

**DESET
GODINA
SARAJEVSKE
OTVORENOG
CENTRA**

10

 **SARAJEVSKI
OTVORENI
CENTAR**

IMPRESSUM

Naslov: 10 godina Sarajevskog otvorenog centra

Urednica: Masha Durkalić

Urednički odbor: Emina Bošnjak, Vladana Vasić

Autori_ce tekstova: Emina Bošnjak, Vladana Vasić, Dina Vilić, Lejla Huremović, Selma Kešetović, Saša Gavrić, Amar Bašić, Tamara Zablocki, Jozo Blažević, Inela Hadžić, Jasmina Čaušević, Kristina Ljevak, Edita Miftari, Nikola Kuridža, Maida Zagorac, Nera Mešinović, Azem Kurtić

Lektorica: Sandra Zlotrg

Dizajn, prelom i naslovna strana: Aleksandra Nina Knežević

Ilustracije: Vanja Lazić

Izdavač: Sarajevski otvoreni centar, www.soc.ba

Za izdavača: Emina Bošnjak

© Sarajevski otvoreni centar

Nekomercijalno umnožavanje, fotokopiranje ili bilo koji drugi oblik reprodukovana cijele publikacije ili njenih dijelova poželjno je, uz prethodno informisanje izdavača, na mail: office@soc.ba.

Izdavanje ove publikacije finansijski podržava Švedska vlada putem Švedske agencije za medunarodni razvoj i saradnju (Sida). Stavovi i mišljenja izneseni u publikaciji su autorski i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja donatora. Autori_ce su odgovorni_e za svoje tekstove.

Posebne zahvale: Saša Gavrić, Arijana Aganović, Damir Banović, Marinha Barreiro, Marina Jovović, Maja Lukić-Schade, Feđa Bobić, Aida Spahić, Elmaja Bavčić, Naida Kučukalić, Marina Veličković, Darko Pandurević, Delila Hasanbegović, Liam Isić, Rasim Ibrahimagić, Marie Bergstrom, Pia Hallonsten, Jonathan Francis, Dobrila Govendarica, Mervan Miraščija, Mirela Grunther-Đečević, Marion Kraske i cijeli tim HBS-a, Vibeke Lilloe, Guri Rusten, Anne Havnor, Ognjen Grujić, Željka Vojinović, Bryan Wockley, Ante Miliša, Edin Gurda, Matthew Kelly, Peter Duffy, Steven Majors, Dražena Peranić, Haris Lokvančić, Jurriaan Kraak, Mak Kapetanović, Fatima Krivošija, Yvette Szepesi, Judith Illerhues, Marius Mueller-Hennig, Merima Alić-Ejubović, Mary-Ann Hennessy, Fermin Cordoba, Namita Chad, Evelyne Paradis, Lilit Poghosyan, Olaf Deussen, Zora Stanić, Branka Bajić, Umerr Al-Khatib, Thomas Busch, Azra Salihbašić-Selimović, Ranka Katalinski, Zuhra Kalauzović, Jadranka Miličević i tim Fondacije CURE, Memnuna Zvizdić i Žene ženama, Cana i Forum žena Bratunac, Dragana Dardić i Helsinski parlament građana BL, Zilka Spahić-Šiljak, Mersida Mešetović, Meliha Lekić, Dajana Bakić, Selma Kešetović i Tuzlanski otvoreni centar, Goran Zorić, Branko Ćulibrk i UG Kvart, Dražana Lepir i Oštra nula, LibertaMo, QSport ekipa, OKC Abrašević, ekipa iz Kriteriona, Borka Rudić, Ljiljana Zurovac, Danijela Dugandžić-Živanović, Andreja Dugandžić i Crvena, Adela Jušić, Snježana Ivandić Ninković, Darko Brkan, Tijana Cvjetićanin i tim Zašto ne?, Svetlana Cenić, Halisa Skopljak, Saša Bojanović, Lejla Somun-Krupalija, Saša Madacki i tim (biblioteke) Centra za ljudska prava, Danijela Majstorović, Lejla Turčilo, Vanja Matić, Zlatiborka Popov-Momčinović, Dženana Karup-Druško, Slobodanka Dekić i ekipi iz Mediacentra, Marija Lučić-Čatić, Kristina Ljevak, Marija Arnautović, Vildana Selimbegović, Ljiljana Pepović, Adnan Kadrišić, Adrijana Hanušić-Bećirović, Boris Krešić, Fedra Idžaković, Gordan Bosanac, Adis Arapović, Emina Abrahamsdotter, Esther Garcia Fransoli, Hana Stojić, Amila Ždralović, Mirela Rožajac-Zulčić, Sadžida i Sumeja Tulić, Alma Mašić, Nina Šeremet i cijeli tim YIHR-a, Amar Numanović, Edita Miftari, Jakov Čaušević, Ena Bavčić, Latifa Imamović, Selma Spahić, Admir Jugo, Damir Imamović, Haris Pašović, Jasmina Žbanić, Duška Jurišić, Damir Arsenijević, Tobias Flessenkemper, Lamija Begagić, Emina Žuna, Jadranka Ćuzulan, Mirza Halilčević, Irfan Redžović, Hainsija, Filip Andronik, Bojana Đokanović, Fabio Giomi, Zlatan Delić, Šejla Šehabović, Elma Hašimbegović, Sandra Zlotrg, Ivana Dračo, Azem Kurtić, Aida Vežić, Aida Kalender, Nenad Veličković, Nebojša Jovanović, Maja Kaljanac, Berina Džemalović, Sadžida Hadžić, Dajana Cvjetković, Vesna Pirija, Amira Hasanović, Maida Salkanović, Bojana Vasić, Izudin Karić, Hana Čurak, Matej Vrebac, Damir Prljača, Tanja Grabovac, i sve_i polaznici_e Feminističke škole Žarana Papić, Nina Đikić, Jelena Svirčić, Leila Šeper, Nermina Trbonja, Đermana Šeta, Bojan Krivokapić, Asja Bakić, Lejla Mušić, Dženita Hrelja-Hasečić, Maida Čehajić, Miroslav Živanović, Tijana Okić, Ajla Demiragić, Gorana Mlinarević, Nela Porobić, Nejra Nuna Čengić, Amar Bašić, Tarik Limo, Goran Miletić, Adriana Zaharijević, Hana Čopić, Predrag Azdejković, Natalija Petrić, Slovoljupka Pavlović, Sonja Lokar, Karolina Leaković, Damir Arnaut, Maja Gasal-Vražalica, Alma Kratina, Jasna Duraković-Hadžomerović, Dennis Gratz, Damir Mašić, Saša Magazinović, Ismeta Dervozi, Besima Borić, Sabina Čudić, Predrag Kojović, Mario Nenadić, Ana Babić, Borislav Bojić, Mirsad Isaković, Emina Jahić, Davorin Semenik, Andelka Dobrilović, Lucija Vujica-Novaković, Samra Filipović-Hadžiabdić, Mirjana Lukač, Ana Vuković, i timovi u Agenciji za ravnopravnost spolova i gender centrima, Jasmina Džumhuri i Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH, a posebno ekipa iz Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije, Josip Bilandžija, Čustović Elmedina i Radoslav Marjanović.

Takođe se zahvaljujemo svim podržavateljima_cama, saradnicima_cama, partnerima i donatorima koji su podržali i omogućili uspešan desetogodišnji rad Sarajevskog otvorenog centra, i svim dragim spomenutim i nespomenutim prijateljima_cama!

Septembar 2017.

POGLED U PROŠLOST I ŽELJA ZA BUDUĆNOST

SOC NAM TREBA

barem još 10 narednih godina

Piše: Masha Durkalić

Ja sam jedna od onih osoba što teže podnose prolazak godina. Svaki rođendan me iznenadi, svaka godišnjica malo natjera na razmišljanje. Kada mi je Emina Bošnjak nedavno na jednom od SOC-ovih druženja rekla da SOC krajem augusta 2017. puni 10 godina postojanja, zapanjila sam se. To koliko SOC postoji nije bilo nešto o čemu sam ikada posebno razmišljala, niti sam bilježila protok vremena. Što se mene tiče, SOC je mogao nastati jučer, a ja bih rekla da tu nema ništa čudno, jer sam naviknuta da je oduvijek tu. Nisam ni registrirala da je prošlo čak deset godina. To je čitava jedna mala era.

Kratko će se prisjetiti jeseni 2010., kada sam i sama počela surađivati sa SOC-om. Jednog dana sam dobila mail od Saše Gavrića u kojem mi se predstavio, predložio da odemo na piće i porazgovaramo o tome možemo li surađivati. U to vrijeme sam kao mlada novinarka radila mahom na temama iz oblasti kulture, ali sam se polako počinjala baviti i ljudskim pravima, i to najviše LGBTI i ženskim pravima. Otišli smo na piće, upoznali se, porazgovarali. I to je bilo to. To je u mom životu bila najjednostavnije uspostavljena suradnja ikad. Kao i najduža i najpplodnija suradnja koju imam u svom CV-ju. I traje do danas. Danas, nakon tih deset godina, pripala mi je čast, ali i veliko zadovoljstvo, da uredim publikaciju povodom deset godina postojanja SOC-a.

Jako mi je teško SOC i njegov tim posmatrati samo kroz prizmu posla i profesionalnog angažmana. Mnogi_e od njih su osobe koje nazivam prijateljima i prijateljicama, osobama od povjerenja, ljudima s kojima mogu podijeliti mnogo toga – od frustracija vezanih za našu zajedničku aktivističku i zagovaračku agendu, preko poteškoća koje dolaze sa mačkama koje kupimo sa ulice i onda čuvamo dok ih ne usvojimo dalje, do zajedničkih šetnji ulicama Sarajeva u borbi za ljudska prava. SOC za mene nikada nije bio NVO koji mi samo isplaćuje honorar za određeni posao, nego je bio grupa ljudi s kojima sam pila kafu, izlazila u kafanu, plesala, dogovarala nove ideje i projekte, komentirala društvenu stvarnost. SOC je jedan od onih malenih procjepa u teškoj bh. realnosti kroz koji se uspijeva probiti svjetlo, i koji je bio i ostao primjer predanosti ciljevima i odlučnosti da se oni postignu.

No, moram se dotaći i njihove profesionalnosti, koja je brižno njegovana u sklopu tima i dovedena do vrlo unaprijedene forme. U društvu u kojem živimo, koje je obilježeno mediokritetstvom i polovičnim (ako i toliko) angažmanom u svim mogućim oblastima, bilo da se one tiču čišćenja vlastitog dvorišta ili donošenja javnih politika, biti profesionalan_na i posvećen_a je rijetkost. Rijetko možemo marširati ulicom jer zaista imamo protest u sklopu kojeg možemo marširati, a SOC je jedna od nevladinih organizacija koja taj protest organizira. Rijetko možemo reći da su zakoni promijenjeni u korist onih kojima je ta promjena najpotrebnija, a SOC je nevladina organizacija koja na promjenama uporno radi, dok

se one ne dese. Rijetko možemo računati na javnu prozivku onih koji_e ne rade svoj posao, ili u javni prostor iznose diskriminirajuća i razna fobična mišljenja, a SOC je nevladina organizacija koja javno ukazuje na te probleme. SOC je tokom proteklih deset godina uspio pronaći svoj modus operandi, usvojiti prakse djelovanja i strateški se usmjeriti ka odabranim ciljevima. SOC-ovci i SOC-ovke će vas sigurno triput pozvati na svoju press-konferenciju, sigurno će pet puta pročitati tekst prije nego što ode u štampu, ali će sigurno i pozvati na odgovornost i nastojati otvoriti dijalog sa političarima i političarkama, te donosiocima_teljicama odluka, koji_e u prošlosti ne bi ni najmanji dio vremena posvetili temi poput, recimo, LGBTI prava. Uz sve to, SOC se uvijek trudio da bude podrška koliko god je to moguće – kako kroz kolegijalnu pomoć drugim nevladnim organizacijama, tako i kroz organizaciju psihološkog savjetovanja za LGBTI osobe, što one rijetko sebi mogu priuštiti ili uopće znaju da imaju tu mogućnost.

Za mene, kao aktivistkinju, SOC je uradio nekoliko iznimno bitnih stvari za unapređenje aktivizma u BiH. SOC-ova serija razgovora i javnih predavanja *Neko je rekao feminizam?* već nekoliko godina govvara o ženskim feminističkim temama i propituje patrijarhat, a izložbe o ženama kao što su Laura Papo Bohoreta i Razija Handžić rijetki su kulturni događaji koji javnost upoznaju sa bh. ženama koje su dale ogroman doprinos našem društvu. Knjiga *Zabilježene* u izdanju SOC-a jedina je publikacija u kojoj možete saznati ko su bile fantastične bh. žene koje su obilježile svoje vrijeme, ali ih je historija zaboravila. SOC-ovi aktivisti_kinje i njihove kolege_ice su spontano u maju 2016. napravili_e tzv. nulti prajd Obalom Kulina bana, istom ulicom gdje su 2008. huligani nasiljem spriječili održavanje Queer Sarajevo Festivala. Kada im je Ministarstvo saobraćaja Kantona Sarajevo uzvratilo administrativnom šutnjom jer su htjeli_e organizirati marš protiv nasilja nad LGBTI osobama u maju 2017., čime je efektivno spriječeno održavanje ovoga marša, aktivisti_kinje su na dan marša ispred Vlade Kantona Sarajevo protestirali_e protiv toga što se ljudska prava LGBTI osoba skidaju s agende.

Još je mnogo sjajnih stvari koje je SOC napravio ili kojima je doprinio, ali nema potrebe da o njima ovdje pišem, jer slijedi 50-ak stranica sadržaja koji će vas upoznati sa onim što o SOC-u možda niste znali_e, ili će vas podsjetiti na sve ono što je dosad urađeno. Pripremili_e smo vam čak i horoskop i savjete. Želim vam ugodno čitanje i svakako vas pozivam da SOC-ov rad nastavite pratiti, jer oni nisu ni blizu gotovi sa svim onim što će u budućnosti postići. Takve nam organizacije trebaju, barem još narednih deset godina.

EMINA BOŠNJAK, IZVRŠNA DIREKTORICA SARAJEVSKOG OTVORENOG CENTRA

Emina Bošnjak, foto: Dženat Dreković

TRUD SE ISPLATIO

Povodom 10 godina SOC-a, Emina Bošnjak, izvršna direktorica, prisjetila se SOC-ovih uspjeha, govorila o fundraisingu kao ključnom preduslovu da organizacija može raditi, podijelila kako funkcioniра SOC-ov tim i otkrila koji su SOC-ovi planovi za budućnost

Razgovarala: Masha Durkalić

Deset godina je puno vremena tokom kojeg se može odraditi mnogo posla. Da li si zadovoljna urađenim u odnosu na protekli period? Misliš li da ste mogli_e uradili više, i da li je možda nešto ostalo nepokriveno? Kakva je tvoja procjena proteklog desetogodišnjeg rada SOC-a?

EMINA BOŠNJAK: Da, uradilo se nevjerovatno mnogo posla. Mislim da nam relevantan indikator za procjenu obima posla može biti broj publikacija koje smo objavili_e u desetogodišnjem periodu, a koji prelazi brojku od 100. Ako je to etalon bilo kome ko iole poznaje rad Sarajevskog otvorenog centra, onda se može pretpostaviti i broj treninga, seminara, izložbi, promocija, sastanaka i svega onoga što spada u opseg aktivnosti jedne organizacije civilnog društva. Iz ove pozicije, mislim da smo teško mogli_e uraditi više jer smo uvijek radili_e vrijedno, na gornjoj granici i ljudskih i drugih kapaciteta. Ako brojimo pojedinačne aktivnosti, uradili_e smo i više nego što je trebalo. Ovo govorim iz svog iskustva na svim pozicijama unutar organizacije, i kao koordinatorica, i kao rukovoditeljica programa. Kako kvantitet ne znači nužno i kvalitet, sa naknadnom pameću mogu reći da sigurno postoje neke stvari koje smo mogli_e drugačije, bolje, brže uraditi; neke smo mogli_e i preskočiti, ali je to sve proces organizacionog učenja, i zaista vjerujem da ne postoji organizacija koja je sve i uvijek radila savršeno.

ŠTO SE TIČE ZAGOVARANJA, PRIORITET ĆE NAM BITI PITANJE PRAVNOG REGULISANJA ISTOSPOLNIH ZAJEDNICA, PRAVNOG PREPOZNAVANJA RODA, TE PITANJA POLITIČKE PARTICIPACIJE ŽENA I SARADNJE U JAČANJU RODNIH INSTITUCIONALNIH MEHANIZAMA

LGBTI ljudskih prava, promjena načina izvještavanja o LGBTI temama te posjetitelji_ce, recimo Merlinke u Sarajevu – i značajno premašili_e. Evo, zvućim kao prava direktorica (smijeh).

Deset godina također nije malo vremena kada govorimo o osiguravanju finansijskih sredstava. SOC je u tom smislu uspijevalo opstati, uprkos stalnim fluktuacijama u finansiranju civilnog sektora u BiH i činjenici da pri tome radi u oblasti zagovaranja kojom se ne bavi puno organizacija. Kako ste uspijevali tokom godina osigurati finansijska sredstva za rad? Koliko je u tom procesu bilo poteškoća?

EMINA BOŠNJAK: Fundraising je zaista zahtjevan proces, i zapravo preduslov za dalji rad organizacije, pogotovo za aktivnosti i ciljeve koje smo sami sebi postavljali_e. Budući da nisam tu od samih početaka organizacije, nadam se da neću pogriješiti ako kažem da je SOC organizacija čije su ambicije uvijek isle

dalje od puke objave promo materijala; ne da je to nešto loše samo po sebi, ali često je daleko od dovoljnog. Teško da danas iko u Bosni i Hercegovini može sebi priuštiti luksuz da radi na ozbiljnim društvenim promjenama na volonterskoj osnovi, i u tome je uvijek ležao i najteži zadatak fundraisinga – obezbijediti novac za plate onih koji_e rade u organizaciji i omogućiti im dobre radne uslove. Dobrih ideja za projekte je uvijek bilo i podrške za njih kroz cijelu historiju i u oblastima kojima se SOC bavio, za koju smo zahvalni_e do neba, ali postoje i troškovi koji se ne mogu uklopiti u takve vrste projekata, a koji su dugoročno bitni za organizaciju. Na svu sreću, postoje donatori kao što su Švedska agencija za međunarodni razvoj i saradnju (SIDA) i Fond otvoreno društvo koju su – vjerujem – bili ključni za razvoj i rad SOC-a kakav je on danas jer su nam pružili *core funding*, koji nam je opet omogućio da dosta radimo na razvoju organizacionih kapaciteta, da imamo dosta fleksibilnosti u zagovaranju, da možemo reagovati kada se odjednom na dnevnom redu nađu zakoni i politike koje su nam bitne, ili one koje želimo odbraniti od nazadovanja, te da imamo sufinsaniranje za projekte koji to zahtijevaju.

Moram naglasiti da je SOC u cijeloj svojoj prošlosti imao samo jedan projekat koji je finansirala neka domaća institucija, a taj projekat se desio prije nego što se SOC počeo sistematski baviti ljudskim pravima žena i LGBTI osoba. Nismo trčali_e za projektima koji se nisu uklapali u našu strategiju, iako su često bili i primamljivi i možda bismo se njima i lično voljeli_e baviti. Za prvo želim da se promijeni – ne samo zbog nas, nego i zbog velikog broja drugih organizacija koje se bave ljudskim pravima, a za drugo priželjkujem da se nikad ne nađemo u toj poziciji da moramo pristati na to kako bi organizacija nastavila dalje.

Red bi bio nečim se i pohvaliti. Koji su bili najveći uspjesi SOC-a i zašto? I da li se trud koji je uložen u postizanje tih ciljeva isplatio?

EMINA BOŠNJAK: Trud se definitivno isplatio. Naravno, teško je birati između brojnih velikih i malih pobjeda jer je svaka bitna. Osjećat ću se komotnjom da pričam o pobjedama SOC-a kojih se sjećam, a bilo ih je sigurno i prije nego što sam postala dio tima. Prva stvar koja mi dolazi u sjećanje jeste timsko slavlje nakon prve održane tematske sjednice o LGBT pravima u nekom od bh. parlamenta iz maja 2015. godine. Ostvarili_e smo nešto što je dugo bilo viđeno kao daleki san: ma nema šanse da se to desi, LGBTI osobe su posljednja rupa na svirali, baš će o nama da diskutuju. A onda, uprkos takvom pesimizmu, pokušate, i desi se! Druga stvar koja mi pada na pamet jeste ovogodišnja Merlinka: nevjerojatan broj posjetilaca_teljica, atmosfera koja je učinila da zaista svi_e treptimo od nekog slatkog uzbuđenja, i činjenica da je sarajevsko izdanje Merlinke u tom trenutku bilo kulturni događaj mjeseca. Veliki uspjeh je kada Predstavnički dom Parlamenta Federacije usvoji inicijativu o korištenju rodno osjetljivog jezika koja je nastala kao follow-up naše Akademije ravnopravnosti i kada doprinesete, kao jedina organizacija civilnog društva, izmjenama Zakona o sportu koje regulišu pitanje ravnopravnog učešća žena u Vijeću za sport te pitanje rodno odgovornog budžetiranja i zabranu diskriminacije po svim osnovima uključujući i invaliditet, starosnu dob, seksualnu orientaciju i rodni identitet kao i spolne karakteristike. Brojne su izmjene zakona i usvajanja politika na koje smo značajno utjecali: Zakon o zabrani diskriminacije BiH, izmjene Krivičnog zakona FBiH, odluka da se radi Akcioni plan za ravnopravnost LGBT osoba u BiH, itd., i o svemu tome ćete moći čitati u ostatku ove publikacije.

Opet, ima i onih *manjih* uspjeha, ali takvih da vam daju snagu za dalji rad. Uspjeh je i kada se javi i dođu roditelji mlade trans osobe jer znaju da mi imamo prave informacije, da ćemo im dati dobar savjet i pomoći. Ili kada neko u svoj, već zavidan CV, odmah nakon formalnog obrazovanja navede Feminističku školu Žarana Papić.

Nakon ovoliko godina, također je bitno uzeti u obzir i stabilnost samog tima, jer je timski rad u organizacijama civilnog društva jako bitan. Kako ste vi njegovali_e tim i gradili_e svoje kapacitete?

EMINA BOŠNJAK: Dosta toga je već opisano u rubrici *Savjeti!* (smijeh) I SOC-u su se dešavale i dešavat će se fluktuacije u sastavu tima. To je očekivani proces, i ništa neuobičajeno. Ono po čemu se SOC razlikuje od drugih jeste to što su članovi_ce tima koji_e su krenuli_e u daljnje profesionalne izazove ostali_e vezani_e za

MISLIM DA SAM NEKOLIKO PUTA ČULA DA NEKO KAŽE ZA TIM SOC-A DA SMO KAO NEKA SEKTA, ŠTO NA PRVU MOŽE ZVUČATI UVREDLJIVO, ALI JA BIRAM DA TO VIDIM KAO PREPOZNAVANJE BITNE ISTINE O SOC-U: DA ZAISTA POSTOJI SET VRIJEDNOSTI, PRINCIPIA I PRAVILA, I OSJEĆAJA DA ZAJEDNO DOPRINOSIMO NEČEMU, KOJI POVEZUJE TIM, U KOJEM GOD SASTAVU

Emina Bošnjak na protestima, foto: SOC

SOC na neki način, pa su i dalje tu ukoliko treba pomoći i podržati, te postoji određena organizaciona kultura timskog rada, povezanosti, ideje da će se stvari promjeniti ako se vrijedno radi na njima. Možda to ima veze s načinom na koji je SOC nastajao na početku: kroz poznanstva, ali je to upalilo utoliko koliko je bilo jasno da je profesionalnost iznad svega. Mislim da sam nekoliko puta čula da neko kaže za tim SOC-a da smo kao neka sekta, što na prvu može zvučati uvredljivo, ali ja biram da to vidim kao prepoznavanje bitne istine o SOC-u: da zaista postoji set vrijednosti, principa i pravila, i osjećaja da zajedno doprinosimo nečemu, koji povezuje tim, u kojem god sastavu. Zanimljivo je da tim jeste i uvek je bio vrlo raznolik po raznim osnovama. Imamo vjernika_ca, ateista_kinja, agnostika_kinja, onih koji se etnički izjašnjavaju i onih koji to apsolutno ne čine; članovi_ce dolaze i iz različitih dijelova BiH, neki su roditelji, neki ne žele djecu. Različite su nam seksualne orientacije, rodni identiteti. Često se šalimo da samo još čekamo da se neko u timu outira kao interspolna osoba. Mi smo kao neka idealna, iluzorna multikulti osoba.

BiH u malom. Pored održavanja različitosti u timu, dosta je uloženo u izgradnju kapaciteta članova_ica tima. Od kurseva engleskog jezika preko zagovaranja i administracije/finansijsa, do učenja prelamanja i dizajna publikacija. Na tome se radi već godinama.

Možemo li dobiti neki pogled u budućnost, šta će biti naredni fokusi SOC-ovog rada? Šta možemo očekivati od SOC-a u narednih deset godina, kakva nam iznenađenja spremate? :)

EMINA BOŠNJAK: Oh, u današnjem svijetu se ne bih usudila da planiram deset godina unaprijed! Trenutno smo u procesu strateškog planiranja za trogodišnji period 2018–2020, i prema onome što smo uredili_e dosad, uz dosta konsultacija unutar tima i izvana, mogu reći da nećemo toliko odstupati od proteklog strateškog plana u smislu tema kojima se bavimo, ali hoćemo fokusirati naš rad kako bismo započete inicijative priveli_e kraju. Mudrije i pametnije, nadam se. Bit će prostora i za nove teme, ali njih ćemo polako načinjati i baviti se njima ukoliko budemo imali_e prostora. Ovdje u prvom redu mislim na obrazovanje, rad i zapošljavanje i pitanja koja se tiču interspolnih osoba. Također, zadržat ćemo rad na stvarima koje su i dalje neophodne – neće biti značajnog napretka na implementaciji novousvojene legislative i politika ako ne bude određenog pritiska, ali i saradnje s institucijama s naše strane, u svjetlu evropskih integracija Bosne i Hercegovine.

Što se tiče zagovaranja, prioritet će nam biti pitanje pravnog regulisanja istospolnih zajednica, pravnog prepoznavanja roda, te pitanja političke participacije žena i saradnje u jačanju rodnih institucionalnih mehanizama. Sa LGBTI zajednicom planiramo napraviti značajan iskorak, u smislu građenja zajednice koja će moći javno stati iza, i koja će ponosno prinositi i sama zagovarati svoja prava, ali će ta zajednica sa sobom imati i podržavatelje_ke koji_e će i u pola tri ujutro, kad ih neko probudi, znati koji su to razlozi zašto podržavaju, a da to nije samo iz dobre volje i tolerancije. Imat će iza sebe i podršku porodice, kolega_ica i prijatelja, kao i istaknute ljude iz javnog života, tzv. *opinion makere*. Jednostavno moramo dobiti ovu borbu i na polju kulture, u širem smislu. Homofobija i transfobija moraju otici u ropolarnicu historije, a na njihovo mjesto moraju doći jasne politike, ali i jasne ideje o tome kako će se desiti ozbiljna inkluzija LGBTI osoba u naše društvo.

Što se tiče prava žena, probat ćemo sada prebaciti naš rad u novu brzinu, ponuditi nova rješenja, nove ideje i novu energiju: nije mi poznato da se neko dosad ozbiljno bavio, recimo, rodnom ravnopravnosti na rukovodećim pozicijama u upravi. Pa tu govorimo o 10 000 radnih mjesta i puno većem broju rukovodećih pozicija nego u izvršnoj vlasti, koja jeste ključna i mjesto gdje se koncentriše moć, ali nam neće biti jedina meta. Nadalje, feminističko obrazovanje i građenje LGBTI aktivizma će se ispreplesti, i vjerujem da će nam značajno pomoći u borbi na polju promjene kulture koju sam ranije spomenula. Mislim da nam je ta kombinacija zaista rudnik zlata u smislu građenja podrške i za cijelokupan rad SOC-a, ali i šireg pogleda na stvari – nije LGBTI samo diskriminacija, niti se feminizam tiče samo obrazovanih i osvišenih mladih žena. Oba pokreta imaju značajan emancipatorni potencijal, i nadam se da ćemo ga moći koristiti u daljem radu.

10 NAJVAŽNIJIH POSTIGNUĆA SARAJEVSKOG OTVORENOG CENTRA

NAJBOLJE OD SOC-A

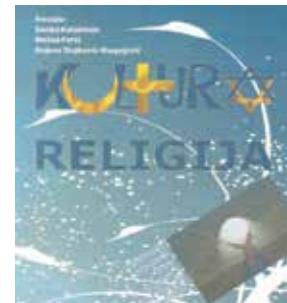
U deset godina se mnogo toga i desi, ali i uradi. Iako je to bilo teško, izdvojile _ i smo deset momenata koji su oblikovali rad Sarajevskog otvorenog centra, kao i dinamiku dešavanja u oblasti zaštite ljudskih prava u BiH.

1

IZRADA UDŽBENIKA ZA ŠKOLSKI PREDMET "KULTURA RELIGIJA"

2009

Sarajevski otvoreni centar u saradnji s Goethe Institutom BiH i Misijom OSCE-a u BiH (Odjel za obrazovanje) uz finansijsku podršku HEKS-a (Hilfswerk der Evangelischen Kirchen Schweiz), izradio je 2009. udžbenik za "Kulturu religija", predmet koji je tada bio uključen u nastavne planove i programe samo tri kantona u Federaciji BiH (Zeničko-dobojski kanton, Bosansko-podrinjski kanton i Sarajevski kanton). Udžbenik je izrađen kako bi se olakšala i unaprijedila implementacija predmeta "Kultura religija", budući da do tada nije postojao sličan udžbenik. Sadržaji i predmeti u ovom udžbeniku obrađeni su u poglavljima iz više perspektiva, uključujući jevrejsku, katoličku, islamsku i pravoslavnu perspektivu, a osnovni cilj bio je upoznavanje i razumijevanje drugih i drugačijih. Autori_ce udžbenika su dr. Zilka Spahić-Šiljak i mr. Dino Abazović, a suradnici_e na njegovoj izradi bili_e su Ivo Marković, Marko Antonio Brkić, Zorica Kuburić i Alen Kristić.

Priručnika za nastavnike/ce predmeta
Kultura religija i druge interreligijske predmete u srednjim školama
KULTURA RELIGIJA

petak, 9. decembar 2011., 18h
Sarajevo, Franjevački provincijalat
Zagrebačka 18

2

EVROPSKI REZIDENCIJALNI PROGRAM ZA PISCE_ SPISATELJICE I KNJIŽEVNE PREVODITELJE_ICE

2011/12

Evropski rezidencijalni program za pisce i književne prevoditelje projekat je Sarajevskog otvorenog centra i književne mreže Traduki, koji je, po uzoru na književne centre širom Evrope, nudio boravak i književni program od četiri sedmice u glavnom gradu Bosne i Hercegovine renomiranim, ali i mladim, piscima i spisateljicama i književnim prevoditeljima i prevoditeljicama. Cilj ovog programa, koji je trajao dvije godine, bio je dati doprinos bh. kulturnoj sceni kroz promociju novih, inovativnih programa, te je povezati sa inostranim piscima_spisateljicama i prevoditeljima_cama, koji_e su nakon boravka u Sarajevu pisali_e o ovom gradu, te postali_e njegovi kulturni ambasadori i ambasadorice. Istovremeno se kroz program bh. publici predstavljao književni i prevoditeljski rad gostujućih autorica i autora. U sklopu ovog programa ostvarena je saradnja i sa različitim ambasadama, te Goethe Institutom BiH, a u programu su sudjelovali_e književnici_e i književni prevoditelji_ce iz Albanije, Bugarske, Crne Gore, Kosova, Makedonije, Rumunije i Srbije.

3

PRIKAZIVANJE FILMA TO JE NAŠE DIJETE

2010

Prikazivanje filma To je naše dijete redateljice Elme Islamović bio je prvi kulturno-umjetnički događaj organizovan za LGBTI osobe u BiH nakon gašenja Udruženja Q i napada na Sarajevo Queer Festival 2008. godine. Prikazivanje ovog filma uz diskusiju "Kako dalje sa queer pokretom u BiH?" organizovano je kao prvi događaj u okviru novog SOC-ovog programa "Questioning - LGBTIQ kultura, umjetnost i prava", uz podršku Fondacije Heinrich Böll. Na diskusiji nakon filma učestvovala je i Marije Cornelissen, tadašnja zastupnica u Evropskom parlamentu. Kroz program "Questioning" u 2010. i 2011. godini bili su organizovani različiti projekti i događaji koji su se ticali LGBT pitanja.

Foto: SOC

2012-2016
4

IZMJENA UPITNIKA ZA DOBROVOLJNE DARIVATELJE _ICE KRVI U FBIH

Prva zagovaračka akcija SOC-a koja je urodila plodom bila je zagovaranje za izmjenu upitnika za dobrovoljne darivatelje _ice krvi u FBiH, kojom je uklonjena diskriminacija potencijalnih darivatelja _ica na osnovu seksualne orijentacije. SOC je u 2012. godini uputio žalbu Instituciji ombudsmena BiH zbog ove diskriminacije, a sam diskriminatoryni tretman medijsku vidljivost dobio je u aprilu 2012., nakon sukoba medicinskih radnika _ca Zavoda za transfuzijsku medicinu FBiH sa studentima _ama Filozofskog fakulteta u Sarajevu koji _e su upozoravali _e na ovu diskriminaciju. Naime, jedan od radnika Zavoda je čak i fizički nasrnuo i pokušao otjerati studente _ice koji _e su ukazivali na diskriminaciju, a nažalost, u tom pokušaju mu se pridružila i zaposlenica Fakulteta koja je dodatno vrjedala studente _ice. Ovaj incident dogodio se tokom dobrovoljne akcije darivanja krvi koja je organizovana na Filozofskom fakultetu, te je izazvao pozitivne reakcije javnosti u smislu podrške i studentima _ama i uklanjanju diskriminacije LGBTI osoba ovim formularom.

Foto: diskriminacija.ba

Uspjeh ove zagovaračke akcije bio je spoj aktivnosti SOC-a, koji je uputio žalbu Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH zbog zabrane darivanja krvi "svim osobama koje su imale povremene ili stalne seksualne kontakte sa homoseksualcima", te je, nakon dobijene pozitivne preporuke Ombudsmana, pregovarao sa Zavodom za transfuzijsku medicinu FBiH, ali i aktivnosti studenata _ica Filozofskog fakulteta u Sarajevu, i aktivista _inja za ljudska prava LGBTI osoba u BiH koji _e su svojim reakcijama i protestiranjem doveli _e do uklanjanja diskriminacije dobrovoljnih darivatelja _ica krvi homoseksualne ili biseksualne orijentacije. Zavod za transfuzijsku medicinu FBiH prije puštanja u upotrebu novog upitnika konsultovao je članove _ice Sarajevskog otvorenog centra, te se novim upitnikom isključivo zabranjuje darivanje krvi osobama koje se upuštaju u rizične seksualne odnose bez obzira na seksualnu orijentaciju.

2012-2016
5

REGULACIJA KRIVIČNIH DJELA POČINJENIH IZ MRŽNJE I DISKRIMINACIJE LGBTI OSOBA

Dugogodišnji napor i rad s drugim organizacijama civilnog društva u okviru Koalicije za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje doveli su do izmjena Krivičnog zakona Republike Srpske u 2013., te Krivičnog zakona Federacije BiH. Rad na izmjenama krivičnih zakona entiteta BiH su SOC i druge članice Koalicije započele 2012. godine nakon što su mediji objavili vijest o brutalnom napadu na gej mladića u Mostaru, kada je postalo jasno da je neophodno podoštiti sankcije za krivična djela motivisana kako homofobijom i transfobijom, tako i nacionalizmom i bilo kojom drugom vrstom ksenofobije. Pored rada na krivično-pravnoj zaštiti, SOC je od 2012. godine radio i na zaštiti

Foto: SOC

LGBTI osoba od diskriminacije, pokušavajući inicirati unapređenje postojećeg Zakona o zabrani diskriminacije BiH. Od 2015. godine djelovanjem u sklopu Inicijative za monitoring EU integracija SOC je započeo jače zagovaranje koje je dovelo do usvajanja izmjena i dopuna Zakona o zabrani diskriminacije BiH u 2016. godini.

Izmjene i dopune i krivičnih zakona, kao i Zakona o zabrani diskriminacije BiH, dovele su do unapređenja ljudskih prava svih građana _ki u BiH, a samim tim i bolje zaštite LGBTI osoba u BiH od krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Naime, izmjenama krivičnih zakona bh. entiteta krivična djela počinjena iz mržnje ili predrasude prema LGBTI osobama na osnovu njihove seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta kažnjavat će se strože da bi se poslala jasna poruka da nasilje nad manjinskim grupama u društvu nije dozvoljeno. Izmjenama Zakona o zabrani diskriminacije BiH, pored jasnije definisanih pojmove "seksualna orijentacija" i "rojni identitet" (2009. godine prilikom usvajanja ovog Zakona ovi termini su navedeni kao "spolno opredjeljenje i izražavanje"), zabranjena je i diskriminacija interspolnih osoba na osnovu njihovih spolnih karakteristika.

Foto: SOC

6

OTVARANJE LGBTI TEMA U PARLAMENTARNOJ SKUPŠTINI BIH

2015-2017

Tematska sjednica iz maja 2015. bila je prvi događaj te vrste na kojem se u državnoj instituciji raspravljalo o ljudskim pravima LGBTI građana_ki BiH, a rezultirala je objavljinjem *Specijalnog izvještaja o stanju ljudskih prava LGBTI osoba* Institucije ombudsmena BiH u 2016. godini. Ova sjednica organizovana je u saradnji sa Zajedničkom komisijom za ljudska prava oba doma Parlamentarne skupštine BiH. Sarajevski otvoreni centar i druge organizacije civilnog društva izradu ovog izvještaja inicirale su 2013. godine, te su na tu temu pregovarale s Institucijom ombudsmena, ali je ona izradi pristupila tek nakon što je dobila jasan nalog od Zajedničke komisije. Ovo je prvi izvještaj jedne institucije u BiH koji sistematski analizira sve zakonske akte BiH, objelodanjuje kršenja ljudskih prava LGBTI osoba koja se dešavaju u BiH i daje jasne preporuke za institucije svih nivoa vlasti kako da se ova kršenja otklone.

Tematska sjednica iz maja 2017. godine prva je sjednica na kojoj se raspravljalo o ljudskim pravima transrodnih osoba u BiH i na kojoj je trans aktivist govorio o pitanjima pravnog priznavanja promjene spola. Ova sjednica organizovana je u saradnji sa Zajedničkom komisijom za ljudska prava oba doma Parlamentarne skupštine BiH, Komisijom za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine, Agencijom za ravnopravnost spolova BiH i Uredom UNDP-a u BiH. Na ovoj tematskoj sjednici govorilo se o izvještaju o stanju ljudskih prava LGBTI osoba u BiH koji je izradio UNDP, ali je poseban fokus stavljen na ljudska prava transrodnih osoba, pitanja pravnog priznavanja posljedica života u drugom rodnom identitetu i promjenu spola. Prisutnima je predstavljen SOC-ov model Zakona o rodnom identitetu, a obratio im se i aktivista za ljudska prava transrodnih osoba Liam Isić, koji je govorio o svom ličnom iskustvu.

Foto: SOC

7**2015-2016**

RAD NA POLITIČKOJ PARTICIPACIJI ŽENA U IZVRŠNOJ I ZAKONODAVNOJ VLASTI

Nakon opštih izbora 2014. godine, prilikom formiranja Vijeća ministara BiH, te entitetskih i kantonalnih vlada, nije ispoštovana odredba Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, koja predviđa ravnopravnu zastupljenost žena i muškaraca u izvršnoj vlasti sa najmanje 40% manje zastupljenog spola. Vijeće ministara BiH je nakon tih izbora imenovalo dvije ministricice naspram sedam ministara, dok u vladama Zeničko-dobojskog i Hercegovačko-neretvanskog kantona nije imenovana niti jedna ministrica za mandat od 2014. do 2018. godine. Ni u zakonodavnoj vlasti nakon opštih izbora 2014. godine nije došlo do povećanja broja žena – bilo ih je ukupno 19,90% na svim nivoima vlasti.

U 2015. godini Sarajevski otvoreni centar je u cilju unapređenja političke participacije žena i osiguravanja ravnopravnog učešća žena u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti podnio dvije inicijative prema Komisiji za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH. Da bi se osiguralo da na državnom nivou u izvršnoj vlasti bude 40% ministrica, Sarajevski otvoreni centar i Agencija za ravnopravnost spolova BiH potuknuli su Komisiju za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH da 2015. godine predloži izmjene Zakona o Vijeću ministara BiH kojima je bilo predviđeno da se Vijeće ministara BiH ne može ni imenovati ukoliko ova kvota nije ispoštovana. Ovaj prijedlog je prošao prvo čitanje, ali nije usvojen.

Iste godine, da bi se povećao broj žena u zakonodavnim tijelima vlasti, Sarajevski otvoreni centar predlagao je usvajanje amandmana na Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH kojima bi se regulisala obaveza za političke stranke da osiguraju jednak broj žena i muškaraca (50% oba spola) na kandidatskim listama, uz naizmjenično redanje kandidata i kandidatkinja, kako bi se povećao broj žena u parlamentima i skupštinama. Političke stranke koje ne bi ispoštovale ovu odredbu ne bi mogle učestvovati na izborima. Komisija za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH prihvatile je ovaj prijedlog i uputila zakon u proceduru. Međutim, on nije prošao ni prvo čitanje.

Foto: SOC

8**2016**

ČITANJE DRAME SEVEN U PARLAMENTU FBIH

U sklopu tematske sjednice pod nazivom "Trenutno stanje ljudskih prava žena u Federaciji Bosne i Hercegovine", koju je organizovala Komisija za jednakopravnost spolova Predstavničkog doma Parlamenta FBiH u saradnji sa Sarajevskim otvorenim centrom i organizacijom Medica Zenica, 8. marta 2016. godine održano je čitanje dokumentarne drame Sedam koja je bazirana na intervjuima sa sedam aktivistkinja za prava žena iz svih dijelova svijeta, čime je ukazano na problem nasilja nad ženama. Tekstove sedam aktivistkinja čitali su zastupnici Parlamenta FBiH: Alma Kratina, Darijana Katić, Damir Mašić, Dennis Gratz, Jasna Duraković Hadžiomerović, Kenela Zuko i Vesna Švancer.

Foto: SOC

9
2016

IDAHOT

U cilju obilježavanja Međunarodnog dana borbe protiv homofobije, bifobije i transfobije (IDAHOT), parlamentarcima i parlamentarkama FBiH podijeljene su informacije o simboliči i smislu obilježavanja 17. maja, kao i proglašenje za unapređenje ljudskih prava LGBTI osoba. Tim proglašenjem je zastupnicima_ama Parlamenta Federacije, ali i Vladu FBiH, upućen poziv da se iskreno i odlučno posvete ravnopravnosti LGBTI osoba. Dato je sljedećih pet zahtjeva:

1. Parlamentarci_ke trebaju pružiti otvorenu, iskrenu i jasnu podršku LGBTI osobama, te tako pokazati da predrasude, diskriminacija i nasilje neće biti tolerisani.
2. Federacija BiH treba izmijeniti i dopuniti Krivični zakon FBiH kako bi odredbe kojim se sankcionišu izazivanje mržnje i poticanje na nasilje uključivale i druge zaštićene osnove, uključujući spol, spolne karakteristike, rodnog identitet i seksualnu orijentaciju.
3. Federacija BiH treba izraditi i usvojiti zakon o životnim zajednicama osoba istoga spola, kako bi se istospolne zajednice, te prava i obaveze koje iz njih proizilaze, zakonom priznale i uredile.
4. Federacija BiH treba izraditi i usvojiti zakon o rodnom identitetu, kako bi se uredilo pravno priznavanje promjene spola, na brz, transparentan i pristupačan način, te tako omogućio dostojanstven život transrodnih i transseksualnih osoba.
5. Federacija BiH treba izraditi, usvojiti i provoditi višegodišnji Akcioni plan za ravnopravnost LGBTI osoba, s ciljem suzbijanja predrasuda, diskriminacije i nasilja na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika. Mjere se trebaju provoditi na nivou Federacije i njezinih kantona.

Foto: diskriminacija.ba

U ovoj akciji su pored članica_ova Sarajevskog otvorenog centra učestvovali_e i predstavnici_e civilnog društva, aktivisti_kinje za LGBTI ljudska prava i njihovi podržavatelji i podržavateljice. Ponesena atmosferom koja je vladala, i pozitivnim reakcijama pojedinih zastupnika_ca, nakon što su zahtjevi podijeljeni i izjave za medije date, grupa aktivista_kinja je spontano prošetala Obalom Kulina bana od Parlamenta Federacije BiH do mosta Čobanija, sa uzdignutim zastavama duginih boja. Tokom šetnje se, osim jednog ili dva dobacivanja, ništa negativno nije desilo, i nakon dolaska do mosta, svi_e su se razišli_e bez problema. Ova šetnja, o kojoj su vijest prenijeli svi mediji, uskoro je postala poznata kao "nulti prajd" ili "sarajevski mali prajd".

10
2016

SARADNJA S INSTITUCIONALNIM RODNIM MEHANIZMIMA

Saradnja SOC-a sa Agencijom za ravnopravnost spolova BiH, Gender centrom Federacije BiH i Gender centrom Republike Srpske krunisana je ulaskom mjera za unapređenje ljudskih prava LGBTI osoba u operativne planove za provedbu Gender akcionog plana. Mjere za unapređenje ljudskih prava LGBTI osoba uključene su u operativni plan Vijeća ministara BiH i operativne planove vlada oba entiteta, te su tako predviđene na svim državnim nivoima i stavljenе u nadležnost koordinacionih odbora entitetskih vlada i Vijeća ministara, koji su obrazovani za praćenje provedbe Gender akcionog plana BiH. Saradnja sa državnom Agencijom i gender centrima rezultirala je i iniciranjem izrade posebnog Akcionog plana za ravnopravnost LGBTI građana_ki BiH, što je stavljen u plan Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH za 2016. godinu. Agencija, gender centri i Sarajevski otvoreni centar su kao podlogu za mjere usvojene u operativne planove, ali i za izradu Akcionog plana, izradili Prijedlog mjera za ravnopravnost lezbejki, gejeva, biseksualnih, transrodnih i interspolnih (LGBTI) osoba u Bosni i Hercegovini, koji je predstavljen na zajedničkoj konferenciji u Administrativnom centru Vlade Republike Srpske. Početkom 2017. godine Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH poslalo je poziv za sastavljanje radne grupe za izradu Akcionog plana za ravnopravnost LGBTI građana/ki BiH, u kojoj su prisustvo potvrđile predstavnice Agencije, oba gender centra, Vlade Brčko distrikta i Sarajevskog otvorenog centra. Izradi ovog dokumenta će se pristupiti uskoro, a on će nakon toga biti posлан na usvajanje Vijeću ministara BiH.

Foto: 6yka.com

O POČECIMA SOC-A

MIJENJATI SVIJET OKO SEBE

**O tome kako je nastao Sarajevski otvoreni centar
piše Saša Gavrić, jedan od osnivača i izvršni direktor
SOC-a od 2011. do 2016. godine**

Piše: Saša Gavrić

Neki dan pročitao sam status na jednoj društvenoj mreži. Parafraziram: Kada si mlad, želiš mijenjati svijet, ali nemaš pretjerano pojma kako se to radi, nego udaraš "naslijepo". Nakon nekoliko godina, pored želje da mijenjaš svijet, želiš da učiš i da mijenjaš sebe. Kasnije, u fokus stavljaš samo sebe i svoje lično zadovoljstvo, kao preduslov da mijenjaš svijet oko sebe.

Iako ne u potpunosti, ovaj status na neki način opisuje SOC-ove početke. Vrativši se nakon osnovnog studija iz Njemačke i zaposlivši se u Goethe-Institutu, njemačkom kulturnom centru, imao sam skoro sve što sam mogao zamisliti u tim godinama. Super fensi posao, dobru platu, slobodu da život živim u skladu sa sopstvenim željama i potrebama. Ipak, želio sam više. Želio sam mijenjati svijet oko sebe. Radeći u Goethe-Institutu na pitanjima "kultura religija", interdisciplinarnog obrazovnog programa za srednje škole sa ciljem učenja o svim religijskim zajednicama i tradicijama u BiH, bio sam okružen fantastičnim ženama. Naročito su mi Ran-

ka Katalinski i pokojna Zuhra Kalauzović pokazale da u Bosni i Hercegovini postoje ekspertkinje i eksperti koje _e mogu činiti mala čuda.

Kada je odlučeno da Goethe-Institut neće nastaviti rad na "kulturi religija", vodili _e smo razgovor o tome kako dalje. Znatiželjan kakav jesam, istraživao sam druge organizacije u regiji i naletio sam na Beogradsku otvorenu školu – ukratko, BOŠ. Iako megalomanska NVO, BOŠ je programski i po temama postao inspiracija za novu NVO koju smo željeli _e osnovati. Ipak, udruženje nismo željeli nazvati SOŠ – Sarajevska otvorena škola, pa smo se odlučili za riječ "centar". Pošto smo na početku

**SOC OD 2013, USVAJANJEM PRVOG STRATEŠKOG
PLANA, POSTAJE LJUDSKOPRAVAŠKA
ORGANIZACIJA SA FOKUSOM NA ŽENSKA I LGBTI
PRAVA. TE GODINE SOC MOŽDA POSTAJE I ODRASLA
OSOBA, POKAZUJUĆI DA JE SPOSOBNA DA UČI,
DA SE ODRIČE I MIJENJA, ŠTO JE BIO PREDUSLOV DA
MIJENJA SVOJU OKOLINU. NISMO VIŠE RADILI _E ONO
ŠTO VOLIMO, NEGO SMO POČELI _E RADITI NA ONIM
TEMAMA GDJE SMO IDENTIFIKOVALI _E REALNU
POTREBU NA TERENU**

u potpunosti lutali _e, svoj fokus, naravno, nismo mogli _e staviti samo na kulturu religija, nego su se tu morale pojaviti i neke druge teme. Kultura i umjetnost, utjecaj iz Goethe-Instituta, ali i društvena istraživanja i publikovanje će također postati neki od programskih prioriteta. Pored Ranke, Zuhre, tu su bile Andelka, Azra, i, nakratko, Aleksandar. Kako se SOC mijenjao, od osnivačica i osnivača aktivnih u SOC-u, pored mene, ostao je samo Damir Banović, u nekim periodima intenzivnije, a ponekad i samo kao veliki brat koji je tu kada ga trebaš. Kao predsjednik Skupštine Udruženja, Damir je i danas dio organizacijskog mozaika.

Od osnivanja organizacije 2007. do 2011. godine realizovali _e smo razne aktivnosti i projekte. Ukratko, radili _e smo ono što nam je bio "ćeif", ne prateći donatorske ili uopšte tuđe prioritete. Nismo radili _e procjene realnih potreba. Nismo imali _e kancelarije, strategije, godišnje planove rada, pravilnike o radu i ostale formalnosti. Ali smo zato imali _e elan, snagu i motivaciju da naše lude ideje realizujemo i dovedemo do kraja. Lobirali _e smo za uvođenje "Kulture religija" kao predmeta u srednje škole, obučili _e smo veliki broj nastavnica i nastavnika, izradili _e udžbenik i priručnik za izvođenje nastave "Kulture religija", organizovali _e bezbroj filmskih

Saša Gavrić, foto: Dženat Dreković

programa i izložbi, publicirali _e prvi sistemski uvod u postdejtonski politički sistem Bosne i Hercegovine. U SOC-u su se pojavljivali novi ljudi, kao što su Dražen, Hana, Arijana i Dina koji _e će doprinositi našim aktivnostima, ali ujedno i sami SOC dalje razvijati, mijenjajući njegov profil, izgled, strukturu i prioritete. Na ličnom nivou, kao zaluđen, svoje vrijeme sam posvetio toj organizaciji, razvijajući je dalje, ali je isto tako ponekad organičavajući da "sama misli svojom glavom". Ponašao sam se kao strog roditelj, svjestan svojih grešaka, ali ne popuštajući previše.

Kako sam se razvijao ja, kao i ljudi oko SOC-a, tako se i SOC mijenjao. Inspirisan sofijskim queer festivalom, 2007. godine, odmah nakon osnivanja SOC-a, odlazim u Udruženje Q, prvu LGBTIQ organizaciju u BiH, i predlažem da radimo na sličnom festivalu u Sarajevu. Bio je to ujedno SOC-ov prvi rad na LGBTI temama, što će ostati organizacijski prioritet i deset godina kasnije. Zajedno sa timom iz Udruženja Q radili _e smo na razvijanju programa i ostvarivanju ovog projekta. Paralelno smo radili _e i na regionalnom LGBTIQ zborniku. Krajem 2007 / početkom 2008. godine, zbog glupavih razilaženja, ova saradnja se raspada. Udruženje Q nastavlja raditi na festivalu. Ishod toga je mnogima poznat. SOC-ov regionalni LGBTIQ zbornik također nikad nije publikovan, jer naprosto na konkursu nismo zaprimili _e dovoljan broj zanimljivih radova. Prvi mačići se u vodu bacaju, tako kažu. Niko ne bi očekivao da će SOC upravo u oblasti promocije i zaštite ljudskih prava LGBTI osoba od 2010. pa do danas ostvariti svoj najveći uspjeh.

Godine 2011, četiri godine nakon osnivanja, dešava se možda najveća prekretnica u SOC-u. Arijana Aganović i ja dajemo otkaz na svojim radnim mjestima, i zajedno sa Dinom Vilić na neki način postajemo prvi _e SOC-ovi _e full time zaposlenici _e. Investiramo sopstvenu lov u uzimamo prvu kancelariju. Krajem 2011. i početkom 2012. pridružuju nam se Lejla, Mariña, Emina, Feđa, Jozo, Vladana, Jasmina. Organizacija raste i uči. I sve više se nalazimo u dilemi da radimo cool, ali ipak nespojive stvari. Jednog mjeseca organizujemo, na inicijativu Hane Stojić, odlazak BiH na Lajpciski sajam knjige. Drugog mjeseca organizujemo aktivističke radionice za mlade LGBT osobe. Onda se opet vraćamo rezidencijalnom programu za pisce i spisateljice i sedmicama ove i one nacionalne kinematografije, ali isto tako planiramo i kako dalje sa kulturom religija. Iz tog sukoba, kroz daljnji organizacijski razvoj, a naročito saradnju sa nekim divnim ljudima i organizacijama, nastaje SOC kojeg danas poznajemo.

Kultura religija, društvena istraživanja i publikovanje, kultura i umjetnosti, sve to ostaje iza nas i SOC najkasnije od 2013, usvajanjem prvog strateškog plana, postaje ljudskopravaška organizacija sa fokusom na ženska i LGBTI prava. Te godine SOC možda postaje i odrasla osoba, pokazujući da je sposobna da uči, da se odriče i mijenja, što je bio preduslov da mijenja svoju okolinu. Nismo više radili _e ono što volimo, nego smo počeli _e raditi na onim temama gdje smo identifikovali _e realnu potrebu na terenu.

Svojim odlaskom na ljeto 2016. zatvorio sam jedno lično poglavje. Oblikovao sam devet godina sopstvenog života i devet od deset godina SOC-a. Sada je na SOC-ovom timu, na čelu sa Eminom Bošnjak, da oblikuje, ako ne narednih deset, onda sigurno naredni ciklus od 3–4 godine.

TIM SARAJEVSKOG OTVORENOG CENTRA

U BITKE VRIJEDNE BORBE NAJBOLJE JE IĆI ZAJEDNO

Ono čime se Sarajevski otvoreni centar uvijek mogao pohvaliti jeste posvećen tim koji zajednički preuzima izazove, prevladava probleme, ali se ujedno i kvalitetno druži. Linija između poslovnog i prijateljskog odnosa je kod SOC-ovaca i SOC-ovki tanka, ali nas to čini jačima u svemu što radimo, jer znamo svoje snage, jednako kao i nedostatke, i uvijek smo spremni_e pomoći jedni_e drugima kada je to potrebno. Na narednim stranicama upoznajte se sa našim timom, Upravnim odborom i Skupštinom, kao i osobama koje više nisu dio našeg rada u punom obimu, ali još uvijek ostaju dio naše priče

JOZO BLAŽEVIĆ, 31 PROGRAMSKI KOORDINATOR

Glavno područje aktivističkog/zagovaračkog interesovanja: Zločini iz mržnje

Šta bi volio vidjeti kao postignut aktivistički/zagovarački cilj?

Kao postignuti cilj aktivističkog i zagovaračkog interesovanja volio bih vidjeti da država Bosna i Hercegovina prepozna LGBTI osobe kao ravnopravne članove i članice društva. Nadalje bih volio da vidim LGBTI osobe slobodne da žive život punim plućima u državi u kojoj su rođene, žive, rade, privređuju za sebe i okolinu, plaćaju poreze kao i svaki drugi građanin i svaka druga građanka ove države. Volio bih da vidim da LGBTI osobe ne žive u strahu i bojazni od nasilja svakog dana, da su sretni_e i nasmijani_e jer, na kraju krajeva, radi se samo o osnovnim i elementarnim ljudskim pravima.

EMINA BOŠNJAK, 33 IZVRŠNA DIREKTORKA

Glavno područje aktivističkog/zagovaračkog interesovanja:

Sve čime se Sarajevski otvoreni centar bavi :)

Šta bi voljela vidjeti kao postignut aktivistički/zagovarački cilj?

Iskreno se nadam da ću vidjeti dvije stvari (i to relativno uskoro): usvajanje zakona o istospolnim partnerstvima, te zakonodavstvo koje jasno reguliše učešće žena u izvršnoj vlasti u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH. Nadam se, jer znam da ćemo vrijedno raditi na ostvarivanju oba cilja.

JASMINA ČAUŠEVIĆ, 41 PROGRAMSKA KOORDINATORICA

Glavno područje aktivističkog/zagovaračkog interesovanja: Feminizam, prava žena

Ko ti je aktivistički/zagovarački idol?

Zehra Muidović, po kojoj je gradsko porodilište u Sarajevu dobilo ime poslije Drugog svjetskog rata – simbolički i u nadi da će se rađati samo antifašisti i antifašistkinje. Bila je partizanka, heroina Narodnooslobodilačkog rata i revolucije, članica AFŽ-a, odlučna antifašistkinja, ilegalka, konspiratorka. U svom stanu na Alifakovcu krila je Radojku Lakić i brojne druge druge i drugarice. Organizovala je četrdesetodnevni vojnoobavještajni kurs rukovanja radiostanicom. Djelovala “pod posebnim režimom konspiracije, uz velike napore”.

INELA HADŽIĆ, 29 PROGRAMSKA KOORDINATORICA
Glavno područje aktivističkog/zagovaračkog interesovanja:

Generalno ljudska prava sa fokusom na prava žena i rodnu ravnopravnost

Šta bi voljela vidjeti kao postignut aktivistički/zagovarački cilj?

Stvarnu promjenu svijesti kod građana_ki kada je u pitanju poštivanje ljudskih prava, te implementaciju zakonskih odredaba u praksi.

DELILA HASANBEGOVIĆ, 26 PROGRAMSKA ASISTENTICA
Glavno područje aktivističkog/zagovaračkog interesovanja:

Rodna ravnopravnost, feminizam, prava žena

Aktivistički/zagovarački idol:

Toliko ih ima da ne mogu stati na ove stranice. To su ljudi iz tima, inteligentni, vrijedni i bezreverzno posvećeni, sa kojima radim u dinamičnoj i kreativnoj SOC-ovskoj atmosferi. Također, ljudi koje kroz aktivizam svakodnevno imam priliku upoznati, aktivisti_ce koji_e me beskrajno inspiriraju za solidarne borbe za pravednije i ravnopravnije društvo.

LEJLA HUREMOVIĆ, 30 PROGRAMSKA KOORDINATORICA
Glavno područje aktivističkog/zagovaračkog interesovanja:

Rad sa medijima i sa LGBTI zajednicom

Najdraža SOC-ova akcija dosad?

Svaka akcija u javnom prostoru. Svako zauzimanje prostora i podizanje vidljivosti. Izdvajam dva: iznenadni mini prajd u maju 2016. i performans ispred BBI centra povodom Coming out dana u oktobru 2016.

MARINA JOBOVIĆ, 33 RUKOVODITELJICA FINANSIJA I ADMINISTRACIJE
Najdraža SOC-ova akcija dosad?

Osjećala sam leptiriće, ponos i sreću 13. maja 2017. kada smo umjesto zabranjenog marša održali_e protest u parku ispred Vlade Kantona Sarajevo. Čuli su se bubnjevi, ljudi su došli sa svojom djecom, prijateljima_icama i partnerima_icama, zavijorile su se šarene zastave, i u tom kratkom periodu od sat-dva pobijedili_e smo barem nakratko homofobiju. Izborili_e smo se za slobodu, a nadam se da ćemo i nastaviti isto tako hrabro osvajati svoj prostor slobode.

NIKOLA KURIDŽA, 28 PROGRAMSKI KOORDINATOR
Glavno područje aktivističkog/zagovaračkog interesovanja: Rodna jednakost, antifašizam, LGBTI prava i slobode, ljudska prava, suočavanje sa prošlošću i pomirenje.

Aktivistički/zagovarački idol: U skladu sa poimanjem klase i autoriteta, izbjegavam imati idole, ali kao dvije osobe koje su najviše utjecale na konstrukciju mojih stavova, a i nakon toga, su Judith Butler i Madonna. Judith Butler mi je kroz studij filozofije ponudila uvide u sve ono što je namjerno izbjegavano u svim ostalim poljima edukacije u Bosni i Hercegovini. Kroz svoje ogromno djelo otvorila mi je vrata za shvatanje svijeta na potpuno drugačiji, humaniji način. Judith je svojim aktivizmom pokazala da nije "salonska" filozofkinja i njen rad pratim već godinama. Sa druge strane, Madonna je kao ikona pop kulture pokazala da se svakako može biti komercijalan_a i političan_a, te je kroz svoje djelovanje, manje ili više uspješno, propitivala rodne uloge, religiju i seksualnost kada je to stvarno bilo pionirski poduhvat na tom nivou popularnosti i medijskog uticaja. Nastavila je da propituje ulogu žene u društvu te percepciju žene koja stari, no odbija da se podredi patrijarhalnim percepcijama "dostojanstvenog stareњa" koje se primjenjuje samo na žene. Takođe, njen rad na podizanju svijesti o HIV-u i AIDS-u je od nemjerljivog značaja.

**MAJА LUKIĆ-SCHADE, KAŽU MI DA IZGLEĐAM KAO DA MI JE 33
RUKOVODITELJICA PROGRAMA**

Glavno područje aktivističkog/zagovaračkog interesovanja: Prava LGBTI osoba, žena i drugih marginalizovanih grupa

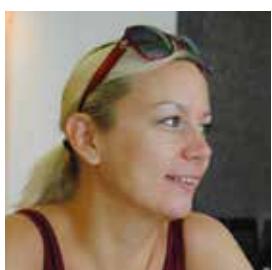
Najdraža SOC-ova akcija dosad? Najviše volim i motivišu me one pionirske aktivnosti/akcije gdje probijamo led. Ne mogu se odlučiti za jednu, njih je bilo i bit će dosta. Kako pratim rad SOC-a od 2010. godine, za mene posebno mjesto ima prikazivanje filma To je naše dijete koji je bio prvi (ne mogu reći baš javni događaj, jer je samo malo ljudi znalo za njega tako da je možda bilo više policije nego publike) događaj poslije QSF-a i sve nas je bilo poprilično strah da li će dobro proći. Tu su također prvi treninzi za policiju, profesore_ice, psihologe_inje i pedagoze_ice kao i marš za ljudska prava gdje se vijorilo mnogo duginih zastava na ulicama Sarajeva. Veoma sam ponosna i na naše hrabre SOC-ovce_ke i mnoge druge aktiviste_ice koji_e su stajali_e i bili_e na performansu "Naši životi postoje i izvan četiri zida" i drugim javnim akcijama.

VLADANA VASIĆ, 27 RUKOVODITELJICA ZAGOVARANJA

Glavno područje aktivističkog/zagovaračkog interesovanja: Rodna ravnopravnost, ljudska prava žena i LGBTI osoba

Najdraža SOC-ova akcija dosad? Sve su mi zaista drage, ali mi je najdraža ona prva za IDAHOT 2013, kada smo pripremali_e baner u SOC-u na druženjima s aktivistkinjama_ima i zajednicom, i onda ga na sami dan postavili na most na Skenderiji jako rano, čak mislim prije 6 ujutro jer nas je bilo strah šta će se desiti ako nas neko vidi. Naravno da je transparent skinut već do 9 ujutro, ali su mediji prenijeli da je tu i uspjeli_e smo prenijeti poruku. Mislim da mi je zato "nulti prajd", tačnije spontana šetnja za IDAHOT 2016, bio utoliko značajniji, jer je pokazao koliko smo napredovali_e od samih početaka i kao organizacija i kao aktivisti_kinje, a i zajednica skupa s nama, jer se više ne krijemo, ne damo strahu da nas savlada i idemo samo naprijed.

DINA VILIĆ KOORDINATORICA ADMINISTRACIJE I FINANSIJA

Glavno područje aktivističkog/zagovaračkog interesovanja: Komentarisanje LGBTI i feminističkih tema po raznim forumima i raspravljanje na istim :)

Najdraža SOC-ova akcija dosad?

Definitivno zadnji protest koji smo održali_e ispred Vlade Kantona Sarajevo kada nam je kantonalno Ministarstvo saobraćaja zabranilo ulični marš protiv nasilja nad LGBT osobama. Toliko smo bile_i složne_i i jedinstvene_i, da nas je to mnogo ojačalo za neke buduće veće akcije.

MAIDA ZAGORAC, 25 PROGRAMSKA KOORDINATORICA

Glavno područje aktivističkog/zagovaračkog interesovanja: Politička participacija žena

Šta su plusevi, a šta minusi aktivističkog/zagovaračkog posla? Prilika da radim ono što volim i u što vjerujem, za šta živim i što živim, da budem dio promjene koju želim vidjeti, dam svoj doprinos izgradnji društva koje će prihvatići sve nas bez diskriminacije i predrasuda, u kojem ćemo svi i sve biti jednak i jednake je neprocjenjiva, i mnogo više od dobre strane nekog posla. Uz to dolaze i poznanstva sa interesantnim ljudima, mnogo novog znanja i informacija, dinamična atmosfera, prilika za razna putovanja, dodatna usavršavanja, mnoštvo uličnih akcija, nasmijanih i sretnih lica. Stalna neizvjesnost od narednih događaja, sporost kojom promjene dolaze, nerazumijevanje sa druge strane, povremeni strah i bojazan kako će sve proći, razočarenje zbog povremenih neuspjeha i neadekvatnog djelovanja nadležnih organa su nuspojave ovog posla, ali sreća pa su volja i želja za boljim društvom uvijek jače od privremenih nezadovoljstava :)

NAIDA KUČUKALIĆ, 33

Nekadašnja funkcija u SOC-u: Koordinatorica za rad sa LGBTI zajednicom

Gdje je sada? Trenutno freelanceam. Radim moderacije, facilitacije, radionice, prevode, i pišem.

Glavno područje aktivističkog/zagovaračkog interesovanja: Osnaživanje pojedinaca i pojednici, LGBT osoba, jednakopravnost, borba protiv nasilja i torture, prvenstveno nad ženama. Kad god stanemo za druge, ugrožene, stali_e smo i za nas.

Šta ti je ostalo u sjećanju u vezi rada u SOC-u? Dobra energija koja se stvorila, i stvarala, i samo rasla među zajednicom i ljudima koji su dolazili. Taj osjećaj povjerenja koji su ukazali_e, taj siguran prostor koji smo svi_e osjećali_e, ako ništa, barem dva puta sedmično. Zajedništvo, unatoč svim razlikama među nama. Potrebe nam nisu svima jednake, kao ni prioriteti, ali svi_e smo zajedno bili_e tu. Pričali_e, raspravljali_e, učili_e jedni_e od drugih, smijali_e se, plakali_e, dijelili_e najintimnije priče. Ostavljali_e dio sebe, znajući da je na sigurnom. Spoznavali_e svoje još neistražene identitete. Plesali_e. Zapravo, toga se najbolje i najradije sjećam, tih sati provedenih u pripremi druženja i sati provedenih sa zajednicom u donjim prostorijama/sali SOC-a, svakog drugog petka. Nakon toga bismo svi_e zajedno spremili_e prostor i išli_e dalje u zezanje, u neki friendly kafić.

AIDA SPAHIĆ, 35 PREDSJEDNICA UPRAVNOG ODBORA SOC-A

Glavno područje aktivističkog/zagovaračkog interesovanja:

Sloboda izbora i izražavanja, borba protiv diskriminacije

Najdraža SOC-ova akcija dosad?

Festival Merlinka zbog toga što daje priliku zajednici da se druži i upoznaje i što nam donosi važne osnažujuće filmove i priče. Volim Merlinku.

ARIJANA AGANOVIĆ, 33 ČLANICA SKUPŠTINE I UPRAVNOG ODBORA SOC-A

Nekadašnja funkcija u SOC-u: U toku tri godine koje sam provela u SOC-u imala sam raznovrsne opise poslova, od redarke na vratima nekadašnjeg Podrooma u kojem smo počeli_e organizovati Gay & Straight partije do rukovoditeljice programa Politička participacija. Između funkcija koje smo nazivali_e 'projektn_a koordinator_ica' i 'projektni_a asistent_ica' bilo je mnogobrojnih aktivnosti koje smo provodili u periodu 2010–2013, koliko sam bila aktivno uključena u rad organizacije – a ticale su se kulture religija, sedmica filmova, LGBT programa i mnogih drugih. Danas obavljam funkciju članice Upravnog odbora.

Glavno područje aktivističkog/zagovaračkog interesovanja: Rodna ravnopravnost s fokusom na političku participaciju žena

Šta si sa sobom ponijela iz SOC-a u smislu životnih lekcija?

SOC je za mene bio životna prekretnica na kojoj sam spoznala da borba za ravnopravnost i pravično društvo nije samo opis mog posla, već cjeloživotna aktivnost koju se trudim provoditi u različitim situacijama.

ELMAJA BAVIČIĆ, 34 ČLANICA UPRAVNOG ODBORA SOC-A

Glavno područje aktivističkog/zagovaračkog interesovanja:

Sloboda govora i okupljanja, feminizam i jednaka prava i mogućnosti, rodno osjetljive politike

Šta su plusevi, a šta minusi aktivističkog/zagovaračkog posla?

Iako se često percipira kao marginalan, aktivizam je neizostavna karika u ostvarivanju ciljeva organizacije, adresiranja potreba zajednice i svih onih za čija prava se SOC bori. Ako nismo vidjive_i na ulici i ako ne vršimo pritisak sa te strane, često i naš zagovarački posao gubi na snazi. Aktivizam je srž organizacije i pomogao nam je da budemo ovdje gdje jesmo, a kombinacija aktivističkog i zagovaračkog posla je put koji smo odabrali_e i kojim ćemo da nastavimo.

DAMIR BANOVIĆ, 34 PREDSJEDNIK SKUPŠTINE SOC-A

Nekadašnja funkcija u SOC-u:

Jedan od osnivača SOC-a

Gdje je sada:

Viši asistent na Pravnom fakultetu u Sarajevu

Glavno područje aktivističkog/zagovaračkog interesovanja:

Pravo i društvena istraživanja

Šta si sa sobom ponio iz SOC-a u smislu životnih lekcija?

Da je moguće ostvariti ideje i ideale.

MARIÑA BARREIRO MARIÑO, 32 ČLANICA SKUPŠTINE SOC-A

Nekadašnja funkcija u SOC-u: Rukovoditeljica programa

Gdje je sada? Trenutno sam šefica Odjela za ljudska prava u Misiji OSCE-a u BiH.

Glavno područje aktivističkog/zagovaračkog interesovanja: Borba za pravdu i jednakost

Šta si sa sobom ponijela iz SOC-a u smislu životnih lekcija?

SOC je za mene bio sve. Dok sam radila u SOC-u, naučila sam sve što sada znam o poslu. Naprimjer, kako da svakog dana odredim prioritete, kako da pišem projekte, da radim fundraising, da bismo zajedničkim radom postigli_e naše ciljeve. Ali najbitnije od svega je to što sam naučila da ništa ne mogu sama, da bez tima nigdje ne mogu stići i da u timskom radu leži uspjeh. Kada se svi_e trudimo i radimo, možemo ostvariti dobre rezultate. Ah, da – najbitnije što mi je SOC dao su prijatelji_ce, ili čak porodica, do kraja života.

SAŠA GAVRIĆ, 32 ČLAN SKUPŠTINE SOC-A

Nekadašnja funkcija u SOC-u:

Aktivista i jedan od osnivača SOC-a od 2007, te izvršni direktor od 2011. do 2016.

Gdje je sada?

Nakon pet zanimljivih godina rukovođenja SOC-om, bilo je vrijeme za promjenu i za mene, a i za SOC. Trenutno radim kao savjetnik za rodnu ravnopravnost pri OEBS-ovoj misiji na Kosovu.

Glavno područje aktivističkog/zagovaračkog interesovanja:

Institucije za promociju i zaštitu ljudskih prava, zakonodavstvo za zaštitu i promociju ljudskih prava, institucionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost u federalnim/složenim političkim sistemima

Šta si sa sobom ponio iz SOC-a kao životnu lekciju?

Ukoliko želiš, možeš mijenjati svijet oko sebe. I to sam i činio. Ipak, važno je da mijenjaš i samog sebe, te da nakon nekog vremena umjesto posla svoj fokus premjestiš na ljubav, ljude oko sebe i svoju ličnu sreću.

DAMIR BANOVIĆ, PRAVNIK I SUOSNIVAČ SARAJEVSKOG OTVORENOG CENTRA

KAKO SU LGBTI PRAVA I SLOBODE UŠLE U INSTITUCIJE SISTEMA

Damir Banović je prepoznatljivo lice Sarajevskog otvorenog centra. On je, kao suosnivač, pravnik i autor brojnih pravnih publikacija, u organizaciji prisutan od samog početka. Gradeći se kao vrsni pravnik, bavio se zakonima Bosne i Hercegovine analizirajući na kojim je sve razinama prisutna diskriminacija LGBTI osoba i koji su najbolji načini za ulazak u procese zagovaranja i ostvarivanja istih prava za LGBTI osobe u institucionalnom okviru. Prava i slobode LGBT osoba – Seksualna orijentacija i rodni identitet u pozitivnom pravu u Bosni i Hercegovini knjiga je koju je 2012. potpisao detaljno razlažući upravo temelje prava LGBT osoba u našoj zemlji. Razgovorali smo sa Damjom, nostalgično se sjećajući velikih pobjeda SOC-a, prepreka sa kojima se suočio, a provjerili smo i da li je, i koliko, rad u SOC-u doprinio njegovoj danas zavidnoj akademskoj afirmaciji.

Razgovarala: Selma Kešetović

Kao netko tko je bio na početku veoma bitne priče Sarajevskog otvorenog centra, šta je bio Vaš osobni motiv da budete dio organizacije koja javno promovira prava LGBTI osoba u BiH?

DAMIR BANOVIĆ: Sarajevski otvoreni centar je kao udruženje zaživio 2007. godine oko ideje uvođenja predmeta *Kultura religije* u škole, prvenstveno, Kantona Sarajevo. Od tada pa nadalje, dodavani su razni programi i projekti. Posebno bih izdvojio projekte vezane za sedmice filmova pojedinih nacionalnih kinematografija, ali i meni posebno zanimljive projekte vezane za istraživanja u prostoru društvenih nauka, te izdavanje prve knjige o postdejtonskom političkom sistemu Bosne i Hercegovine pod nazivom *Uvod u politički sistem Bosne i Hercegovine – Izabrani aspekti* 2009. godine. Ovaj projekat je imao za cilj ne samo deskripciju postojećeg pravnog i političkog sistema Bosne i Hercegovine, već i povezivanje mlađih naučnika i naučnica u cijeloj zemlji. Posebno me raduje da su veze koje su ostvarene kroz ovaj projekat ostale žive do danas. Nakon ovoga, sljedio je projekat ambicioznijih razmjera, ali istog cilja, koji je rezultirao izdavanjem novog zbornika radova pod nazivom *Država, politika i društvo u Bosni i Hercegovini – Analiza postdejtonskog političkog sistema* 2011. godine, koji smo zajednički uredili Saša Gavrić i ja. Od 2007. godine, Sarajevski otvoreni centar otvara se ka temama koje su vezane za LGBT osobe u Bosni i Hercegovini, a da bi se u kasnijem radu u cijelosti posvetio marginalizovanom društvenom, političkom i pravnom položaju LGBT osoba. Kao pravniku, naučniku i LGBT aktivisti, nekako je za mene bilo prirodno biti dio ideje i orijentacije Sarajevskog otvorenog centra ka feminizmu i queer aktivizmu.

**“MISLIM DA SU MALI KORACI VEOMA ZNAČAJNI.
UKOLIKO OSNAŽITE I POMOGNETE JEDNOJ OSOBI,
TO JE USPJEH ZA AKTIVIZAM”**

Zašto ste Saša Gavrić i Vi istraživali baš političko-pravni sistem BiH? Šta su bili rezultati tih istraživanja i kako je to napravilo podlogu za rad SOC-a na zagovaranju prava LGBTI osoba i žena?

DAMIR BANOVIĆ: Istraživanjima o pravnom i političkom sistemu Bosne i Hercegovine htjeli smo da popunimo praznine u dotadašnjoj literaturi. Postojao je nedostatak u normativnom opisu funkcionisanja insti-

Foto: Irfan Redžović

“ZA MENE JE MEDIJ KULTURE VEOMA BITAN KAO NAČIN BORBE ZA PRIZNAVANJE, ZA STVARANJE PROSTORA ZA IZRAŽAVANJE RAZLIČITOG, KAO JEDNOG HUMANOG NAČINA MANIFESTACIJE VIŠESLOJNIH IDENTITETA LJUDSKOG BIĆA”

minizmu, sasvim je jasno da je jasna i potpuna slika političkog i pravnog sistema države u okviru kojeg želite zagovarati prava *sine qua non* bilo kojeg kvalitetnog aktivističkog i daljeg istraživačkog rada.

Koje su bile najveće i najvažnije prepreke s kojima ste se suočili na početku rada?

DAMIR BANOVIĆ: Prepreke se običnojavljaju na tri nivoa: država koja ne prepozna problem marginalizacije, društvo koje kroz svoje heteronormativne i patrijarhalne prakse diskriminiše sve osobe koje ne ulaze u forme tradicije, te konačno i prepreke u okviru same zajednice. Možda je veoma zanimljiva posljednja prepreka jer kada govorim o LGBT “zajednici” mislim više na koncept, a ne na osobe koje nužno dijele zajedničke vrijednosti. Radi se više o veoma heterogenoj grupi osoba koju potencijalno veže jedino drugačiji rodni identitet i/ili seksualna orijentacija. U okviru tog koncepta zajednice različita su viđenja načina ostvarivanja ciljeva, koje su to potrebe, na šta treba fokusirati rad i na koji način ostvariti ciljeve. Također, pojedine osobe u okviru zajednice često i ne žele javnu vidljivost i osjećaju se ugroženim ovakvim djelovanjem u pravcu političkog, društvenog i pravnog priznavanja.

Bavili ste se mnogim istraživanjima kao veoma bitnim dijelom shvaćanja pozicije, kao i potreba LGBTI osoba, te državnih i pravnih mehanizama kojima se one mogu zaštititi. Koje biste istraživanje izdvojili kao iznimno važno i aktualno i danas?

DAMIR BANOVIĆ: Za mene su posebno značajna bila pravna istraživanja kao početak uvida u stanje pravne zaštite. Ona su bila aktualizovana nakon donošenja Zakona o ravnopravnosti spolova i Zakona o zabrani diskriminacije kao prvih zakonskih akata kojima su u pravnu sferu uvedeni pojmovi “seksualna orijentacija” i “rodni identitet” (istina, u drugaćijim jezičkim varijantama). Ovi zakoni su bili značajan podstrek za analizu i sistematizaciju antidiskrimacijskih propisa, ali i početak edukacije zajednice, društva i državnih službenika_ca. U određenoj fazi je postojao i stepen razvoja prakse prijavljivanja diskriminacije, i to prvenstveno Instituciji ombudsmena BiH. Posljednje istraživanje koje sam radio sa kolegicom Vladanom Vasić pod nazivom *Seksualna orijentacija i rodni identitet: Pravo i praksa u BiH* iz 2013. godine je, pored sistematizacije i određenja značenja pozitivnopravnih propisa, obuhvatalo do tada razvijenu pravnu praksu uključujući i slučaj Queer Festivala pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine.

tacija sistema i to nam je bio prvenstveni cilj. Neka istraživanja su bila fokusirana na pojedine dijelove sistema, kao što je *Parlamentarizam u Bosni i Hercegovini*, dok su ostala imala za cilj prikaz kompletnej slike, kao što su istraživanja o postdejtonskom političkom sistemu. Iako će se SOC tek kasnije u svom radu orijentisati prema LGBTI pravima i fe-

Sarajevski otvoreni centar je uradio značajne analize i aktivno radio na prilagodbi i promjeni zakona kako bi oni išli u korist LGBTI osobama u BiH. Kada se osvrnete, koliko se toga promijenilo u ovih deset godina?

DAMIR BANOVIĆ: Mislim da su mali koraci veoma značajni. Ukoliko osnažite i pomognete jednoj osobi, to je uspjeh za aktivizam. A i desile su se značajne promjene, posebno u posljednjih pet godina. Tako smo npr. 2016. godine prvi put u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine imali tematsku sjednicu Zajedničke komisije za ljudska prava na kojoj je Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH prezentirala Specijalni izvještaj o pravima LGBT osoba u BiH. Novelirani Zakon o zabrani diskriminacije pored seksualne orientacije i rodnog identiteta prvi put uključuje i spolne karakteristike kao zabranjeni osnovi diskriminacije. Ovo je, po meni, značajan korak jer je tema LGBT prava i sloboda konačno ušla u institucije sistema. Također, Sarajevski otvoreni centar je pomogao pri osnivanju i radu organizacija i neformalnih grupa u drugim dijelovima Bosne i Hercegovine. Smatram da je bitno decentralizirati aktivizam i pomoći osobama koje žive van Sarajeva. Ta činjenica me posebno raduje.

Koji su idući koraci koje bi bilo neophodno učiniti?

DAMIR BANOVIĆ: Kako je naš rad usmjeren prema državi, društvu i zajednici, potrebno je nastaviti aktivnosti na tim poljima. U pogledu odnosa sa državom, potrebno je raditi na implementaciji Zakona o zabrani diskriminacije, edukaciji i uklanjanju postojećih nedostataka. Također, u određenoj vremenskoj fazi potrebno je lobirati za zakon o registrovanom partnerstvu, te zakon o rodnom identitetu. U odnosu na društvo, razvijati dalje okvir prihvatanja kroz naglašavanje razlika, ali i sličnosti. I veoma bitan aspekt ostaje dalji rad sa zajednicom na osnaživanju, pomoći, edukaciji i podršci.

Da li je postojao neki poseban momenat kojeg se rado sjećate kada ste osjećali da ste dio nečeg velikog kada je u pitanju rad u SOC-u?

DAMIR BANOVIĆ: Sjećam se godine i dana kada je organizovan prvi festival Merlinka u Sarajevu. To je bio prvi značajniji javni LGBT događaj nakon neuspjelog Queer Festivala iz 2008. godine. Za mene je medij kulture veoma bitan kao način borbe za priznavanje, za stvaranje prostora za izražavanje različitog, kao jedan human način manifestacije višeslojnih identiteta ljudskog bića. Birati kulturu i umjetnost kao način je za mene mnogo prihvatljiviji oblik.

Da li je SOC-ov rad doprinio Vašoj akademskoj afirmaciji? I šta je taj rad bitno promijenio u bh. akademskim i istraživačkim krugovima?

DAMIR BANOVIĆ: Mislim da jeste utjecao na moju akademsku afirmaciju. No, nisam siguran u kojoj je mjeri nešto bitno promijenio u akademskim i istraživačkim krugovima. Razlika u odnosu na ranije stanje u istraživanjima sigurno postoji. Naše publikacije se koriste na univerzitetima u Bosni i Hercegovini; studenti_ce ih koriste kao koristan izvor informacija; pravnici_e koji_e se pripremaju za pravosudni ispit ih koriste kao dodatnu literaturu, istraživači_ce van države kao pomoći u razumijevanju kompleksnog političkog sistema... Dakle, benefiti postoje.

Šta biste poručili novim generacijama koje ulaze u bh. LGBTI aktivizam?

DAMIR BANOVIĆ: Nadam se da je stvoren dovoljno otporan kontekst koji će biti osnova za budući rad i razvoj. Mislim da su buduće generacije dovoljno inteligentne da prepoznaju potrebe i mogućnosti njihovog ostvarenja u ovom društvenom kontekstu. Također, nadam se da je stvoren barem minimalni okvir da različiti identiteti žive mnogo ugodnije nego što smo živjeli_e mi.

Foto: Ivana Teronić

“SARAJEVSKI OTVORENI CENTAR JE POMOŽAO PRI OSNIVANJU I RADU ORGANIZACIJA I NEFORMALNIH GRUPA U DRUGIM DIJELOVIMA BOSNE I HERCEGOVINE. SMATRAM DA JE BITNO DECENTRALIZIRATI AKTIVIZAM I POMOĆI OSOBAMA KOJE ŽIVE VAN SARAJEVA. TA ČINJENICA ME POSEBNO RADUJE”

OD SIZEJA DO VIRMANA, OD KULTURE DO BIROKRATURE

Kulturni programi bili su prve aktivnosti Sarajevskog otvorenog centra, s fokusom na filmove i književnost. Kako je SOC izgledao u svojim počecima prisjetila se Dina Vilić, članica tima od SOC-ovih početaka. Ona je danas u SOC-u zadužena za finansije, a svoju je karijeru u ovoj organizaciji započela organizacijom filmskih i književnih programa, što je bio posao sa dosta zanimljivim zadacima, počev od poštarske podjele pozivnica, pa do obilazaka noćnog života

Piše: Dina Vilić

Prohладан октобар године 2010. Arijana, Hana, Saša i ja idemo se zagrijati nečim od +40.

“Dina, bi l’ ti radila malo za SOC?”, pita me Saša dok prolazimo obalom. “Da nam pomogneš oko sedmica filmova, i tako to.”

“Šta je SOC?”, pitam ga.

“Serbian Orthodox Church”, smije se Saša. “Sarajevski otvoreni centar. Arijana bi ti zadavala zadatke. Nema-mo još kancelariju. Radila bi četiri sata dnevno.”

Tako je počeo moj rad u SOC-u, u kafani, sa nazdravljanjem. Po danu bih dolazila u grad da radim na magistarskom radu. Arijana bi se obično javljala oko 12 sati. Radili _e smo na sedmicama filmova – Sedmica evropskog dokumentarnog filma, Sedmica slovenskog filma, Sedmica španskog filma, Sedmica mađarskog filma, Sedmica frankofonog filma – i širili smo se ovim programom po cijeloj BiH. Filmovi su putovali do Tuzle, Bugojna, Zvornika, Banje Luke, Zenice, Goražda, Istočnog Sarajeva, Gračanice, Bihaća, Trebinja... Pravili su se plakati, flyeri, najave programa, kopirali su se filmovi i slali u ove gradove. Kako smo želje-li _e da i stranci _kinje dolaze na ove događaje, titlovali _e smo filmove i na BHS i na engleski jezik. A titlovani filmovi slani su nam autobusom iz Banje Luke. Obično sam ga navečer čekala na stanici sa tatom, tako da je moj tata bio, i ne znajući, prvi volonter SOC-a. Ili vozač, kako se uzme.

RAZNIH JE SJEĆANJA IZ TOG RANOG PERIODA SOC-A, KADA SMO LUTALI OD PROJEKATA KULTURE I RELIGIJE, DO POLITIKE I LGBTI TEMA

Nakon žalosne i nepotrebne frke 2008. godine i Queer Sarajevo Festivala, Saša odlučuje da 2011. radimo projekciju kratkog dokumentarnog filma o LGBT osobama *To je naše dijete* Elme Islamović. Malo nas je strah kako će sve to ispasti. Ne objavljujemo ništa u medijima, ali pozivnice se moraju poslati. Barem na 600 adresa. Za 300 adresa imamo novca da ih šaljemo poštom, ali za ostale nemamo. Odluka je da će ih ja, pješke, kao poštarka, nositi od institucije do institucije. I tako sam upoznala sve ulice Sarajeva. Naravno, trebalo je i ispisati svih 600 adresa na koverte. Ja sam ispisala tih 300 koje sam i nosila da ih lično uručim, tako da je moja mama, ispisujući preostalih 300, i ne znajući, postala druga volonterka SOC-a.

FILMOVI U FOKUSU

Prikazivanje filma prolazi fantastično. Sala Meeting Pointa ne samo da je popunjena, već se donose i stolice. Sve prolazi bez incidenta. Rađa se nova ideja: *Sex, Pop and Politics*, prikazivanje filmova sa LGBTI tematikom. Da se projekcije dešavaju jednom mjesечно, za početak u Sarajevu, pa ćemo vidjeti za ostale gradove. Međutim, dobar naziv je privukao i manje gradove, koji traže da se filmovi prikazuju i kod njih. Šaljemo filmove. Kontajući da znaju o čemu se radi, jer je na flyerima koje smo slali uz film stajala i kratka radnja filma, iznenađeni smo i oduševljeni. Nakon prikazivanja filma, zove me direktor kina u Zenici gdje se prikazivao jedan od filmova, smije se i pita me: “Kakav je ono film?! Kod mene starije gospođe dolaze, kad ih šlag nije

“Barbi Marković, autorkom iz Beograda i srednjim (gošćom) nedavno Evropskog rezidencijalnog programa za književne prevoditelje, deo je u Multimedijalnom centru „Mak“ JU Biblioteke Sarajevo, početkom u 19 sati. Imaćeći u biti mlada bh. književnica Tanja Lamić Bogićević, autorka već je u Narodnoj biblioteci RS-a, u sklopu književne mreže Tradučkih ambasada u BiH, bila na „Kafenisanju sa književnikom“, kojem je moderirala književnica Tanja Lamić Bogićević.

Barbi Marković je rođena 1980. godine, studirala je germanistiku na Univerzitetu u Beogradu, a i izdavačkoj kući Rende posvetila književnu pregradnju. Nakon diplome je učešće u naredne dvije godine učinila velikom brojem predavanja na Univerzitetu u Beču 2005.

Za književnike i književne prevoditelje u Sarajevu

Evropski rezidencijalni program

Barbara Marković, autorka iz Beograda, prva je gošća Evropskog rezidencijalnog programa za književnike i književne prevoditelje iz zemalja jugoistočne Evrope, što ga u glavnom gradu BiH realizira Sarajevski otvoreni centar i književna mreža TRADUKI. Program je pokrenut s idejom da se autor(i) i prevoditelj(i) pruži mogućnost da mjesec dana intenzivno rade na svojim rukopisima, upoznaju se s društvenim i književnim prilikama u BiH i da istovremeno književnosti i prevoditeljski rad promoviraju bh. publike.

Nakon nje, objašnjeno je jučer u klubu Collegium Artisticum pri-

COLUM McCANN

Neka se veliki svijet vrti

NEKA SE SVIJET VRTI

Uzbrdano njutorško jutro davne 1974. biva zauzvijesno kada prolaznici na vrtu jedne od kuća Svjetskog trgovinskog centra ugledaju čovjeka koji se spremas da preko zategnutih žice prede do susjednog tornja ove monumentalne, tek izgrađene zgrade.

Roman Neka se vrti veliki svijet (Buybook, Sarajevo, 2011.) djelo je vizuistroka i izgradnjanog irsko-američkog pisca Columa McCanna. Cijena je 19 KM.

LEO PERUTZ

Noću ispod kamenog mosta

Cetmaest priča o Pragu iz

IZ KNJIŽEVNOG SVIJETA

NORVEŠKA ŠUMA

Ekrанизacija Murakamijevog romana

Albanski pisac, poliglota i prevodilac Arian Leka boravi trenutno u Sarajevu na jednomjesečnoj stipendiji, upoznaje ovdašnju književnu scenu i dovršava svoju novu knjigu. Borava u stranim pisaca u BiH organizuju Književna mreža TRADUKI i Sarajevski otvoreni centar.

Dnevni list

ROMAN LIBANONCA ELIASA KHOURYJA

Književna večer s Arianom Lekom

Književna mreža Traduki i Sarajevski otvoreni centar s ciljem da se autorima-gostima omogući da mjesec dana intenzivno rade na svojim rukopisima, upoznaju se s društvenim i književnim prilikama u BiH, te da se njihov rad promovira kod bh. publike.

Moderator večeri koja počinje u 19 sati je književnik Hadžem Hajdarević.

RTV Maglaj

1971 - 2011

Iz press clippinga SOC-a

strefio!” To nas nije obeshrabriло, i nastavili smo prikazivati filmove, sve dok, poslije jednog strateškog planiranja, nismo odustali od kulturnog programa (što se potrefilo sa zatvaranjem muzeja u Sarajevu). No, iz toga se rađa saradnja sa festivalom Merlinka, koji počinjemo raditi u Sarajevu 2013. godine. Nakon godinu dana rada, Saša mi 2011. kaže “Napokon imamo kancelariju!” Kancelarija je stan u kojem žive Arijana i on, smještena u trpezariju, pored kuhinje. “Kad budeš gladna, uzmi da jedeš. Evo ti ključevi od stana, možeš u 10 da dolaziš, i eto, taman, do 2 da ostaješ.” Nekad u to vrijeme se otvara i Art kino Kriterion, te naše sedmice filmova, koje su bile prikazivane u Kinoteci, selimo u Kriterion. Filmovi su posjećeni i u Sarajevu i u drugim gradovima, javljaju se i manji gradovi sa željom da se filmovi i kod njih prikazuju. Nama je zbog toga drago, kopiramo filmove i šaljemo ih. Ja sam već naučila kako popuniti uplatnicu, i uplatiti i fakturu, i ugovore, i poreze na ugovore. Sjedim za telefonom i podsjećam direktore kino sala da mi šalju fakture. I tu se nađem u komičnoj situaciji: mnogi ne šalju fakture, te ih molim, kumim, i proganjam da im uplatim novac za izdavanje sale. Pozivam se i na to da će mi imati probleme ako ne upлатimo, a čovjek s druge strane slušalice mi odgovara: “Vidiš, mi nismo materijalni, nama je bitno ono duhovno!”

WRITERS IN RESIDENCE

Sa književnom mrežom Traduki u maju 2011. počinjemo saradnju na programu Writers in Residence – ugošćavanje pisaca iz Istočne Evrope na mjesec dana u Sarajevu, da rade, pišu, i na kraju prezentuju svoja djela bosanskohercegovačkoj publici. Program privlači dosta pažnje, te nam se u ovoj književnoj priči pridružuju i Goethe Institut u Sarajevu, Austrijska ambasada u BiH i izdavačka kuća Goga iz Slovenije.

U dvije godine ugostili smo sjajne književnice i književnike, među kojima su Barbi Marković, Arian Leka, Vladimir Jankovski, Vasile Ernu, Tomislav Marković, Dieter M. Gräf, Daniela Chmelik, Ana Đokić, Emma Braslavsky, Esad Babačić, Daniel Banulescu, Bojan Babić, Zachary Karabashliev, Katrin Schmidt, Daša Drndić, Franzobel, Ognjen Spahić.

Moj prvi zadatak je odvesti prvu gošću, Barbi Marković, u Banju Luku, na promociju. Najviše me strah da ne zaboravim sačuvati koji račun, jer novac tada nosim u gotovini, i sve stoji kod mene u torbi: i za hranu, i za prevoz, i za smještaj, i za stipendije pisaca. Na kraju mjeseca predajem račune i ostatak novca Saši. Ali, "uzalud mi trud, sviraći", dolazim jednog dana sa 300 KM viška. Kod kuće brojim, broje i mama, i tata, i brat. Dolazim na posao, brojim i sa Sašom, i opet je 300 KM viška. Do danas nisam saznala kako je taj novac ostao viška!

KRAJ JEDNE ERE

Mjesec po mjesec, smjenjuju se pisci i spisateljice. Uglavnom im se sviđa Sarajevo. S nekim se družim više, s nekim manje – to zavisi od njih i od dinamike njihovog rada. Sa svakim od njih organizujemo ručak da bismo se upoznali_e, a i dogovorili_e oko organizacije književne večeri. Raznih je sjećanja iz tog ranog perioda SOC-a, kada smo lutali od projekata kulture i religije, do politike i LGBTI tema. Jedno od upečatljivijih sjećanja je kada nam je stigao Vasile Ernu iz Rumunije, koji je malo poznavao engleski jezik, a tečno govorio ruski i rumunski. Međutim, niko od nas nije govorio ta dva jezika. I tako, sjedimo nas troje u restoranu, pokušavamo pričati i snalaziti se alternativnim načinima govora, a izgledamo kao priključeni_e na struju, mlataraajući rukama u pokušaju sporazumijevanja. Ipak, nekako uspijevamo sve da iskomuniciramo.

Arianu Leki iz Albanije sviđaju se sarajevska jutra. Sa Dašom Drndić kupujem vino, masline i sireve kojima ona želi počastiti goste i gošće, te ih zajedno režemo i pripremamo. S Danielom Chmelik, mladom spisateljicom, obilazim noćni život Sarajeva. Sa Anom Đokić produžujemo saradnju, te ona dolazi i godinu kasnije da radi sa djecom iz škole i obdaništa, a posebno nam je draga kada se u njenoj knjizi, koju je završavala u Sarajevu, nađe i zahvalnica Sarajevskom otvorenom centru. Tomislav Marković okuplja oko sebe disidente, te iskustvo iz Sarajeva prenosi na E-novinama. Emma Braslavsky oduševljena je popodnevnim ispijanjem kafa, i dok joj objašnjavam kako je teška finansijska situacija u BiH, pita me: "Kako onda ljudi imaju za kafu?" Zamislim se i ja, i ne nalazim odgovor.

Program završava u decembru 2012. Sa sedmicama filmova završavamo iste godine. Generalno se opravštamo od kulture i koncentrišemo na LGBTI i feminističke teme, a ja u SOC-u prelazim na ispisivanje drugih "književnih" formi koje se više tiču konkretnih brojeva, a ne objašnjavanja svijeta.

KULTURA RELIGIJA – NOVI PREDMET U OBRAZOVNOM SISTEMU BIH

RELIGIJA KAO DIO SOC-OVOG IDENTITETA

Na početku rada Sarajevskog otvorenog centra stoji zanimljiva, na prvi pogled vrlo neobična, inicijativa za uvođenje interdisciplinarnog nekonfesionalnog religijskog predmeta Kultura religija u obrazovni sistem BiH. Posmatrajući iz današnje perspektive, religija izgleda kao nešto strano i nespojivo sa onim po čemu je organizacija danas prepoznata, ali u početku bijaše Kultura religija...

Kultura religija bila je jedan od razloga nastanka Sarajevskog otvorenog centra, iz uvjerenja da je promocija međureligijskog dijaloga kroz obrazovni sistem u državi sa složenim etno-religijskim odnosima uslov tolerancije i suživota. Izučavanje bosanskohercegovačkih religijskih tradicija na jedan novi način predstavljalo je izazov koji se pretvorio u borbu sa vjetrenjačama koju je Sarajevski otvoreni centar ostavio novim generacijama, nastavljajući da vodi neke druge bitke.

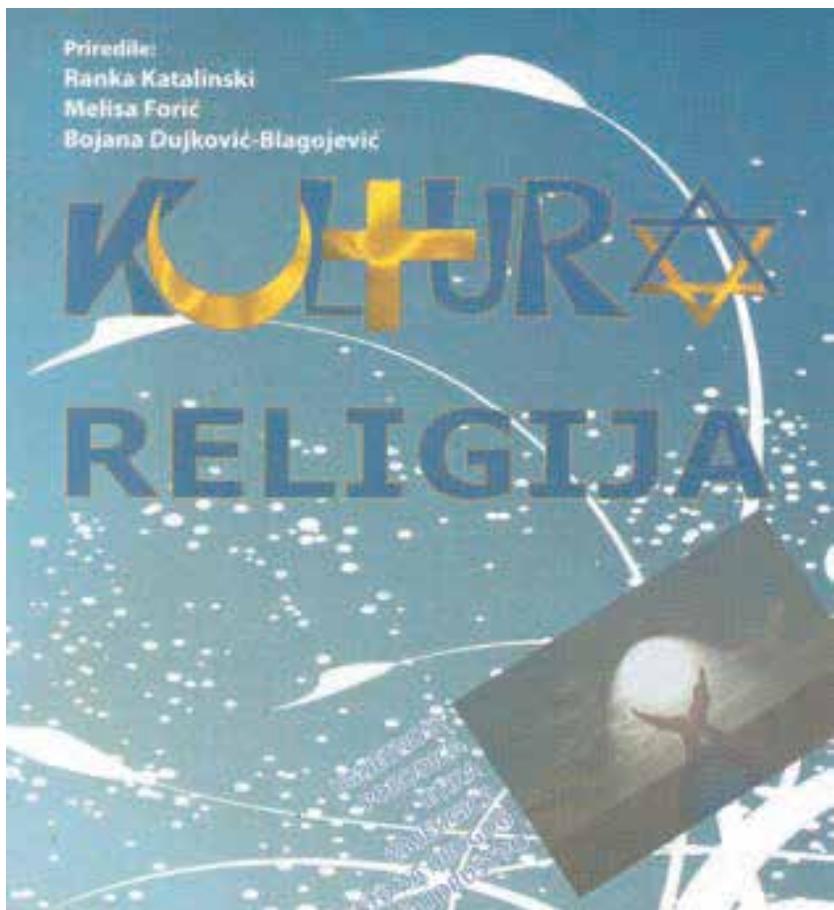
Rad vezan za školski predmet Kultura religija bio je zajednički projekt Goethe Instituta u Bosni i Hercegovini, Sarajevskog otvorenog centra i OSCE-a. Goethe Institut i Sarajevski otvoreni centar, u saradnji sa Pedagoškim zavodom Zenica i ministarstvima za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog i Bosansko-podrinjskog kantona, te u saradnji sa Ministarstvom prosvjete i kulture Republike Srpske, organizovali su seminare za nastavnike_ce i profesore_ice kulture religija. Tokom 2007. i 2008. godine održana su tri ciklusa seminara za profesore_ice humanističke grupe predmeta kao što su sociologija, filozofija i historija. Kao dio projekta je 2009. godine objavljena knjiga *Kultura religija*, autorica Ranke Katalinski i Zuhre Kalauzović, a 2011. je objavljen priručnik za nastavnike_ce, čija je promocija održana u decembru 2011. uoči Dana ljudskih prava.

Knjiga *Kultura religija* rezultat je zajedničkog rada grupe autora_ica na čelu sa dr. Dinom Abazovićem i dr. Zilkom Spahić-Siljak, i suradnika_ca Ive Markovića, dr. Zorice Kuburić i Alena Kristića. Originalni rukopis modificiran je i metodološki prilagođen predmetu Kultura religija, a na njegovoj pripremi radile su Ranka Katalinski, Melisa Forić i Bojana Dujković-Blagojević. Struktura udžbenika temeljena je na prethodnom okviru i smjernicama grupe domaćih i stranih eksperata_ica koja je na inicijativu Goethe Instituta sačinila Nastavni plan i program za interreligijsko obrazovanje u školama u Bosni i Hercegovini.

OVA AKTIVNOST SARAJEVSKOG OTVORENOG CENTRA IMALA JE ZA CILJ DA KROZ EDUKACIJU UNAPRIJEDI NASTAVNE METODE I PRAKSE ŠIROM BIH, KAKO BI VREMENOM DOŠLO DO SADRŽAJNE REFORME ŠKOLSKOG SISTEMA KOJI BI KROZ NEKONFESIONALNO RELIGIJSKO OBRAZOVANJE DOPRINOSIO DRUŠTVU OTVORENOM ZA DIJALOG I SPREMНОM ZA УЧЕЊЕ О DRUGIMA

UNAPREĐIVANJE EDUKACIJE

S obzirom na komplikovani obrazovni sistem BiH, podijeljene nadležnosti te senzitivnost teme, i jedan drukčiji, otvoreniji, odnosno interdisciplinarni pristup religijskom obrazovanju, predmet Kultura religija nikada nije sistematski uvršten u obrazovni sistem, već se sporadično sprovodio, u skladu sa nastav-

Priručnika za nastavnike/ce predmeta
Kultura religija i druge interreligijske predmete u srednjim školama

KULTURA RELIGIJA

petak, 9. decembar 2011, 18h
Sarajevo, Franjevački provincijalat
Zagrebačka 18

SARAJEVO OPEN CENTRE
SARAJEVSKI OTVORENI CENTAR
САРАЈЕВСКИ ОТВОРЕНИ ЦЕНТР

Pozivnica-KdR-WEB

nim planovima i programima kantona u FBiH i RS-u. Udžbenik i priručnik su se koristili kao nastavni materijali u skladu sa potrebama nastavnog osoblja koje predaje predmete koji su u potpunosti ili jednim dijelom posvećeni kulturi religija.

Tematski, udžbenik je bio orijentiran ka sticanju temeljnih znanja o monoteističkim religijama, o djelovanju u međusobnom dijalogu i o odgoju i upoznavanju etičkih vrijednosti. Osnovni cilj je bio upoznavanje i razumijevanje drugih i drugaćijih. Knjiga *Kultura religija* obuhvaća šest poglavljja: *Kulturalni doprinos religija arhitekturi, slikarstvu, književnosti i muzici, Porodica i religija, Etika i religija, Zajedništvo kao načelo religija, Mir – mjesto za drugog, Religija – država – društvo*.

Ova aktivnost Sarajevskog otvorenog centra imala je za cilj da kroz edukaciju unaprijedi nastavne metode i prakse širom BiH, kako bi vremenom došlo do sadržajne reforme školskog sistema koji bi kroz nekonfesionalno religijsko obrazovanje doprinosio društvu otvorenom za dijalog i spremnom za učenje o drugima.

U toku 2012. godine Sarajevski otvoreni centar je održao prvo strateško planiranje na kojem je konsenzusom, teška srca, odlučeno da religija neće više biti dio aktivnosti, te da će se borba za tolerantnije društvo voditi na drugim poljima.

POČECI LGBTIQ PRIČE

NIKADA VIŠE NATRAG U TIŠINU

Deseta godišnjica Sarajevskog otvorenog centra, a posebno programa koji se odnose na LGBTIQ kulturu i aktivizam, poslužili su kao prilika da se Amar Bašić, nekadašnji član Udruženja Q i suosnivač Udruženja Logos, prisjeti putanje, uspona i padova LGBTIQ aktivizma u BiH. Amar danas radi kao službenik za odnose s javnošću, profesionalni prevodilac i povremenim LGBTIQ aktivist, a u ovom tekstu piše o značaju i doprinosu koji je Sarajevski otvoreni centar dao LGBTIQ aktivizmu u BiH

Piše: Amar Bašić

Kako smatram da priča o rezultatima i dostignućima Sarajevskog otvorenog centra svoju pravu dubinu i značaj dobija tek kada se sagleda u kontekstu cjelokupnog LGBTIQ aktivizma, sa osrvtom na "prapočetke" i iskustva iz prošlosti, prošetao sam bogatom arhivskom građom pohranjenom negdje na Googleovim serverima u elektronskim bespućima mog inboxa. Bogatom zato što se, sa velikim ponosom, smatram pripadnikom prve generacije LGBTIQ aktivista i aktivistica u BiH, a i zato što nemam naviku brisati e-mail poruke.

Ta prva generacija, odnosno nekolicina nas koji_e smo ostali_e u Bosni i Hercegovini, pamti vremena duboke ilegale u ranim dvijehiljaditim, kada su jedini oblici samoorganiziranja i scene bili internetski forumi, kućne zabave, neformalna "okupljališta" i poneka mračna zona za *cruising*. Izlazak u javnost u bilo kojem ozbiljnijem obliku doimao se nezamislivim. Mediji su LGBTIQ teme uglavnom zaobilazili kao nebitne, a i kada bi se dao prostor, namjera je bila mahom "potvrditi" predrasude, te priču o LGBTIQ osobama svesti na spektakl, estradu, kič, čudaštvo ili dokonu manifestaciju zapadne propagande koja prijeti tradiciji i čudoređu ovdašnjeg društva. Tu i tamo sijevnula bi pokoja fotografija sa najveće dotad parade ponosa u Riju, a na fotografiji vjerovatno dotad najoskudnije obučeni plesač egzibicionist. Namjera je, jasno, bila da podsjeti bogobojazne mase zašto je dobro što kod nas nema takvih manifestacija.

STIDLJIVI KORACI

Prve naznake promjena i konkretnog aktivističkog organiziranja javljaju se u februaru 2004. godine kada je i formalno osnovano Udruženje Q za promicanje i zaštitu kulture, identiteta i ljudskih prava queer osoba. Počele su prve stidljive kampanje i akcije, najčešće strogo anonimne i gotovo nevidljive. Uslijedile su i prve "zvanične" žurke na javnim mjestima – zabave zatvorenog tipa sa striknim spiskovima na ulazu i naljepnicama za prelijepiti preko leća na tada revolucionarnim mobilnim telefonima s kamerama. Ipak, i ti stidljivi koraci vodili su nekom kontinuitetu, pa smo od 2007. godine imali redovne polumjesečne žurke. Godine 2005. osnovano je i Udruženje Logos s namjerom da propituje odstupanja od heteropatrijarhalnog normativnog sistema kroz prizmu vjere, duhovnosti i međuvjerskog dijaloga.

Taj rani aktivizam bio je svojevrstan pačvork svega pomalo – malo teorije, malo zajednice, malo istraživanja, malo umjetnosti, malo religije. Često nekoherentni_e, još češće samouvjereni_e, a najčešće neiskusni_e, vjerovali_e smo da stvari mogu ići samo nabolje. Udruženja su sve više izlazila u javnost, posjećenost događaja sa LGBTIQ tematikom je postojano rasla, a novinska pisanja su se lagano kretala ka rudimentarnom razumijevanju šireg konteksta prava i potreba LGBTIQ osoba. U svemu tome jedva da sam u aprilu 2008. i primjetio poziv za slanje radova za zbornik o queer teoriji, aktivizmu i kulturi koji su pripremali tada gotovo nepoznati Sarajevski otvoreni centar i daleko glasovitiji Queer Zagreb Festival. Tada počinjem percipirati SOC na maloj, ali naizgled etabliranoj aktivističkoj sceni. Međutim, sve su oči onomad bile uprte u prvi najavljeni, ozbiljan javni LGBTIQ događaj u Sarajevu – Queer Sarajevo Festival.

Vjerujem da nema potrebe napominjati na koliko je načina QSF bio prekretnica u aktivističkom djelovanju, ali i položaju

Amar Bašić, foto: Tarik Limo

LGBTIQ zajednice u BiH. Žar i optimizam ustupili su mjesto šoku i strahu. Osjetili smo bijes homofobnog društva u svoj poražavajućoj punini. Poruke "smrt pederima" i pseudonaučni homofobni "argumenti" prvi put su se našli na stanicama javnog prijevoza. Organizatorice festivala su bile zatrpane prijetnjama. Mailing lista Udruženja Q je hakirana više puta. *Reality check* je došao kao najgori šamar. Prekinuti QSF ogolio je sve nedostatke i slabosti dotadašnjeg aktivističkog organiziranja i djelovanja, a sama zajednica je ponovo otklizala u ilegalu.

IZLAZAK IZ MRAKA

Nesretni prekid QSF-a pokazao je da u bh. društvu postoje građani i građanke koji su spremni, unatoč užasavajućem nasilju, izaći na ulicu i stati za i u ime svojih LGBTIQ sugrađana i sugrađanki. Međutim, bez jasnog vodstva i pravca unutar zajednice, inicijative podrške su s vremenom utihnule, a na sarajevskoj sceni je zavladao mrak koji će potrajati gotovo dvije godine. Udruženje Q je 2009. godine pokušalo oživjeti poruke i ideje QSF-a sa projektom *QSF in-a-box*. Sa današnje distance teško je ne primijetiti ironiju u pakovanju QSF-a u kutiju, u svojevrsna "četiri zida", baš kao što se i cijela zajednica takoreći vratila u ormar. Iz moje vrlo subjektivne perspektive, zajednica je u tom periodu manje postojala nego 2004. godine, što je izazivalo strah da je poraz možda i gori nego što smo prvobitno mislili_e.

Inicijativa koja je došla u julu 2010. godine, kada je Sarajevski otvoreni centar pozvao na "Prvu ljetnu gay žurku" u klubu Podroom, a s namjerom da te žurke postanu redovni događaj svakog prvog četvrtka u mjesecu, u mom je sjećanju zabilježena kao prijeko potrebni trzaj koji je naposljetku probudio traumatiziranu zajednicu. Sjećam se ovlaš i gorkog ukusa u ustima zbog odrednice "prva" u nazivu događaja. Ali to je bila naša stvarnost u svijetu nakon QSF-a. Valjalo je krenuti ispočetka, graditi nove temelje i novi optimizam sa novim ljudima i novim idejama. Po drugi put smo kao zajednica morali_e nesigurnim koracima izaći iz potpunog mraka.

Nova "prva" pozivnica na žurku imala je nezaobilaznu napomenu da je registracija obavezna, imenom ili nadimkom. U duhu opreznih, po drugi put prvi, a opet vrlo simboličnih koraka, tema žurke je bila "disco night". Međutim, već tada se vidjelo da ovaj put neće biti isto. U oktobru 2010. godine slijedi pozivnica na premijeru kratkog dokumentarnog filma *To je naše dijete* režiserke Elme Islamović o četiri LGBT osobe iz Bosne i Hercegovine. Nakon projekcije organizatori_ce su najavili_e očito prijeko potrebnu diskusiju na temu "Kako dalje sa queer pokretom u BiH". Bio je to prvi događaj u okviru novog programa Sarajevskog otvorenog centra pod nazivom "Questioning – LGBTIQ kultura, umjetnost i prava". Pozivnica za ovaj događaj, pored napomene kako je iz sigurnosnih razloga zatvoren za medije, sadržavala je ipak i ohrabrujuću rečenicu: "Iskreno se nadamo Vašem dolasku, te da ćemo na taj način otpočeti novi period u razvoju queer zajednice u BiH".

ZBLIŽAVANJE ZAJEDNICE

Žurke su nastavljene u decembru 2010. godine sa gostovanjem zagrebačkog lezbijsko-feminističkog hora Le Zbor. "Le Zbor Gay Lollipop Party" je ovaj put održan u klubu Fis Kultura, koji će u narednim godinama postati jedno od centralnih mesta sarajevske LGBTIQ scene. Krajem 2010. godine Udruženje Q najavljuje da ulazi u neaktivni status. Udruženje Logos je dotad također nestalo sa aktivističke mape, čime Sarajevski otvoreni centar u potpunosti preuzima vodstvo u LGBTIQ pokretu u BiH.

Protest ispred Vlade Kantona Sarajevo povodom zabrane marša protiv nasilja nad LGBTI osobama, maj 2017.

U maju 2011. godine Sarajevski otvoreni centar pokreće i filmski ciklus "Sex, Pop and Politics" sa redovnim javnim projekcijama neheteronormativnih filmova u Art kinu Kriterion. Intenziviraju se izdavačka djelatnost, promocije, diskusije i sistematičan pristup zagovaranju. U periodu nakon 2011. godine prvi put svjedočimo ozbiljnom radu sa predstavnicima_ama institucija i političkih partija, sa medijima i novinarima_kama, s namjerom da se edukacijom promijene pristupi i stvori pozitivnije okruženje. Rezultat toga je radikalni zaokret u medijskom izvještavanju o LGBTIQ temama. Senzacionalizam je postao rijetka pojava, dok su istovremeno naučno utemeljeni i zakonom precizirani termini i tumačenja preuzele primat u medijskom sadržaju.

Prvi put istupaju političari i političarke, te članovi i članice parlamenta koji_e pružaju nedvosmislenu podršku LGBTIQ građanima i građankama, dajući svoj značajan doprinos poboljšanju društvenog položaja LGBTIQ zajednice. O LGBTIQ temama se razgovara u parlamentima i vladinim institucijama. Postoje saveznici_e u javnom prostoru, čineći samo javno djelovanje značajno boljim u odnosu na ranija iskustva.

Pored ovih aktivnosti, nastavljena je praksa organiziranja redovnih žurki, zbog čega su žurke postale prihvaćene od zajednice i održavale se nezavisno od organizacije Sarajevskog otvorenog centra. Zanimljivo je bilo posmatrati tranziciju u periodu od samo deset godina, od zabava koje su podrazumijevale strah, spiskove, naljepnice i tajne lokacije do zabava koje se održavaju u sklopu redovnog programa klubova, otvorene i bez spiskova, pune ljudi i prihvaćene kao legitiman dio noćne ponude Sarajeva. Sve je to rezultiralo i boljim upoznavanjem i zbližavanjem zajednice, što je bitan preduvjet za bilo kakvo aktivističko djelovanje.

POVRATAK NA ULICU

Sa Sarajevskim otvorenim centrom LGBTIQ aktivizam je konačno ozbiljno izašao iz ormara. Homofobno nasilje nad učesnicima i učesnicama Međunarodnog festivala queer filma Merlinka 2014. godine ovaj put nije značilo kapitulaciju i povratak u tišinu. Festival je nastavljen, i ove je godine doživio svoje peto izdanje. Na nasilje je odgovoreno mobilizacijom kapaciteta, zajednice, društvene i medijske podrške. Ovaj put smo stali_e na crtu i nismo se dali_e pokolebiti. Iskustvo, naučene lekcije, novo vodstvo i nova energija omogućili su nam da se 2017. javno suprotstavimo kantonalnim institucijama i poručimo kako nećemo dopustiti sabotažu naših šetnji i uličnih akcija. Protest kojim smo odgovorili na sprečavanje marša bio je prvi javni, najavljeni, nedvosmisленo LGBTIQ događaj na ulici nakon 2008. godine. I bilo je prekrasno mahati dugim zastavama u parku iza Predsjedništva BiH.

Kada razmišljam o djelovanju Sarajevskog otvorenog centra, razmišljam upravo u kontekstu novog, sistematičnijeg, organiziranjeg i više demokratičnog pristupa, svijesti o ranijim iskustvima, greškama i naučenim lekcijama. U proteklih deset godina prevaziđene su boljke koje, nažalost, često pogadaju nevladin sektor, poput kulta ličnosti ili zapostavljanja vlastite baze.

Zbog svega toga mislim da je potrebno odati priznanje generaciji koja je nakon QSF-a u LGBTIQ aktivizam ulila tako prijeko potrebnu ozbiljnost i profesionalnost. Reći ću, pomirljivo, da su – uz sve pozitivne stvari koje smo napravili_e u ranijim godinama – možda organizacije koje su prethodile Sarajevskom otvorenom centru i trebale biti mlječni zubi kao uvertira za temeljitiji i obuhvatniji pristup kakav imamo danas. Ti su mlječni zubi po svojoj prirodi morali ispasti, ali vrijedi da ih spomenemo s vremena na vrijeme, jer bez njih priča o aktivizmu ne bi bila kompletna. Kao što nedvosmisleno treba istaći da su sadašnji pristup i kapacitet aktivističkog djelovanja, kao i ostvareni rezultati jedno sasvim novo, značajno i uspješno blago koje garantira kontinuitet – da se više nikada ne vratimo u tišinu.

POVRATAK LGBTI AKTIVIZMA

KAKO SE UMJETNOŠĆU KALIO LGBTI PROGRAM

Izložba Article One, projekcija filma To je naše dijete, nastup Le Zbora, Citanka lezbejskih i gej prava, i prevod knjige Born to Be Gay nakon povlačenja Udruženja Q bili su novi prodori LGBTI aktivizma u javni prostor. Ovi umjetničko-aktivistički poduhvati dali su novu nadu da je u BiH ipak moguće, nakon prijetnji, nasilja i de facto jasne poruke da LGBTI osobe, identiteti i kultura nisu poželjni u bh. društvu, nastaviti borbu na pravoj strani historije za ljudska prava lezbejki, gej, biseksualnih, transrodnih i interspolnih osoba.

Izložba Article One u Art kinu Kriterion, juli 2011.

Nastup Le Zbora na Akademiji scenskih umjetnosti, decembar 2010

Naslovne stranice knjiga:
Born to be Gay:
Historija homoseksualnosti (2012)
i *Pojmovnik LGBT kulture* (2012)

BORN TO BE GAY
HISTORIJA HOMOSEKSUALNOSTI

Diskusija nakon projekcije filma *To je naše dijete* sa Elmom Islamović, Lejom Turčilo i Marije Cornelissen

Otvoreni forumi iz maja i novembra 2012 u organizaciji SOC-a i Heinrich Boell Stiftunga

Prvi SOC-ov trening za aktiviste _kinje,
oktobar 2011. godina,
i prvi trening sa policijom, 2013. godina

DOBRILA GOVEDARICA, DIREKTORICA FONDA OTVORENO DRUŠTVO

SARAJEVSKI OTVORENI CENTAR ZANIMA DRUŠTVO U CJELINI

Dobrila Govedarica, izvršna direktorka Fonda otvoreno društvo u Bosni i Hercegovini, donatorka i dugogodišnja prijateljica Sarajevskog otvorenog centra, povodom obilježavanja desetogodišnjice rada SOC-a osvrnula se na progres koji je ova organizacija ostvarila u kratkom vremenskom periodu, od početaka obilježenih sitnim koracima i s malobrojnim timom, do iznimnih rezultata od kojih dobrobiti već danas ima cijelo bosanskohercegovačko društvo

Razgovarala: Tamara Zablocki

Fond otvoreno društvo već dugi niz godina podržava rad Sarajevskog otvorenog centra. Kakav ste potencijal u počecima vaše saradnje prepoznali u SOC-u, tada predvođenim osnivačem Sašom Gavrićem?

DOBRLA GOVEDARICA: Sarajevski otvoreni centar je još od svojih samih početaka znao da smo mi organizacija spremna da pomogne djelovanje udruženja koja rade u pravcu zaštite ljudskih prava LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini, budući da smo podržavali i prvo takvo ovdašnje udruženje, Udruženje Q, te organizaciju prvog Queer Festivala u Sarajevu, koji, nažalost, nije prošao kako smo se nadali/e. Sarajevski otvoreni centar i njegovog pokretača Sašu Gavrića upoznali/e smo u počecima njihovog djelovanja, u okviru obrazovanja. Oni su se u to vrijeme još kretali/e sitnim koracima i obratili/e su nam se za pomoć kod štampanja priručnika koji se bavio kulturom religija. Već tada mi je bilo jasno da je riječ o ljudima koji imaju daleko šira interesovanja od samih LGBTI prava. Njih je, zapravo, zanimalo ovo društvo u svojoj cjelini, bez obzira na to što su sami/e pripadali/e jednoj stigmatiziranoj manjini i što su kasnije, u toku svog strateškog razvoja, određene teme morali izbaciti, a na druge se fokusirati.

Sarajevski otvoreni centar ste podržavali kroz ključni period jačanja i profesionalizacije. Danas vidimo rezultate tog napretka: SOC je utjecajni faktor u bh. društvu, kad su u pitanju poštivanja prava LGBTI osoba. Kako ocjenujete napredovanje SOC-a kroz godine?

DOBRLA GOVEDARICA: U vrijeme našeg spomenutog prvog susreta, Sarajevski otvoreni centar je bio mala organizacija od samo nekoliko ljudi. Mi u Fondu otvoreno društvo bili/e smo zabrinuti/e, misleći da se poslije te 2008. godine, kada je pokušana organizacija Queer Festivala u Sarajevu, još jako dugo neće pojavit organizačija koja će se baviti LGBTI problematikom i koja će uspijeti ući u javni diskurs. Međutim, desilo se čudo zvano Sarajevski otvoreni centar, koji je to uspio u relativno kratkom roku. Fascinantno je to što su oni/e u samo nekoliko godina uspjeli/e da forme tim, da prikupe informacije koje su im važne za djelovanje, da rade sjajne analize zakona i javnih politika, da objavljaju sjajne publikacije i to ne samo o LGBTI pravima, nego i o pravima žena i feminizmu, jer to ovdje nije uobičajeno. Znate, napraviti samo jednu publikaciju je veliki posao, čak i za organizacije kojima je neka vrsta izdavaštva jedini posao, jer morate imati znanje o sadržaju, o uređivanju, a i publikaciju znati napraviti tako da ona kasnije vrši svoju funkciju radi koje je i

“VRLO MLADI TIM SARAJEVSKEGA OTVORENEGA CENTRA JE, KREĆUĆI SE NAJPRIJE MALIM KORACIMA, DO DANAS USPIO IZGRADITI RESPEKTABILNU ORGANIZACIJU KOJA, PO MOM MIŠLJENJU, PO SVOM RADU, REZULTATIMA RADA, TRANSPARENTNOSTI, ORGANIZOVANOSTI, SPADA U RED PET ILI NAJVISE DESET NAJBOLJIH ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA U BOSNI I HERCEGOVINI”

“NE ZANOSIM SE MIŠLJU DA JE SITUACIJA U BOSNI I HERCEGOVINI ZA LGBTI OSOBE AUTOMATSKI BOLJA, JER ZA TO TREBA VREMENA, ALI JE SARAJEVSKI OTVORENI CENTAR NAJZASLUŽNIJI ŠTO SU STVORENI USLOVI DA OSOBA ČIJA SU PRAVA UGROŽENA ZBOG TOGA ŠTO JESTE LGBTI OSOBA MOŽE ZAKONSKI RJEŠAVATI SVOJ PROBLEM”

na takav put Sarajevskog otvorenog centra u velikoj mjeri utjecao sam osnivač organizacije, Saša Gavrić, koji je očito znao odabrat i pravu osobu koja će ga naslijediti na poziciji, Eminu Bošnjak. Jednostavno, takve priče uvijek počiju s jednim čovjekom, jer jedan čovjek ima viziju, želju da nešto napravi, okupi tim koji mu odgovara i krene raditi. Saša Gavrić je imao viziju, podršku svog tima, ali i specijalnu emocionalnu inteligenciju koja je odredila njegovo umijeće komuniciranja s ljudima. Rijetko je ko, bez obzira koliko imao rigidne stavove po pitanju seksualnih i rodnih manjina, mogao odoljeti njegovom šarmu, argumentima i cjelokupnom nastupu. Fascinantno je bilo gledati ga kako razgovara s parlamentarcima/kama, policajcima/kama i drugim skupinama za koje mislimo da su iza crte kad je u pitanju priča o LGBTI pravima. Sjetite se samo izjava političara/ki u vezi s Queer Festivalom, kada ih je trebalo podsjetiti i na Ustav i na Konvenciju o zaštiti ljudskih prava. A onda se odjednom pojавio Sarajevski otvoreni centar sa Sašom Gavrićem na čelu i sve to skupa demontirao. Naravno, ja ne mislim da je danas situacija idealna, ni da će u skorije vrijeme postati idealna, ni da će konzervativno razmišljanje o seksualnim manjinama nestati, ali mislim da su ljudi koji donose odluke, a i dobar dio građanstva, zahvaljujući SOC-u čuli za seksualne manjine, čemu je svakako doprinijelo i poboljšanje ukupne atmosfere u regionu kad je u pitanju vidljivost LGBTI osoba. Još uvijek ne mogu zamisliti dan kada će u Sarajevu biti održana povorka ponosa, ali stvari se ipak mijenjaju nabolje.

Zašto ne možete zamisliti dan kada će Sarajevom proći povorka ponosa?

DOBRLA GOVEDARICA: Zato što se bojim da ne bi izašlo dovoljno hrabrih pripadnika i pripadnica seksualnih manjina koji/e bi morali/e predvoditi povorku, jer nije dovoljno da na povorku dođem ja i stotine sličnih meni u vidu podrške. A pripadnici i pripadnice seksualnih manjina ne bi izašli iz različitih razloga: porodičnih odnosa, situacije na poslu, i ja svakako mogu razumjeti te ljude, ne osuđujem ih jer sam svjesna da čovjek mora procjenjivati šta dobija, a šta gubi u životu. Stanje duha u Bosni i Hercegovini je takvo da mi se ponekad čini kako smo se, u odnosu na vrijeme kada sam ja bila mlada, vratili nekim sto godina unazad, a budući da primjećujem kako se teorija evolucije izbacuje iz školskog programa, pitam se dokle ćemo stići. I upravo u takvom okruženju, Sarajevski otvoreni centar je uspio da napravi velike stvari, od amandmana na

nastala. Velika većina, gotovo sve organizacije civilnog društva, nisu sposobne da analiziraju legislativu, da daju neki prijedlog koji je ute-meljen i argumentovan, da ga artikulišu na pravi način, a Sarajevski otvoreni centar je to u kratkom roku naučio i dokazao da može, a potom se posvetio zagovaranju koje je sljedeći korak u istom procesu. Zagovaranju se gotovo нико od ostalih organizacija ne posvećuje, jer je to ono što je najteže. Treba vući za rukav parlamentarce/ke, političare/ke koji/e nisu čak ni prijatelji/ce ideje, treba biti odbijen pet puta, pa šesti put eventualno dobiti priliku za razgovor. To je za bilo koju temu, a ne samo za prava LGBTI osoba, najteži dio posla, jer morate moliti za razgovor o nečemu što bi trebalo biti opće dobro, dok vas ljudi odbacuju. U ubjeđivanju je ključ. Vrlo mladi tim Sarajevskog otvorenog centra je, krećući se najprije malim koracima, do danas uspio izgraditi respektabilnu organizaciju koja, po mom mišljenju, po svom radu, rezultatima rada, transparentnosti, organizovanosti, spada u red pet ili najviše deset najboljih organizacija civilnog društva u Bosni i Hercegovini. Ja sam u ovom poslu već 25 godina i upoznala sam bezbroj nevladinih organizacija, ali sam vrlo rijetko viđala tako progresivan razvoj i takvu posvećenost kakvu sam vidjela u Sarajevskom otvorenom centru, pri čemu treba uzeti u obzir i to da su oni/e, u vrijeme kad su počinjali/e, svi/e bili/e jako mladi/e, u svojim dvadesetim godinama i s jako malo radnog i životnog iskustva. U samo pet godina, uspjeli/e su napraviti stvarne rezultate kojima se neke organizacije koje u Bosni i Hercegovini djeluju dvadeset godina ne bi mogle pohvaliti.

Šta mislite da je bilo ključno za takav kontinuiran uspon Sarajevskog otvorenog centra?

DOBRLA GOVEDARICA: Sigurna sam da je

Zakon o zabrani diskriminacije pa nadalje, u kojima su imali ključnu ulogu. Njihovi amandmani su prošli kroz legislativni proces i prihvaćeni su, a da nije bilo njih, ne bi ih imao ko ni zagovarati. Zato mislim da je to fantastična stvar za Bosnu i Hercegovinu. I zbog toga kažem da su važne male grupe hrabrih ljudi, najprije individualno hrabrih, a potom i udruženih.

Šta Vam se čini nekim od najvažnijih postignuća u djelovanju Sarajevskog otvorenog centra kad je u pitanju svakodnevni život LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini?

DOBRILA GOVEDARICA: Edukacija policije i medicinskog osoblja je bila veoma važna u radu Sarajevskog otvorenog centra, ali već i činjenica da su rukovodio/i teljice pristali/e na tu edukaciju govori mnogo o sposobnosti tima SOC-a. To što je MUP Kantona Sarajevo prihvatio da bude dio te priče je, rekla bih, revolucionarno, jer su na taj način policijski/e službenici/e senzibilizirani/e za pitanja koja se tiču LGBTI osoba. Jer, vrlo je važno da su senzibilizirani oni ljudi od kojih će možda pripadnicima/cama seksualnih manjina jednom zatrebati pomoći, a to su pripadnici/e policije i medicinski/e radnici/e. Ako zakone ostavimo po strani, jer zakoni u ovoj zemlji često ostaju mrtvo slovo na papiru, neposredni ljudski kontakt u kakav pripadnici/e potpuno stigmatizirane grupe dolaze s policijom i medicinskim radnicima/cama znači veliku hrabrost i psihičku stabilnost, stoga je vrlo važno kakav je odziv te policije i medicinskog osoblja. U ovakovom društvu nije bilo nimalo jednostavno doći do toga da policaci/ke i medicinski/e radnici/e prođu obuku koja će im pomoći da adekvatno odgovore na probleme LGBTI osoba. Ne zanosim se mišlju da je situacija u Bosni i Hercegovini za LGBTI osobe automatski bolja, jer za to treba vremena, ali je Sarajevski otvoreni centar najzaslužniji što su stvoreni uslovi da osoba čija su prava ugrožena zbog toga što jeste LGBTI osoba može zakonski rješavati svoj problem. Do jučer ta osoba nije imala zakonski način da to riješi.

Šta Sarajevskom otvorenom centru predstoji u budućem radu? Koji bi to bili njihovi naredni ciljevi za koje mislite da bi bili važni za bosanskohercegovačko društvo?

DOBRILA GOVEDARICA: Prihvatanje LGBTI zajednice kao potpuno ravnopravne u društvu je ogroman civilizacijski pomak i to je svakako dugoročni posao. Iz razgovora sa članovima i članicama Sarajevskog otvorenog centra o njihovim budućim planovima saznala sam da su im budući planovi vezani za zakon o istospolnim zajednicama. Moje mišljenje je da će u tome iz trećeg puta i uspjeti. Prvi put će naići na jako lošu reakciju: ne vjerujem da će iko u parlamentu o tome htjeti ozbiljno da razgovara, a u desnim medijima će biti vrlo ružnih tekstova. Pri drugom pokušaju, to će već biti stara priča, a u parlamentu će biti moguće ubijediti jednu grupu u značaj tog zakona. Treći put će sigurno uspjeti, jer će se, makar se nadam, napokon promijeniti generacija političara/ki, neće ovi isti sjediti u parlamentu, a ostatak svijeta će otići tako daleko kad su u pitanju prava LGBTI osoba, da će mogućnost istospolne zajednice biti vrlo mali pomak. Svijet je već i otišao daleko: moj kolega u Španiji je gay, ima partnera i usvojeno dvoje djece. To ondje nije ništa revolucionarno, a njihovi roditelji se prema njima i prema djeci ponašaju kao što bi se ponašali roditelji bilo kojeg bračnog para kojeg poznajemo. Tako i treba biti, jer ako ja svojim načinom života ne ugrožavam nikoga, ko ima pravo da se u njega mijesha i određuje mi kako će živjeti? Vjerujem da će se ta svijest povećati i kod nas u narednih deset godina, te da bi tada moglo uslijediti i donošenje zakona o istospolnim zajednicama. Vjerujem da je prednost današnjih generacija u tome što su im sve informacije dostupne zahvaljujući internetu, što onemogućava da ostanete mimo svijeta.

PIA HALLONSTEN, PRVA SEKRETARKA ŠVEDSKE AGENCIJE ZA MEĐUNARODNU RAZVOJNU SARADNJU (SIDA), AMBASADA ŠVEDSKE U BIH

SOC POKAZUJE KAKO DOBRO POSTAVLJEN SISTEM DAJE DOBRE REZULTATE

Kao zaposlenici SIDA-e, bila mi je čast i privilegija pratiti SOC-ov put tokom protekle tri godine. On na jasan način pokazuje kako dobro postavljen sistem daje dobre rezultate.

Teorija promjene, jasna matrica rezultata sa dobrim indikatorima, praćenje provedbe, jako i angažirano upravljanje, stabilne interne procedure, transparentnost, osiguranje održivih rezultata, zasnivanje novog strateškog plana na rezultatima i naučenim lekcijama – sve je ovo školski primjer kako planiranje, te dobro osmišljen strateški plan sa izuzetnim okvirom rezultata postavlja savršene uslove za institucionalnu podršku. Voljela bih da sva podrška civilnom društvu može izgledati ovako. Iz ovog primjera mi je savršeno jasno kako se, uz preprocjenu i za unaprijed formulisan okvir rezultata, isplati dati stratešku donatorsku podršku.

PREPREKE I PROBLEMI

NASILJE RAVNOPRAVNOST SPOLOVA I ADMINISTRATIVNA ŠUTNJA

U deset godina postojanja SOC-a stalo je mnogo prijateljstava, partnerstava, rada i uspjeha, ali i negativnih iskustava iz kojih smo učili_e i rasli_e. Sve to nas je učinilo organizacijom i timom kakvi danas jesmo i podstaknulo nas da se borimo za ljudska prava LGBTI osoba i žena i za ravnopravniju BiH

Piše: Vladana Vasić

NASILJE NAD LGBTI OSOBAMA (NI)JE KAŽNJIVO

Prvog februara 2014. godine grupa od 14 maskiranih muškaraca nasilno je upala u Art kino Kriterion u Sarajevu te napala prisutne na diskusiji tokom festivala Merlinka, što je rezultiralo lakšim povredama tri osobe i teškim psihološkim posljedicama na sve prisutne. Iako je okupljanje bilo prijavljeno 20 dana unaprijed, policija nije bila prisutna da na vrijeme sprijeći napad. Sarajevski otvoreni centar podnio je dvije krivične prijave Tužilaštvo Kantona Sarajevo, kao i prijavu unutrašnjoj kontroli Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo. Međutim, ni tri godine nakon napada još uvijek nije podignuta optužnica protiv odgovornih osoba. U novembru 2016, SOC je podnio apelaciju Ustavnom sudu BiH zbog kršenja prava na slobodu okupljanja.

Dvije godine kasnije, u Art kinu Kriterion desio se novi napad, 4. marta 2016. godine, kada su četiri mladića upala u kafić, vrijeđala, gađala prisutne flašama, pepeljarama i čašama, te prijetila da će spaliti kafić jer tu izlaze LGBTI osobe. Povrijeđene su dvije osobe. Ni ovaj slučaj godinu dana nakon napada nije procesuiran, a policija još uvijek vrši istragu bez ikakvih konkretnih rezultata.

Homofobija i transfobija nisu strane ni u obrazovnim institucijama. Naime, u martu 2016. godine je Haris Zahiragić, tadašnji predsjednik Studentskog parlamenta Univerziteta u Sarajevu, prvo preko društvenih mreža, a zatim i u medijima iznosio diskriminirajuće stavove o LGBTI osobama, koristeći pri tome

govor mržnje i pozivajući na "lječenje" i "obilježavanje" LGBTI osoba. SOC je ovaj slučaj prijavio Skupštini Studentskog parlamenta, Etičkom komitetu, Senatu i rektoru Univerziteta u Sarajevu, tražeći da se ove institucije ograde od ovih stavova. Osim načelnih osuda, Senat ni na kakav drugi način nije reagovao na homofobni istup i ponašanje predsjednika Studentskog parlamenta Univerziteta u Sarajevu.

Homofobno i transfobno međuvršnjačko nasilje također predstavlja kontinuiran problem, naročito u posljednje tri godine, a iako su takvi slučajevi prijavljivani nadležnim ministarstvima unutrašnjih poslova i centrima za socijalni rad, i dalje je evidentan nedostatak konkretnog institucionalnog plana za suzbijanje međuvršnjačkog nasilja i razvijanje inkluzivne i tolerantne obrazovne sredine.

Foto: SOC

RAVNOPRAVNOST SPOLOVA (NI)JE 50%

Nakon opštih izbora 2014. godine, prilikom formiranja Vijeća ministara BiH te entitetskih i kantonalnih vlada, ponovo su prekršeni kako međunarodni standardi definisani od strane CEDAW komiteta UN-a i od strane Vijeća Evrope, tako i odredbe iz Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, koje predviđaju ravnopravnu zastupljenost žena i muškaraca u izvršnoj vlasti sa najmanje 40% manje zastupljenog spola. Primjera radi, Vijeće ministara BiH imenovalo je dvije ministricice naspram sedam ministara, dok u vladama Zeničko-dobojskog i Hercegovačko-neretvanskog kantona nije imenovana niti jedna ministrica na mandat od 2014. do 2018. godine.

Da bi se sprječila ova kršenja i da bi se osiguralo da na državnom nivou bude 40% ministrica, Sarajevski otvoreni centar i Agencija za ravnopravnost spolova BiH potakli su Komisiju za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH da 2015. godine predloži izmjene Zakona o Vijeću ministara BiH kojima je bilo predviđeno da se Vijeće ministara ne može ni imenovati ukoliko ta kvota nije ispoštovana. Ovaj prijedlog je prošao prvo čitanje, ali nije usvojen.

Ni u zakonodavnoj vlasti nakon opštih izbora 2014. godine nije došlo do povećanja broja žena – bilo ih je ukupno 19,90% na svim nivoima vlasti. U 2015. je SOC predlagao da se u Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH uključi i obaveza da stranke osiguraju jednak broj žena i muškaraca (50% oba spola) na kandidatskim listama, uz naizmjenično redanje kandidata i kandidatkinja, da bi se povećao broj žena u parlamentima i skupštinama. Komisija za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH prihvatile je ovaj prijedlog i uputila zakon u proceduru. Međutim, on nije prošao ni prvo čitanje.

LGBTI OSOBE (NE)ĆE MARŠIRATI

Sarajevski otvoreni centar je 30. marta 2017. prijavio Ministarstvu unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo održavanje protestnog marša za 13. maj, povodom Međunarodnog dana borbe protiv homo, bi i transfobije, čiji cilj je bio podizanje svijesti javnosti o nedopustivosti nasilja nad LGBTI osobama. Kako je marš planiran na dionici ceste kojom ide saobraćaj, od Vjećne vatre do Parlamentarne skupštine BiH u Sarajevu, 11. aprila zatražena je i saglasnost Ministarstva saobraćaja Kantona Sarajevo. Rok za traženje ove saglasnosti, prema Zakonu o osnovama bezbjednosti na putevima u BiH, iznosi 15 dana prije održavanja događaja. Prema Zakonu o javnom okupljanju u Kantonu Sarajevo, rok za prijavu događaja je sedam dana prije održavanja i tada, ukoliko se događaj odvija na cesti kojom ide saobraćaj, mora biti priložena saglasnost Ministarstva saobraćaja KS.

Od 4. do 11. maja članice Sarajevskog otvorenog centra telefonski su komunicirale s predstavnikom Ministarstva saobraćaja KS i primale oprečne informacije, a Ministarstvo se nije službeno oglašavalo. Bez rješenja Ministarstva saobraćaja KS, kada je bilo razumno zaključiti da se skup, u koji su već uloženi trud i sredstva, neće moći adekvatno organizovati i pripremiti prema zakonu, 11. maja 2017. godine, 48 sati pred sam događaj, na planiranom poslednjem sastanku s policijom povodom organizacije protestnog marša, članice SOC-a su zakazale protestno okupljanje pred zgradom Vlade Kantona Sarajevo. Rješenje Ministarstva saobraćaja KS stiglo je 11. maja 2017. u 16:08, što je bilo prekasno za izvršavanje daljih koraka kako bi se marš organizovao i održao, te prekasno da se ispoštuje zakonska obaveza da SOC kao organizator javnost najkasnije 48 sati unaprijed obavijesti o promjeni režima saobraćaja putem medija. Rješenje je stiglo pet sati nakon press-konferencije na kojoj su članice SOC-a javnost upoznale s otkazivanjem marša zbog administrativne šutnje Ministarstva saobraćaja KS, objasnile da se radi o kršenju slobode okupljanja, i najavile novi protestni skup.

SOC je podnio žalbu zbog kršenja slobode okupljanja Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH, koja je donijela preporuku u kojoj potvrđuje da je Ministarstvo saobraćaja KS prekršilo pravo na slobodu mirnog okupljanja tako što je svojom pasivnošću i šutnjom administracije onemogućilo održavanje protestnog marša protiv nasilja nad LGBTI osobama. U argumentaciji Ombudsmena je, između ostalog, istaknuto da okupljanja javnog karaktera iziskuju iznalaženje mnogih praktičnih rješenja, zbog čega su potrebni makar minimalni dogovori predstavnika_ca organizatora sa vlastima u pogledu vremena, lokacije, režima saobraćaja i drugih faktora.

Foto: SOC

DANAS POSTOJI MALA ALI VAŽNA GRUPA LGBTI OSOBA KOJA ĆE AKTIVISTIČKI ISTUPITI

Kako graditi LGBTI zajednicu i pokret? Uz puno strpljenja, uz pomoć kreativnosti i sa željom da se izdrži do željenih rezultata. Uz širenje ideje van glavnog grada, insistiranje da se na ideji istraje i uz njegovanje međuljudskih odnosa i razmjenu iskustava. U nastavku pročitajte priču o tome kako je SOC radio na izgradnji LGBTI zajednice i pokreta u BiH

Pišu: Lejla Huremović i Jozo Blažević

Učestvovati u direktnom radu sa LGBTI zajednicom je neizmјerno bitno za sveukupan rad na poboljšanju prava LGBTI osoba. Kada smo davne 2011. godine krenuli_e organizovati redovne mjesecne Gay-Str8 partyje, znali_e smo da oni neće biti dovoljni da se pojedinci_ke ojačaju. No, ti su partyji bili vrlo bitan dio priče o početku okupljanja LGBTI osoba. Čini nam se da još uvijek nije prošlo dovoljno vremena da bismo mogli_e govoriti o izgrađenoj zajednici i jakom LGBTI pokretu u BiH. Ali nema sumnje da je sve ono što smo radili_e u periodu od 2011. do 2015. godine utjecalo na to da danas postoji jedna mala, ali veoma važna grupa LGBTI osoba koja će aktivistički istupiti. No, čak i oni_e koji_e ne istupaju u javnosti bili_e su dio naših radionica, treninga, projekcija filmova, diskusija i različitih druženja koja su im značila mnogo za individualno napredovanje, neprekidnu borbu i nošenje sa procesom autovanja.

Interesantno je bilo kako smo na početku rada vrlo oprezno birali_e riječi, isipavajući na taj način vibr u javnosti. Tako smo 2011. godine pokrenuli ciklus filmova koji propituju heteronormativnost, pod nazivom *Sex, Pop and Politics*, nigdje ne spominjući niti akronim LGBTI niti riječi "lezbejka", "gej", "biseksualna", "trans" osoba. Ono što nam je i tada u tom isipavanju reakcija javnosti bilo bitno jeste da idemo javno sa najavama događaja. Tako su se ove najave filmova mogle pronaći u *Oslobodenju*, u magazinu *Dani*, kao i u drugim medijima. Nadali_e smo se da će kroz ne baš toliko direktan naziv poruka ipak doći do onih do kojih treba – LGBTI osoba. I jeste. Ciklus *Sex, Pop and Politics* je bio vrlo važan za naš doprinos građenju zajednice, izlasku iz kulta "četiri zida" i uspostavljanju kontakata, upoznavanju i druženju, jer od toga kreće sve ostalo. Projekcije filmova su bile održavane u pet gradova u BiH: Banjoj Luci, Sarajevu, Tuzli, Zenici i Mostaru. U početku su često neke LGBTI osobe dolazile nakon početka filma, kada se svjetla ugase, a odlazile neposredno prije završetka. No, dolazile su i postepeno se oslobađale, te vremenom ostale i nakon filmova. Zašto ovo spominjemo, i kakve to veze ima sa građenjem zajednice i pokreta? Ima, i to vrlo važne. Te projekcije, tada već paralelno sa redovnim partyjima, doprinijele su tome da se zajednica poveže, da se osobe počnu upoznavati i razmjenjivati iskustva i izvan internet chatova i foruma te da se LGBTI osobe, za početak, krenu autovati jedne drugima.

RADIONICE I NOVI KOLAČIĆI

Nekad početkom 2012. godine odlučili_e smo pokrenuti i niz radionica za LGBTI osobe, o LGBTI pravima, queer kulturi i umjetnosti, historiji LGBTI aktivizma, i na koncu, o autovanju. Nije bilo jednostavno okupiti LGBTI osobe na ovim radionicama. Još uvijek je postojala zadrška prema dolasku u neku organizaciju, ili u neki prostor gdje bi se po danu razgovaralo o ovim temama, iako radionice nikada nisu bile javne, već su informacije o njima dijeljene provjerjenim kanalima komunikacije, kroz mailing liste sakupljene na partyjima ili na projekcijama filmova. No, bez obzira na zadršku, u naredne tri godine

veliki broj LGBTI osoba prošao je kroz te prve radionice, na kojima su dobili_e možda čak i prvi uvid u to kakva prava imaju u BiH. Sjećamo se prve radionice u Mostaru, kada su nam se prijavile četiri osobe, a došle dvije. Ono drugo dvoje se ipak na kraju nije usudilo pojavitи zbog straha. Ali dvoje jeste, i oni su zasigurno probili led i proširili vijest, pa nam je nakon pola godine na sljedeću radionicu u Mostaru došlo 15 osoba. Tada smo znali_e da se upornost isplati i da samo moramo raditi, svakog dana sve više i više.

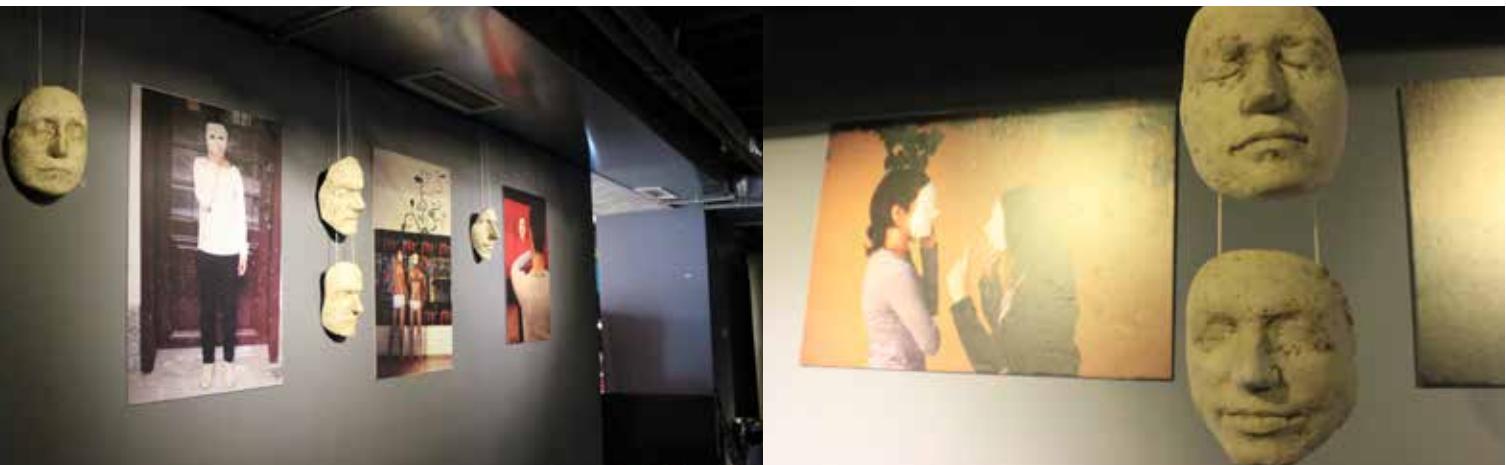
HTJELI_E SMO VIDJETI LGBTI OSOBE OKUPLJENE NA JEDNOM MJESTU, NASMIJANA LICA, OSNAŽENE I SA ŽELJOM DA NEŠTO URADE ZA LGBTI OSOBE U SVOJIM GRADOVIMA

Situacija sa održavanjem radionica se vremenom mijenjala nabolje. Iz godine u godinu broj prisutnih se povećavao. Ljudi su postajali slobodniji i vidljiviji. Godine 2014. smo ponovo imali ciklus radionica za LGBTI osobe. Dvojili_e smo da li ćemo uopće uspjeti održati radionice s obzirom na ranja iskustva. Ali, kada smo raspisali_e konkurs za prijave, odazvalo se dosta ljudi. To nas je iznenadilo i bili_e smo presretni_e što se konačno ljudi ne boje prijaviti, a kamoli doći na radionice. Ovo je bio jedan od presudnih momenata za SOC-ov aktivistički rad, a pogotovo za aktivizam izvan Sarajeva. U ovoj godini smo kroz radionice doprinijeli_e formiranju još tri grupe: LibertaMo u Mostaru, B.U.K.A. u Banjoj Luci i TANKA u Tuzli. U početku su to bile neformalne grupe, ali njihovo postojanje je bilo jako važno. Ukrzo nakon toga pomogli smo grupama LibertaMo i B.U.K.A. i da se zvanično registruju kao udruženja koja se bave LGBTI ljudskim pravima, dok je TANKA do danas ostala neformalna grupa građanki i građana. Bila ona formalna ili neformalna, ovo su bila prva udruženja u ovim gradovima koja se počinju baviti LGBTI temama.

Stekli_e smo veliko i bogato iskustvo kroz sve ove aktivnosti. Ove godine smo održali i prvu školu za aktiviste_kinje iz svih gradova u BiH o ljudskim pravima LGBTI osoba. Doživjeli smo različite, simpatične i smiješne situacije. Naprimjer, da neki_e od aktivista_kinja čak i zaspu u sauni, pa do toga da su nam se neki_e od njih poslije javljali sa simpatičnim naslovima mailova poput "Hi mum". To su ljudi koji su se poslije počeli ozbiljno baviti ljudskim pravima LGBTI osoba kroz najrazličitije pristupe: rad sa zajednicom, razne ulične akcije, umjetnost... U suštini, htjeli_e smo vidjeti LGBTI osobe okupljene na jednom mjestu, nasmijana lica, osnažene i sa željom da nešto urade za LGBTI osobe u svojim gradovima.

MASKE KAO PREKRETNICA

Nekad 2013. godine smo pokrenuli_e i druženja u SOC-u. Dešavala su se srijedom i nisu izgledala onako kako smo to mi zamislili_e. Na dosta druženja se нико не bi ni pojavio. Bili_e bismo tu samo mi iz SOC-a, ili bi ponekad neko doveo prijatelja_icu. Neka su druženja, s druge strane, bila poprilično posjećena. Često smo razgovarali_e šta je uzrok tome, zašto ljudi ne žele da dođu. U tim razmišljanjima i pronalaženjima kreativnih ideja odlučili_e smo da pokušamo zajednicu uključiti u nešto konkretno. Došle_i smo na ideju da pravimo maske od gipsa. U tom poduhvatu su nam pomogli studenti i studentice Akademije likovnih umjetnosti u Sarajevu. Svake srijede, tokom dva mjeseca, okupljali_e smo se u bašti SOC-a i izljevali_e maske na lica. Jedan dio zajednice, iako ne velik, bio je uključen u izradu maski. Tokom ovih druženja smo došli_e i na ideju da bi bilo odlično iskoristiti te maske u sklopu neke izložbe, pa smo odlučili_e napraviti multimedijalnu izložbu koja bi uključivala maske LGBTI osoba koje su učestvovale u ovom projektu, foto-

grafije tih osoba sa maskama, te ormara u izložbenom prostoru u kojem bi posjetitelji_ce mogli_e da čuju audio snimke upravo tih osoba koje su pravile maske, o tome kako se osjećaju kada ih društvo uporno trpa upravo u te ormare. Bila nam je izuzetna čast što smo učestvovali_e u stvaranju ove izložbe. Izložba, koju smo nazvali_e "Maske su za ormar" još uvijek je "živa" i putuje u razne gradove BiH, ali i regije. Vjerujemo da je to bila vrlo bitna prekretnica u izlasku LGBTI osoba u javni prostor, jer, iako sa maskama, bile su u tom prostoru prisutne svojim tijelima. Dvije godine kasnije, izložbom *Nevidljiva svakodnevница*, LGBTI osobe se pojavljuju bez maski. To je proces kojem su zasigurno doprinijeli i prethodna izložba, i druženja i razgovori svake srijede, i radionice o pravima LGBTI osoba, i projekcije filmova, ali svakako i partyji.

U ovom periodu smo jako rijetko, gotovo nikako, izlazili_e na ulicu. Vjerujemo da je glavni razlog za to bilo nepostojanje LGBTI osoba koje bi bile spremne izaći na ulicu. Priznajemo da te 2011. godine ni mnogi_e od nas nisu bili_e spremni_e izaći. I mi smo svakodnevno kroz sve te događaje jačali_e. Kada smo 2014. godine htjeli_e da napravimo natpis za IDAHOT, Međunarodni dan borbe protiv homo, bi i transfobije, i da ga okačimo na Ajfelovom mostu u Sarajevu, došao je veliki broj osoba koje su radile na natpisu. Međutim, kada je trebalo izaći i okačiti ga, čak i usred noći, to se usudio uraditi jako mali broj osoba. Natpis je ipak bio zakačen. Tada su još uvijek reakcije iz zajednice bile rijetke. Povremeno smo dobijali komentare, poput oduševljenosti jedne osobe koja je ujutro, idući na posao, vidjela okačen natpis. Kroz godine našeg rada, kroz kontinuirana druženja i različite događaje, i zajednica je sve više davala povratne informacije i sve češće učestvovala u našim događajima.

Vjerujemo da su za jačanje LGBTI zajednice i za građenje pokreta neophodni konstantna borba i rad. Vjerujemo da tome može doprinijeti svako od nas, svaki pojedinac i svaka pojedinka. Vjerujemo da je za jačanje zajednice neophodno autovanje, a da bi do autovanja došlo, moramo se međusobno svakodnevno jačati kroz druženja i razmjenu iskustava, u sigurnim prostorima, kroz učenje i solidarnost. Vjerujemo da LGBTI organizacije mogu biti ključne u okupljanju zajednice i građenju pokreta. I vjerujemo da svi i sve moramo da pružamo otpor heteronormativnosti, patrijarhatu, homofobiji, transfobiji i, na koncu, fašizmu koji nas okružuje.

VJERUJEMO DA JE ZA JAČANJE ZAJEDNICE NEOPHODNO AUTOVANJE, A DA BI DO AUTOVANJA DOŠLO, MORAMO SE MEĐUSOBNO SVAKODNEVNO JAČATI KROZ DRUŽENJA I RAZMJENU ISKUSTAVA, U SIGURNIM PROSTORIMA, KROZ UČENJE I SOLIDARNOST. VJERUJEMO DA LGBTI ORGANIZACIJE MOGU BITI KLJUČNE U OKUPLJANJU ZAJEDNICE I GRAĐENJU POKRETA

UDRUŽIVANJEM DO REZULTATA: INICIJATIVA ZA MONITORING EVROPSKIH INTEGRACIJA BIH KAO SNAGA ZAJEDNIČKOG DJELOVANJA

Koalicija nevladinih organizacija okupljena pod Inicijativom za monitoring evropskih integracija BiH u posljednjih nekoliko godina aktivno zagovara bitna pitanja iz oblasti zaštite ljudskih prava, prati stanje procesa EU integracija, te bilježi značajne zagovaračke uspjehe

Piše: Inela Hadžić

Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH je koalicija organizacija civilnog društva utemeljena 2013. godine pri Centru za političke studije koji je predvodio, a i dan danas vodi, Damir Banović. Godinu dana kasnije koordinaciju koalicije preuzima Sarajevski otvoreni centar. Osnivanje ove koalicije pokrenuli su ljudi u pomenutim organizacijama, kao i ljudi koji su u to vrijeme prepoznali važnost ovakvog udruživanja, poput tadašnje direktorice Fondacije Heinrich Böll, Mirele Grünther Dečević. Koalicija je na samom početku, a i godinama kasnije, sa vrlo ograničenim sredstvima, ali uz pomoć zajedničkog entuzijazma organizacija članica i pojedinaca, nastavila na kvalitetan način pratiti stanje procesa EU integracija i doprinositi razvoju demokratskih standarda i vladavine prava. Iz godine u godinu podrška koaliciji je rasla, pa je tako, za razliku od deset organizacija koje su činile koaliciju u početku, taj broj danas porastao na 40 organizacija civilnog društva, prepoznatih u svojoj ekspertizi i radu.

Civilno društvo je zasigurno u ovom procesu jedan od rijetkih nositelja tzv. "evropske perspektive" u domaćoj javnosti. Zaštita prava manjinskih i ranjivih grupa, zabrana diskriminacije, vladavina prava, procesuiranje ratnih zločina, borba protiv korupcije, nezavisnost pravosuđa... samo su neke od teme na kojima koalicija kontinuirano radi. Osvrćući se na posljednjih nekoliko godina, možemo primijetiti da su teme vezane za demokratizaciju i zaštitu ljudskih prava živjele primarno upravo u organizacijama civilnog društva i među manjem broju građana, te da su se te teme kretale, te se i dalje kreću sa margine ka centru. Organizacije civilnog društva u koaliciji Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH utjecale su na povećanje transparentnosti ovog procesa sa željom da što veći broj građana, bude informisan o tome što se dešavaiza zatvorenih vrata kada je u pitanju donošenje odluka.

ZAGOVARAČKI USPJESI

Alternativni izvještaj o napretku BiH koji koalicija kreira svake godine unazad pet godina ne samo da je utjecao na nalaze u zvaničnom izvještaju o napretku BiH ka Evropskoj uniji, već služi i kao relevantan izvor informacija o pitanjima funkcionalnosti države, vladavine prava i demokratije, te ljudskih prava sa fokusom na prava manjina i tranzicionu pravdu. U tom smislu se na godišnjem nivou prati napredak/nazadak u ovim oblastima, te ovaj dokument ujedno služi i kao zagovarački dokument borkinja i boraca za ljudska prava u BiH okupljenih unutar koalicije, koji su tako uspjeli ostvariti nekoliko bitnih postignuća.

Prije svega, neskromno ćemo se pohvaliti da smo zagovaračkim akcijama kroz našu koaliciju i kroz nalaze i preporuke iznesene u alternativnim izvještajima o napretku iz 2015. i 2016. godine uspjeli e da ostvarimo učeće u procesu izmjena i dopuna Zakona o zabrani diskriminacije BiH. Veliki broj predloženih

**PEČAT KVALITETI RADA I DJELOVANJA INICIJATIVE
ZA MONITORING EVROPSKIH INTEGRACIJA BIH
U POSLJEDNJIH NEKOLIKO GODINA DAJE I
KONSTANTNA SARADNJA SA NADLEŽnim
INSTITUCIJAMA U BRISELU, DELEGACIJOM
EVROPSKE UNIJE U BIH, AMBASADAMA DRŽAVA
ČLANICA EU KOJE IMAJU SJEDIŠTE U BIH,
TE SA SVE VEĆIM BROJEM INSTITUCIJA U BIH**

Konferencija o procesu EU integracija BiH, Parlamentarna skupština BiH, mart 2016

amandmana je izmjenama i dopunama koje su se desile sredinom 2016. godine uvršten u sada važeći zakonski tekst. Sarajevski otvoreni centar, kao koordinirajuća organizacija koalicije, predvodio je i proces uvrštanja izrade Strategije za borbu protiv diskriminacije BiH u plan rada Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH. U trenutku pisanja ovog teksta, Strategija se nalazi u procesu izrade, a koalicija čini dio radne grupe koja pomaže pri njenom nastanku. Učestvovali_e smo i u radnim grupama za izradu amandmana na Zakon o ombudsmanu za ljudska prava BiH.

PROMJENA PERSPEKTIVE

Zbog prepoznatljivosti SOC-a kao koordinirajuće organizacije, ali i cijele koalicije kao združenog zagovaračkog poduhvata, uspjeli_e smo da doprinesemo poboljšanju teksta Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći BiH koji je usvojen 2016. godine na državnom nivou. Zajedno sa drugim članicama koalicije napravljen je i prijedlog za izmjene i dopune Zakona o radu FBiH, u smislu njegovog usklađivanja sa stečevinom EU, na čemu će se aktivno raditi u narednom periodu. Saradnja sa Majom Gasal Vražalica, zastupnicom u Parlamentarnoj skupštini BiH, koja prepoznaže važnost rada nevladinih organizacija i ekspertizu koja proizlazi iz tog rada, rezultirala je izmjenom Zakona o sportu BiH čime se znatno doprinijelo pitanjima rodne ravnopravnosti i rodno odgovornog budžetiranja.

Pečat kvaliteti našeg rada i djelovanja u posljednjih nekoliko godina daje i konstantna saradnja sa nadležnim institucijama u Briselu, Delegacijom Evropske unije u BiH, ambasadama država članica EU koje imaju sjedište u BiH, te sa sve većim brojem institucija u BiH, u smislu redovnih konsultacija koje namjeravamo nastaviti i ojačati u budućnosti.

Rad organizacija unutar koalicije Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH znatno je doprinio mijenjanju perspektive o ulozi organizacija civilnog društva u cijelom procesu pridruživanja BiH Evropskoj uniji, te o korisnosti njihovog rada. Tokom prethodnih godina smo, za razliku od mnogih državnih institucija, na strukturiran i kontinuiran način pratili stanje ljudskih prava sa fokusom na prava manjina i ranjivih grupa, i o tome izvještavali institucije u BiH, ali i nadležne institucije u EU, te zagovarali za promjene u smislu unapređenja legislative i poboljšanja položaja bosanskohercegovačkih građanki i građana.

OD IZDAVANJA DO IZLOŽBI

SOC-OVA FABRIKA ZNANJA, KULTURE I UMJETNOSTI

Za sve ovo vrijeme koliko Sarajevski otvoreni centar postoji istraživali _e smo i pisali _e o političkom sistemu, radu institucija, diskriminaciji, historijskim, kulturnim i socijalnim pitanjima vezanim za žene i prava LGBTI osoba. Ovakom proizvodnjom znanja unaprijedili _e smo feminističke i ljudskopravaške debate u javnom diskursu Bosne i Hercegovine. Ovo su samo neke od naših djelatnosti kojima doprinosimo kulturi, publicistici i umjetnosti u BiH u kontekstu (ženskih i LGBTI) ljudskih prava

Piše: Jasmina Čaušević

DOKUMENTUJ, ISTRAŽI, ANALIZIRAJ I OBJAVI

Od svog osnivanja, Sarajevski otvoreni centar je poznat po intenzivnoj istraživačkoj i izdavačkoj djelatnosti. No, tu nije kraj. Sve ono što dokumentujemo, istražimo, analiziramo i objavimo postaje podloga za naš daljnji zagovarački rad. Iskreno vjerujemo da kroz proizvodnju znanja na pravi način doprinosimo društvenim promjenama.

Sve naše publikacije objavljujemo u pet edicija – *Questioning*, *Gender*, *Ljudska prava*, *BH politika*, *Human Rights Paper* – u zavisnosti od teme i svrhe svake publikacije. Do sada je objavljeno više od 100 publikacija.

Od 2011. godine izdajemo ediciju *Questioning*, u okviru koje objavljujemo knjige i druge publikacije koje tematizuju pitanja roda, spola, seksualnosti, kroz politike koje dekonstruišu partrijarhat i heteronormativnost. Od 2012. u ediciji *Gender* objavljujemo različite naslove koji se tiču: roda kao sociološki i kulturološki uvjetovane razlike između muškaraca i žena, koje su prije svega proizvod normi, praksi, običaja i tradicije i kroz vrijeme su promjenjivi; onih pojava i osoba koje negiraju, prevazilaze, propitaju i kritikuju ovu usku binarnu podjelu; te presjeka roda i različitih društvenih kategorija, poput feminizma, sigurnosti, politike, umjetnosti, historije, svakodnevice, liderstva itd. Edicija *BH politika* od 2012. propituje i analizira politički sistem i performanse institucija naše zemlje. U ediciji *Ljudska prava* objavljujemo različite izvještaje, tekstove i publikacije koje se tiču ljudskih prava žena, lezbejki, gej, biseksualnih, transrodnih i interspolnih osoba. Edicija *Human Rights Papers* ima za cilj da međunarodnoj, ali i domaćoj publici ponudi kratke, fokusirane i tematske izvještaje, policy papere, i analize koje su vezane za stanje ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, ali i razvoj ljudskih prava u međunarodnom kontekstu. Kroz ove dvije edicije – *Ljudska prava* i *Human Rights Papers* – uspjeli _e smo da konkretnim prikupljenim podacima i analizom učinimo vidljivim probleme s kojima se suočavaju žene i LGBTI osobe u bh. društvu i ponudimo konkretna rješenja za te probleme, u rasponu od smjernica do konkretnih prijedloga zakonskih rješenja i javnih politika.

BIBLIOTEKA

Kada je Sarajevski otvoreni centar počeo sa radom 2007. godine, započeo je i prikupljanje građe za biblioteku. Od tada je biblioteka progresivno rasla, i do sada je sakupljeno više od 1000 naslova, najviše zahvaljujući donacijama pojedinaca _ki i kupovinom, ali je biblioteka obogaćena i knjigama u vlastitom izdanju.

Naša biblioteka danas nudi studentima i studenticama diplomskih, postdiplomskih i doktorskih studija, kao i svim ostalim građanima i građankama, najnoviju domaću, regionalnu i stranu stručnu literaturu iz oblasti ljudskih prava LGBTI osoba, queer teorije i LGBT studija, kao i bogat izbor knjiga vezanih za pozorište, film, književnost, medijsku kulturu, sociologiju, seksologiju, historiju umjetnosti, antropologiju, političku filozofiju, politologiju, historiju, medicinu iz perspektive lezbejskih, gej, biseksualnih, trans*, interspolnih, aseksualnih, queer pitanja, te ljudskih prava i društvenih teorija.

Također, Odjel za biblioteku i dokumentaciju Centra za ludska prava u Sarajevu dobio je bogatu savremenu građu koju je Sarajevski otvoreni centar nabavio tokom 2013. godine. Zajednička inicijativa SOC-a i Centra bila je vezana za formiranje studijskog odjela pod nazivom "LGBT korner" u biblioteci Centra. Ovakav studijski odjel omogućava korisnicima_ama da građu širokog područja LGBT kulture i prava pronađu na jednom mjestu, u sekciji *LGBT studije/Queer studije*. Ono što našu biblioteku čini jedinstvenom jeste literatura koja se tiče lezbejki, gejeva, biseksualnih, transrodnih, transpolnih, interspolnih i queer osoba, kao i zajednice uopšte, dakle ljudi koji su u javnom prostoru skoro nevidljivi, te je naš cilj da ovim publikacijama približimo javnosti probleme, potrebe, pravo i kulturu ljudi koji svojim životima remete društvene zadatosti i normativnost.

IZLOŽBE I KNJIŽEVNOST

Višegodišnje druženje i saradnja sa Muzejom književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine svoj vrhunac je doživjela kroz realizaciju tri izložbe o tri velike žene bh. kulturne historije. U novembru 2016. upriličena je izložba o osnivačici ovog Muzeja, pod nazivom *Poezija i Muzej Razije Handžić: konfiskacija pamćenja i sistemsko zanemarivanje ženskog doprinosa kulturi, nauci i institucijama*. U martu 2017. organizovana je izložba o književnici Nafiji Sarajlić – *USTAJ ŽENO! Europeizacija & Emancipacija: slučaj Nafije Sarajlić – crtice i teme*, a u junu 2017. postavljena je izložba o Lauri Papo Bohoreta *Sefardska žena u Bosni*. Ovim radom kroz izložbe se pokušava ispraviti rodna nepravda sistematskog zanemarivanja doprinosa žena bh. kulturi, nauci, umjetnosti i društvu.

Saradnja kroz umjetnost je išla i šire. Zajedno sa Udruženjem za kulturu i umjetnost CRVENA, u oktobru 2014. godine organizovali smo izložbu *Moja kuća je i tvoja kuća*. Ova izložba dovodila je u pitanje okoštale diskurse dominacije i moći i predstavljala je prostor za promišljanje svakodnevnic i društva kroz emancipacijske temelje zajedničkog i političkog. Izložba se bavila pitanjima od kojih su neka riješena feminističkom i ženskom borbom *de jure*, ali ne i *de facto*: neplaćenog rada, kućnog rada, brige o porodici, nasilja nad ženama tako da ona ostaju u središtu ženske borbe.

Direktan rad sa zajednicom je također podrazumijevao da svakodnevnicu lezbejki, gejeva, biseksualnih i transrodnih osoba pretačemo u umjetnost, dajući široj javnosti pristup autentičnim pričama i iskustvima ovih osoba. Godine 2013, povodom Međunarodnog coming out dana, otvorili smo izložbu *Maske su za ormar*. Izložba se sastojala od maski smještenih u prostoru i u ormaru, fotografija osoba, intimnih zapisa o osjećaju prikrivanja svojih identiteta, te ormara u koji su, na otvorenju izložbe, posjetiteljice i posjetitelji mogli da uđu i osjete klastrofobičnost skrivanja kroz audio zapis. Nakon toga, u decembru iste godine, izložba *Nevidljiva svakodnevница* autora Irfana Redžovića i Vedada Divovića, prikazala je osobe koje su željele da u javni prostor uđu momenti njihovih svakodnevica: od mjesta na kojima rade, preko mjesta na kojima se druže, do mjesta u kojima žive. Predstavljanjem u javnom prostoru segmenata života ljudi koji svojom svakodnevnicom prkose podrazumijevanim binarnim socijalnim sistemima naše kulture željeli_e smo doprinijeti načelu da ludska prava ne smiju biti selektivna, te da sve osobe moraju biti jednakе kada su u pitanju uživanje ljudskih prava i odgovornost koju to uživanje nosi.

Publikacije Žene koje vole žene i 18+ dale su glas zajednici koja rijetko ili nikako nema priliku da govoriti o svom odrastanju, prvim ljubavima, seksu, zajedničkom životu i partnerskim odnosima. Vjerovatno su zato i doživjele nekoliko izdanja.

PROGRAMI EDUKACIJA ZA POLICIJU I PRAVOSUDNE ORGANE

POLICIJU SMO MORALI_E NAUČITI KOLIKO JE VAŽNA FIZIČKA ZASTITA LGBT OSOBA

Educirati policijske službenike_ce, tužitelje_ke, sudije_sutkinje, jednom riječju – pravosuđe, o ljudskim pravima LGBT osoba od neizmjerne je važnosti. Iako u BiH postoji značajna zakonska regulativa, osobe koje su zadužene za sprovedbu zakona ne koriste sve mogućnosti koje postoje u zakonodavstvu. Upravo zbog toga, Sarajevski otvoreni centar počeo je raditi, a i danas radi, sa pravosuđem. Jozo Blažević se u tekstu koji slijedi prisjeća samih početaka SOC-ovih edukacijskih aktivnosti sa ovim akterima

Piše: Jozo Blažević

Bila je 2013. godina. Za nas u SOC-u je to bio jedan običan radni dan, kada nam je policija sama došla u posjetu. Sjećam se da smo se prepali_e jer smo mislili_e da su došli da nas uhapse ili tako nešto, iako smo znali_e da ništa loše nismo uradili_e. Strah je bio opravдан, jer smo bili_e, i još uvijek smo, svjesni_e kako živimo u zatvorenom, tradicionalnom, konzervativnom društvu koje je isprepleteno različitim vrstama netrpeljivosti, i u kojem je biti LGBTI osoba još uvijek društveno neprihvatljivo. Srećom, to ovaj put nije bio slučaj. Policijski_e službenici_e su tada došli_e da vide šta mi to radimo i čim se sve bavimo u polju zaštite ljudskih prava LGBT osoba, jedne od najmarginaliziranih grupa u BiH.

Tako je nastala suradnja između Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo i Sarajevskog otvorenog centra. Do tog trenutka nismo radili_e ni sa jednom državnom institucijom na temu ljudskih prava LGBT osoba. Ubzro nakon toga smo krenuli_e sa održavanjem edukacija za policijske službenike_ce MUP-a KS. Veliki uspjeh je bio kada je MUP KS u program permanentne obuke uključio modul o zločinu iz mržnje nad LGBT osobama. Ovo je bila historijski važna stvar, jer je to bio prvi put da sva policija, od čina policajca u radu sa zajednicom do čina mlađeg inspektora, prolazi obuku na temu zločina iz mržnje nad LGBT osobama. Naša suradnja se nastavila i u narednim godinama kroz edukacije, ali i kroz osiguravanje javnih događaja.

SENZIBILIZIRANJE POLICIJE

Čini mi se da je napad na festival Merlinka 2014. godine bio ključni faktor koji je doprinio tome da se suradnja između MUP-a KS i SOC-a dodatno učvrsti. Nažalost, mislim da je tek tada shvaćena važnost fizičke zaštite LGBTI osoba. Policiju smo to morali_e naučiti. Morali_e smo ih naučiti i svim drugim brojnim, najosnovnijim stvarima koje se tiču seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Morali_e smo ih naučiti da LGBTI osobe nisu apstraktne, da žive u Sarajevu, u našoj državi, da su to možda njihove komšije, kolegice i kolege, itd. To nije bilo lako. Sjećam se da je na početku bilo jako vatreno. Pojedinci_ke su pružali_e veliki otpor na edukacijama. Znalo je to eskalirati do nivoa da su neki_e policajci_ke odlazili_e sa predavanja. Međutim, iako možda nismo shvatili_e zašto postoji otpor na tom nivou, u isto vrijeme nam je bilo jasno da je to donekle i proces koji se mora proći. Znali_e smo da moramo biti strpljivi_e i da je policija kao tijelo i nama LGBTI osobama jako bitna, kao i za sve druge građane i građanke bh. društva. Nismo odustali_e.

Suradnja sa MUP-om KS nam je na neki način otvorila vrata za suradnju sa svim drugim kantonalnim MUP-ovima. U periodu od 2014. do 2016. godine smo u saradnji sa OSCE misijom u BiH proveli_e edukacije o zločinu iz mržnje za policiju svih kantonalnih MUP-ova, a nakon toga smo uradili_e Train the Trainer program za sve kantonalne MUP-ove kako bi oni dalje educirali svoje kolege i kolegice o zločinu iz mržnje. Sarajevski otvoreni centar je sa svakim MUP-om posebno zagovarao i vršio konstantan pritisak da se modul o zločinu iz mržnje uvrsti u program obaveznih edukacija, u čemu smo, na našu veliku radost, i uspjeli_e. Neki od MUP-ova su već proveli edukacije o zločinu iz mržnje, neki ih trenutno provode, a neki će ih provesti do kraja 2017. godine. U redovne i obavezne teme za educiranje policijskih službenika_ca FBiH svaki kantonalni MUP je uključio i modul o zločinu iz mržnje.

Edukacija policijskih službenika_ca, 2016. godina

VELIKI USPJEH JE BIO KADA JE MUP KS U PROGRAM PERMANENTNE OBUKE UKLJUČIO MODUL O ZLOČINU IZ MRŽNJE NAD LGBT OSOBAMA. OVO JE BILA HISTORIJSKI VAŽNA STVAR, JER JE TO BIO PRVI PUT DA SVA POLICIJA, OD ČINA POLICAJCA U RADU SA ZAJEDNICOM, DO ČINA MLAĐEG INSPEKTORA, PROLAZI OBUKU NA TEMU ZLOČINA IZ MRŽNJE NAD LGBT OSOBAMA. NAŠA SURADNJA SE NASTAVILA I U NAREDNIM GODINAMA KROZ EDUKACIJE, ALI I KROZ OSIGURAVANJE JAVNIH DOGAĐAJA

Na ovaj način smo došli_e do većeg broja policajaca_ki koji prolazi obuku i uči o zločinu iz mržnje nad LGBT osobama. Naša suradnja traje već pune četiri godine, ali se nastavlja i dalje. U posljedne dvije godine uspjeli_e smo ostvariti i uspješnu suradnju sa Policijskom akademijom FBiH, kao i sa Federalnim MUP-om.

EDUKACIJA SUDIJA_TKINJA I TUŽITELJA_KI

Još dosta toga bih mogao reći, ali želim naglasiti da nam na početku nije bilo lako. Sada je ipak lakše, što nam u suštini govori da se naš rad sa policijom isplatio. Svi i sve znamo da je policija tu da štiti sve građane i građanke bez obzira na njihove razlike.

Svakako da u cijelom pravosudnom lancu nismo mogli_e izostaviti ni tužitelje_ke, kao ni sudije_sutkinje. Naša suradnja sa njima, kao i sa policijom, traje već pune četiri godine. Edukacije koje radimo sa njima provodimo u suradnji sa Centrom za edukaciju sudija i tužilaca FBiH. Ove profesionalce_ke smo upoznali_e sa unaprijeđenim antidiskriminacionim i krivičnim zakonodavstvom i praksom u oblasti zaštite ljudskih prava sa naglaskom na LGBT osobama kao marginaliziranoj društvenoj grupi, i pokazali_e smo im od kojeg je ono značaja za njihov rad u pravosudnim institucijama. Također, konstantno želimo i senzibilizirati i upoznati sudije_sutkinje i tužitelje_ke s efikasnim načinima zaštite i procesuiranja kršenja ljudskih prava na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika u BiH, u skladu s domaćim pravnim propisima, ali poštujući i međunarodne i regionalne pravne standarde. Naravno da je i u ovoj suradnji bilo, i još uvijek ima trenutaka koji nisu laki za nas, ili, prostije rečeno, nisu ugodni za uši. Međutim, svaki put nam je to samo pokazatelj da moramo raditi još više i više.

AKADEMIJA POLITIČKOG LIDERSTVA

Ne smijemo zaboraviti ni to da smo u julu 2012. godine organizirali prvu Akademiju političkog liderstva sa ciljem da se kroz političku edukaciju i promicanje ljudskih prava utječe na jačanje političke participacije mladih ljudi, te na unapređenje rodne ravnopravnosti. Na Akademiji su sudjelovali_e članovi i članice različitih političkih stranaka i predstavnici i predstavnice organizacija civilnog društva. Program Akademije političkog liderstva je bio prvi edukacijski program Sarajevskog otvorenog centra koji je spojio političko obrazovanje i ljudska prava, a kroz teme koje je obuhvatao nastojao je da pruži širu perspektivu političke participacije, drukčiju od one koja je prisutna na političkoj sceni BiH.

U narednim godinama SOC je razvijao i druge programe koji su se fokusirali na rodnu ravnopravnost i učešće u političkom životu. Program je uključivao, pored edukacije o političkom sistemu i temama koje se tiču liderskih vještina neophodnih za mlade političare_ke, i specifične teme koje su se bavile pitanjem rodne ravnopravnosti i ljudskim pravima marginaliziranih skupina, kao što je LGBTI zajednica.

MALE SLOBODE I VELIKI TRIJUMFI UMJETNOSTI: KAKO SMO GRADILI_E MERLINKU

Posebno mjesto i značaj u radu Sarajevskog otvorenog centra ima Međunarodni festival queer filma Merlinka, koji je ove godine doživio svoje peto izdanje. Tim povodom o Merlinki piše Kristina Ljevak, dobitnica nagrade Sarajevskog otvorenog centra za podršku LGBTI osobama 2016. godine

Piše: Kristina Ljevak

Kad nas starost upita gdje nam je prošla mladost, reći ćemo joj: na protestima, mirnim šetnjama, malim nezvaničnim prajdovima... Na mjestima gdje smo pokušali_e ukazati na činjenicu kako su LGBTI prava dio univerzalnih ljudskih prava i kako privilegije i slobode nisu tu da ih uživa samo većina. Priklica da kroz popularnu kulturu, u ne-

što konvencionalnijem "vanuličnom" smislu, skrenemo pažnju na obespravljenost LGBTI osoba u društvu bila je odličan izbor. U tom duhu nastao je Internacionalni festival LGBT filma Merlinka u Sarajevu u marta 2013. godine, odnosno, postao je bratsko-sestrinski festival beogradskoj Merlinki koja je osnovana 2009. godine.

Vjerovali_e smo da će poruke angažovanih filmskih ostvarenja i pozorišne predstave, razgovori i tribine doprijeti do šireg, neaktivističkog kruga publike i da će u skretanju pažnje na LGBTI borbu vidjeti poziv i za vlastito učešće. Važno je bilo i predstaviti filme s LGBTI tematikom koji gotovo nikada nisu dio festivalskih programa. Festival je dobio ime po ubijenoj trans osobi, Vjeranu Miladinoviću Merlinki, koja je glumila u ostvarenju Želimira Žilnika *Marble Ass*. Tim je filmom otvoren prvi festival, kako onaj beogradski, tako i sarajevski četiri godine poslije.

Život je učinio da u vrijeme pokretanja Merlinke u Sarajevu u organizaciji Sarajevskog otvorenog centra moj profesionalni angažman bude vezan za preambicioznu ideju približavanja kulture i ljudskih prava u ranojutarnjem terminu Javnog servisa Bosne i Hercegovine. Uređujući jutarnji program petkom, u sedam sati ujutro, istovremeno sam na programu Federalne televizije i BHT1 ugošćavala članove_ice Sarajevskog otvorenog centra i najavljuvala festival, zaključno s gostovanjem Želimira Žilnika, uz osjećaj aktivističkih privilegija zbog mogućnosti da s njim razgovaram ranom zorom.

Projekcijom filma *Marble Ass* u društvu rediteljke Jasmile Žbanić i Žilnika i razgovorom s njima, uz radost i konfete, u sarajevskom Art kinu Kriterion otvorena je prva Merlinka. Te noći, i u danima koji su došli, mali prostor slobode pomogao je osjećaju da živimo neko drugo Sarajevo ili BiH u cijelosti, grad u kojem se nakon filmova van *mainstreama* publika druži, a istospolni partneri_ce bez straha zagrle ili poljube. Vjerovali_e smo ili barem željeli_e vjerovati da je prva Merlinka i početak jednog novog, otvorenijeg i relaksiranijeg puta u borbi za prava LGBTI osoba.

OD 13. DO 15. MARTA 2013. GODINE SARAJEWSKI OTVORENI CENTAR ORGANIZOVAO JE PRVU MERLINKU. FESTIVAL SU OTVORILI JASMILA ŽBANIĆ I ŽELIMIR ŽILNIK. TO JE BILA I PRVA MERLINKA ORGANIZOVANA IZVAN BEOGRADA, TAČNO NA DESETU GODIŠNJICU UBISTVA VJERANA MILADINOVIĆA MERLINKE.

Želimir Žilnik i Jasmila Žbanić, foto SOC

MI SMO PROTIV UGNJETAČA

Druga Merlinka, 2014. godine, osim u kvalitativnom smislu koji je podrazumijevao iskustvo prethodno organizovane, nije trebala donijeti ništa novo ni drugačije. Trebao je to biti još samo jedan festival u nizu

Drag show u izvedbi queer art grupe House of Flamingo na Merlinki 2017.

Diskusija o transrodnosti u sklopu Merlinke 2014. godine, koja je nasilno prekinuta kada su huligani upali u prostor Art kina Kriterion i povrijedili dvije osobe

DRUGA MERLINKA (2014) BILA JE PREKINUTA, PA ONDA NASTAVLJENA, ZBOG MASKIRANIH NAPADA-ČA KOJI SU FIZIČKI NAPALI UČESNIKE_CE FESTIVALA TOKOM PANELA O TRANSRODNOSTI. IAKO JE POLICIJI FESTIVAL NAJAVLJEN, ONA NIJE OBEZ-BJEĐIVALA DOGAĐAJ. UZ SNAŽNE ANTIFAŠISTIČKE PORUKE I PODRŠKU OSVIJEŠTENOG DIJELA BH. JAVNOSTI, FESTIVAL JE NASTAVLJEN.

nakon napada, a ne tokom redovnog programa, jer tada, s razlogom su znali, neće biti kamara da se to i zabilježi. Ali sve je to dio očekivanog u zemlji u kojoj se štošta podrazumijeva, a malo čini. Važno je napomenuti da, iako su bili obaviješteni, pripadnici policije nisu obezbjeđivali drugu Merlinku, niti su napadači do danas procesuirani.

KAD BI ŽIVOT BIO MERLINKA

Treća Merlinka, održana krajem januara i početkom februara 2015. godine, bila je u znaku podsjećanja na prethodnu traumatičnu, uz odluku da se isto iskustvo ne smije ponoviti. Prošla je i bez napada, uz policijsko obezbjeđenje i angažman zaštitarske agencije. Spoznaja da se ni filmovi više ne mogu gledati bez policijskih snaga sigurno nije nešto što raduje i ohrabruje.

Četvrta Merlinka bila je istinski trijumf aktivizma i sjećam se kako sam za SOC-ov portal LGBTI.ba napisala tekst s naslovom *Kad bi život bio Merlinka*. I danas to mislim i vjerujem da bi nam svima u tom slučaju bilo bolje, te da bi ukupno poboljšanje odnosa prema ljudskim pravima doprinijelo i ličnom rastu i razvoju, bez obzira na seksualnu orientaciju, rodni identitet, i druge odlike.

Sjećam se da mi je tada Predrag Azdejković, osnivač Merlinke i dugogodišnji prijatelj Sarajevskog otvorenog centra, rekao: "Prokletstvo svih naših država je da se stvari kreću jako sporo i malo, ali se kreću, tako da ja vidim napredak. Pre svega vidim veliki broj mlađih i hrabrih ljudi koji Merlinku vide kao slobodan prostor u kome se osećaju sigurno i gde gledaju dobre i kvalitetne filmove. Iako je pre svega u pitanju filmski festival koji promoviše kulturu i umetnost LGBT zajednice, Merlinka je i važan politički čin i to treba uvek da ost-

drugih, svakako s razlikom da ovaj ne podrazumijeva paradiranje u toaletama već osjećaj lične i političke odgovornosti zbog koje se, osim zbog umjetnosti, i dolazi na njegove programe.

Druga Merlinka donijela nam je napad maskiranih napadača i vratila strah. Oni su 1. februara 2014. godine u Art kinu Kriterion prekinuli panel diskusiju o transrodnosti, povrijedili njene učesnike_ce i ostavili poruku da se još uvijek ništa važno i dobro neće dogoditi, sve dok oko ideje slobode i jednakopravnosti ne bude više ljudi, između ostalog. Ni godinama poslije ne mogu zaboraviti osjećaj poraženosti i bespomoćnosti, niti strah zbog kojeg je sve racionalno, pa i solidarnost, bilo isključeno, a

dominirala potreba za vlastitim opstankom i skloništem koje je nas nekolicina potražila u Kriterionovoj ostavi.

Sjećam se kako sam, napuštajući Kriterion, prošla pored restorana u kojem je bila svadba i gdje se, kako običaj nalaže, igralo kolo. I kako sam svu tu svadbarsku i folk ikonografiju s razlogom percipirala kao simbole heteropatrijarhata koji izgleda nikada neće ostaviti prostor ne da podrži, već barem razumije, ono što je van njegovog okvira. Vijest da se program ne otkazuje, već nastavlja dan nakon napada, bila je ohrabrujuća. U večeri nastavka festivala desio se jedan od najdirljivijih trenutaka u našoj sarajevskoj aktivističkoj povijesti kada smo zapjevali uz stihove pjesme *Ay, Carmela* u izvedbi Darka Rundeka – *Mi smo protiv ugnjetača / i njihovih pomagača / legionara i fašista*.

Da nema povratka, i da se može i mora samo nastaviti dalje, bio je neizrečeni zavjet s kojim smo dočekivali_e i naredne Merlinke i naredne male trijumfe slobode. I neke skupštinske sjednice na kojima se prvi put izgovaralo ono o čemu zastupnici_e nisu ranije htjeli_e slušati. Dočekivali_e smo i one koji_e bi samo došli_e podržati festival

ne. Ja bih voleo da sledeće godine Merlinka festival otvorи ministrica za kulturu i sport BiH, jer je u pitanju kulturni događaj i treba da ima podršku kulturnih institucija u BiH." Da bi ministarka kulture otvorila festival potrebno je najprije da postoji ministarstvo kulture na državnom nivou, a za nadati se da čemo i jedno i drugo dočekati.

Petу Merlinku smo dočekali_e krajem januara 2016. uz slogan "Merlinka za svakoga". Bez straha od napada se i realizovala i, nadamo se, postala i u percepciji većine dio redovne ponude kulturnih sadržaja Sarajeva. Njeno pokretanje na svakom nivou, a u prvom redu simboličnom, dio je i duga prema ljudima u prošlosti koji su rizikovali vlastiti život kako bi živjeli vlastitu slobodu i promovisali najviše ljudske vrijednosti. Kao što je to bio slučaj tokom otvaranja sad već čuvene prve sarajevske Merlinke kada je napravljen "iskren omaž Merlinkinoj hrabrosti, šarmu, slobodi", kako je to svojevremeno rekla Jasmina Čaušević, programska koordinatorica Sarajevskog otvorenog centra. Posljednja, peta Merlinka u Sarajevu, održana u januaru 2017, bila je događaj koji je posjetilo preko 500 ljudi. Možda taj broj u nekim drugim sredinama nema posebnu važnost, ali u domaćim

okolnostima on je zavidan i za *mainstream* okupljanja. I kako je to kolega Azem Kurtić rekao – došli_e su svi_e oni_e koji_e žele biti slobodni_e i kojima je ljubav – ljubav.

Merlinka 2017. prepoznata je i kao "najslobodnija", i kao takva bila je dodatni poticaj za aktivističke napore, koji su brojni kao i prepreke. Dolazak zagrebačke queer art grupe House of Flamingo na posljednji festival LGBTI filma u Sarajevo, za zajednicu i poštovaoce i poštovateljice sloboda bio je događaj od neprocjenjive važnosti. Kroz drag kao svojevrsni kreativni i emancipacijski ventil House of Flamingo su sarajevskoj publici ponudili i više od očekivanog.

Merlinka nije samo važan aktivistički čin i platforma zahvaljujući kojoj se može djelovati prema onima koji manje razumiju ili ne žele razumjeti Drugo i Drugačije. Ona je važna spona sa svim onim što nije naše iskustvo, ma koliko bili_e otvoreni_e. Sjećam se koliko mi je uz niz odličnih filmova bilo dragocjeno pogledati film *Maska koju živiš* na četvrtoj Merlinki. Riječ je o filmu koji istražuje maskulinitete kao koncepte i norme povezane sa našim stereotipnim idealom muškaraca i koji nam predstavlja posljedice odstupanja od dominantnih obrazaca muškog ponašanja. Muškarci, odnosno dječaci koji ne mogu odgovoriti zadacima koji se od njih očekuju postaju ranjeni muškarci koji potom i sami ranjavaju. "Moramo da izbacimo muškarca iz glava i smjestimo ga u srca", kaže jedan od junaka filma u kojem čujemo ispovijesti zlostavljača i žrtava, pedagoga, psihologa i terapeuta, ali i mladića koji su pod različitim okolnostima osvijestili potrebu da ne budu dio dominantnog kalupa i reprezentanti muškosti na način na koji se to obično očekuje. Ovakvi filmovi ne bi trebali biti samo dio programa Merlinke, već sadržaj u okviru redovne osnovnoškolske nastave, kako bismo na sve načine pokušali spriječiti da se osjećaj neprihvaćenosti i lične frustracije jednoga dana ne izrodi u netoleranciju prema drugima.

Svašta se u ovoj napačenoj zemlji kulturom predstavljalо i kao kultura promovisalo. Ponekad bi "plesalo samo jedno ljeto", a društvenog traga najčešće ne bi ostavljalo. Iskustvo Merlinke i mogućnost da smo je sagradili_e bit će bez sumnje, barem u kolektivnoj aktivističkoj svijesti, upamćeno kao dio najboljeg što nam je umjetnost omogućila.

Drag show u izvedbi queer art grupe House of Flamingo na Merlinki 2017.

ČETVRTA (2016) I PETA MERLINKA (2017) U SARAJEVU IMAŁE SU NAJVIŠE POSJETITELJA_ICA. ČETVRTA JE ZAVRŠENA NASTUPOM SJAJNIH ČLANICA GRUPE LE ZBOR UZ KOLEKTIVNU IZVEDBU ANTIFAŠISTIČKOG MU ŽIČKOG REPERTOARA. PETA MERLINKA JE UZ VRHUN SKI FILMSKI PROGRAM UGOSTILA I HOUSE OF FLAMIN GO I NJIHOV SPEKTAKULARNI DRAG SHOW.

ZAJEDNO DO UNAPREĐENJA IZVJEŠTAVANJA O LGBTI OSOBAMA

MEDIJI KAO VAŽNI SAVEZNICI U BORBI ZA VIDLJIVOST I JEDNAKOST

Već šest godina Sarajevski otvoreni centar predano radi sa medijima i predstvincima_ama medija, kako bi se borio protiv predrasuda i stereotipa prema LGBTI osobama koji su često rezultat neodgovornog medijskog izvještavanja, te kako bi unapređivao izvještavanje o LGBTI osobama. Ključne u ovom radu su analize medijske reprezentacije LGBTI osoba, Škola za studente_ice novinarstva i komunikologije i mlade novinare_ke, te info sesije i saradnja s medijskim partnerima

Piše: Lejla Huremović

U savremenom društvu mediji predstavljaju najvažniji način komunikacije, te mogu doprinijeti i poboljšanju stanja LGBTI ljudskih prava. Kontinuitet i senzibilitet u pristupu i znanje novinara_ki su od izuzetne važnosti kako se stereotipi i predrasude ne bi prenosili iz medijske u opću sferu društva. S tim u vezi, SOC je prije šest godina počeo pratiti i analizirati medijsku reprezentaciju LGBTI osoba, te na osnovu tih analiza raditi na konkretnim koracima, putem kojih se doprinosi profesionalnom i etičkom medijskom izvještavanju.

Vec pet godina zaredom SOC organizira i Školu za studente_ice novinarstva i komunikologije i mlade novinare_ke pod nazivom *Odgovorno novinarstvo: LGBTI osobe i mediji*. Vjerovali_e smo da je neophodno raditi sa mladim ljudima, studenticama i studentima koji će tek ući u medijske kuće i početi izvještavati o različitim temama, pa tako i o LGBTI osobama. Budući da je poznato da fakulteti u BiH ne posvećuju dovoljno pažnje izvještavanju o LGBTI osobama, smatrali smo da je neophodno napraviti jednu ovakvu školu i barem malom broju studenata_ica pružiti priliku da nauče više o LGBTI osobama i izvještavanju o LGBTI temama. Kroz pet škola je prošlo više od 70 studenata_ica i mlađih novinara_ki koji_e su danas naši_e saradnici_e, jer oni_e koji_e danas rade u medijima na profesionalan način izvještavaju o LGBTI temama. Neki od učesnika_ca ove škole su postali stalni ili povremeni saradnici_e našeg portala LGBTI.ba.

INFO SESIJA I PORTAL LGBTI.BA

GODINE 2013. SMO POKRENULI_E PRVI LGBTI INFO PORTAL U BIH, PRVOBITNO NAZVAN LGBT-PRAVA.BA, A 2014. PREIMENOVAN U LGBT.BA, I KONAČNO, 2016. GODINE U LGBTI.BA. TO JE PLATFORMA NA KOJOJ OTVARAMO I PROPITUJEMO RAZLIČITA PITANJA OD ZNĀČAJA ZA LEZBEJKE, GEJEVE, BISEKSUALNE, TRANS I INTERSPOLNE OSOBE. OD MARTA 2014. DO SREDINE AUGUSTA 2017. GODINE IMAO JE 346.364 POSJETA

Godine 2012. smo objavili_e *Priručnik za novinare/ke o profesionalnom i etičkom izvještavanju o LGBT temama – Izvan četiri zida*, te 2013. godine *Kratki vodič kroz profesionalno izvještavanje o LGBT temama*, a sve kako bismo dopri-nijeli_e boljem razumijevanju i izvještavanju o LGBTI osobama.

Od 2013. godine smo počeli_e da radimo i mjesечne info sesije, u cilju stavljanja u medijski prostor određenih tema o kojima se (do) tada nije izvještavalo ili se izvještavalo na pogrešan, stereotipan, senzacionalistički način. Info sesije su bile dobar način da se direktno razgovara o određenim temama, te da se na licu mjesta upoznaju novinari_ke i sa njima razgovara o LGBTI temama.

Sve ove aktivnosti su rađene s namjerom da se utiče i kvantitativno i kvalitativno na medijsko izvještavanje, te da se doprinese vidljivosti LGBTI osoba u javnosti. Godine 2013. smo pokrenuli_e prvi LGBTI info portal

Prva info sesija za novinare_ke, maj 2013. godine

u BiH, prvobitno nazvan Lgbt-prava.ba, a 2014. preimenovan u LGBT.ba, i konačno, 2016. godine u LGBTI.ba. To je platforma na kojoj otvaramo i propituјemo različita pitanja od značaja za lezbejke, gejeve, biseksualne, trans i interpolne osobe. Od marta 2014. do sredine augusta 2017. godine imao je 346.364 posjeta.

DIREKTNA SARADNJA SA MEDIJIMA

Tokom svih ovih godina još jedan važan segment bila je i direktna saradnja sa medijima koje smo odredili_e kao važne saveznike u našoj borbi. Radili_e smo, a sa nekim od njih još uvijek radimo, direktno sa portalima bljesak.info, tacno.net, 6yka.com, e-trafika.net, radiosarajevo.ba, klix.ba, TV i radijskim kućama Federalna televizija, Radio Slobodna Evropa, BH Radio 1 i s mnogim drugim. Prateći i analizirajući medijsko izvještavanje zaključili_e smo da se zaista otvorio prostor za izvještavanje o LGBTI temama, te da se sve veći broj novinara_ki angažuje i izvještava o problemima i životu LGBTI osoba. Od 2015. godine pa do danas nastavljen je trend povećanja, kako kvantitativnog tako i kvalitativnog, izvještavanja o LGBTI temama. Poredenja radi, u 2016. godini je bilo ukupno 1299 medijskih objava, dok je za samo pola 2017. godine zabilježen približno ovoliki broj. To nas raduje i nadamo se da će se ovaj trend nastaviti, pogotovo kada govorimo o profesionalnom, nesenzacionalističkom pristupu izvještavanju o LGBTI osobama. Kroz naš rad sa medijima u posljednjih šest godina do prinijeli smo vidljivosti LGBTI tema i osoba u bosanskohercegovačkim medijima. Pružili_e smo LGBTI zajednici vjerodostojne i relevantne informacije o LGBTI pravima i svakodnevnom životu putem prvog i jedinog LGBTI info portala LGBTI.ba. Kroz različite medijske kampanje na web portalima, televiziji, radiju i u printnim medijima otvorili_e smo prostor da se čuje glas LGBTI zajednice u BiH.

VEĆ PET GODINA ZAREDOM SOC ORGANIZIRA I ŠKOLU ZA STUDENTE_ICE NOVINARSTVA I KOMUNIKOLOGIJE I MLADE NOVINARE KE POD NAZIVOM ODGOVORNO NOVINARSTVO: LGBTI OSOBE I MEDIJI. KROZ PET ŠKOLA JE PROŠLO VIŠE OD 70 STUDENATA_ICA I MLAĐIH NOVINARA_KI KOJI_E SU DANAS NAŠI_E SARADNICI_E, JER ONI_E KOJI_E DANAS RADE U MEDIJIMA NA PROFESIONALAN NAČIN IZVJEŠTAJAVU O LGBTI TEMAMA

**KRATKI
VODIČ KROZ
PROFESIONALNO
IZVJEŠTAVANJE
o LGBT
TEMAMA**

Prva škola za studente_ice novinarstva, april 2013. godine

Lejla Huremović i Masha Durkalić
KA POZITIVNIM PRAKSAMA
 IZVJEŠTAVANJE MEDIJA U 2016. GODINI
 O LGBTI TEMAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

4

MARIJA ARNAUTOVIĆ, NOVINARKA RADIJA SLOBODNA EVROPA I DUGOGODIŠNJA SARADNICA SOC-A

SOC JE ODIGRAO NAJZNAČAJNIJU ULOGU U PROMOVISANJU PRAVA LGBTI OSOBA KROZ SARADNJU S MEDIJIMA

Saradnju sa Sarajevskim otvorenim centrom započeli_e smo prije nekoliko godina. Radio Slobodna Evropa je, budući da smo opredijeljeni_e da izvještavamo i promovišemo ljudska prava, i ranije pratio rad SOC-a, no konkretnu saradnju započeli_e smo izradom specijalnih emisija. Kroz taj rad smo, čini mi se, i jedni_e i drugi_e mnogo naučili_e. Neizmjerna je pomoć koja nam je stizala od ljudi koji rade u SOC-u, kroz savjete, kontakte i ostalo, bilo da smo radili_e teme koje se odnose na ugrožavanje prava LGBTI osoba, bilo da je riječ o emisijama koje su govorile o zločinu počinjenom iz mržnje. Čini mi se da je tim Sarajevskog otvorenog centra mnogo ozbiljnije od svih ostalih nevladinih organizacija shvatio koliko je važna saradnja sa medijima i da su to kroz sve ove godine pokazali_e na najbolji mogući način. Tako je bosanskohercegovačko društvo, čini mi se, danas mnogo otvorenije da sasluša priče koje su prije nekoliko godina bile absolutni tabu.

Sarajevski otvoreni centar, je, po meni, odigrao najznačajniju ulogu u promovisanju prava LGBTI osoba, i svih tema koja se tiču tih prava. To su uradili_e na jedinstven način – kroz saradnju sa medijima i edukaciju medija, što smatram da je jedna od najvažnijih karika u procesu osvještavanja društva o pojedinim temama. Taj rad vidljiv je ukoliko se osvrnemo nekoliko godina unatrag, kada u medijima nije bilo apsolutno nikakvih tema koje su se ticale LGBTI osoba, i danas kada je slika mnoga drugačija. Mislim da je za to zasluzna saradnja koju je SOC uspio da uspostavi sa medijima, kao malo koja nevladina organizacija u BiH, kao i konstantan rad na edukaciji novinara_ki o tome kako će na pravilan način izvještavati o ovim temama.

NA PRAVOJ STRANI BOSANSKOHERCEGOVAČKE HERSTORIJE

Historija iz feminističke perspektive važna je tema u radu Sarajevskog otvorenog centra, koji je kroz svoje izdavačke i kulturne poduhvate počeo pričati jedan novi, alternativni narativ ženske historije u BiH. Na koji način se SOC bori za herstoriju žena u BiH pročitajte u tekstu koji slijedi

Piše: Edita Miftari

Herstoria (engl. *herstory*) kao koncept dio je feminističke kritike tradicionalne historiografije i predstavlja historiju pisanu iz feminističke perspektive, sa stajališta žena, nagašavajući ulogu žena u prošlosti društva i civilizacije. Uloga žena je zanemarena širom svijeta, kroz vrijeme i prostor, uprkos ogromnim doprinosima koje su žene davale, i još uvijek daju razvoju društva, politike, jezika, tehnologije, umjetnosti, ekonomije, nauke i svih ostalih segmenata svakodnevnog života i društva. Ovi doprinosi su nedovoljno vidljivi i društvo ih rijetko prepoznaće, pa se tako uloga žena često svodi na brigu o porodici i domu, kao i na biološku reprodukciju. Reprodukcija žena kroz prošlost mnogo je šira i značajnija, mnogo više društvena i politička, mnogo glasnija, iako potisnuta i neprepoznata.

To je slučaj već dugo i u Bosni i Hercegovini, a tek su pojedinci i pojedinke koji_e žive feminismom odlučili_e da takvoj interpretaciji prošlosti moraju stati u kraj. Nakon nekoliko značajnih publikacija iz edicije *Gender* koje su odskrinule vrata herstorije i razvoja feminizma kroz vrijeme Bosne i Hercegovine (*Neko je rekao feminism? Kako je feminism uticao na žene XXI veka*, urednice Adriane Zaharijević, 4. dopunjeno izdanje za Bosnu i Hercegovinu iz 2012. godine, te *Kojeg je roda sigurnost?*, urednika Damira Arsenijevića i Tobiasa Flessenkampera iz 2013. godine), Sarajevski otvoreni centar je objavio priređenu doktorsku disertaciju dr. sc Zlatiborke Popov-Momčinović koju je ona odbranila na Fakultetu političkih nauka u Beogradu 2013. godine. Knjiga *Ženski pokret u Bosni i Hercegovini: Artikulacija jedne kontrakulture* iz 2013. godine, prevedena i na engleski jezik, predstavljala je presedan u istraživanju i analiziranju historije, pozicije i perspektive ženskog pokreta i aktivizma u Bosni i Hercegovini, prevazilazeći uobičajene pojednostavljene i jednostrane analize ženskog udruživanja i aktivizma koje prenaglašavaju ili u potpunosti zanemaruju pojedine stepenice u njegovom razvoju. Dajući feminističku interpretaciju ženskog pokreta u Bosni i Hercegovini od samih njegovih začetaka, sve do postdejtonskog perioda, ova knjiga predstavlja inspirativno štivo za feminističke teoretičare_ke, aktiviste_kinje, ali i širu čitalačku publiku, a ta je inspiracija ponovo artikulisana samo godinu dana kasnije kada su svjetlo dana ugledale *Zabilježene*.

ZAUVIJEK ZABILJEŽENE BH. ŽENE

Zabilježene je zabilježila grupa naučnika_ca i aktivista_kinja koji_e su odlučili_e dati svoj aktivističko-akademski odgovor na sistematsko zanemarivanje doprinsosa žena bh. kulturi, izopštenost žena iz glavnih društvenih tokova, gubitak kontinuiteta i brisanje iz kulturnog, naučnog i svakog drugog sjećanja u Bosni i Hercegovini. Knjiga *Zabilježene - Žene i javni život Bosne i Hercegovine u 20. vijeku* iz 2014. godine, urednice Jasmine

Promocija knjige *Zabilježene*, 2014. godina

ZABILJEŽENE PRIČAJU NEISPRIČANE PRIČE BH. ŽENA KOJE SU POMJERALE GRANICE USTALJENOG NEKONFORMISTIČ- KIM I HRABRIM DJELOVANJEM U SVOJOJ OKOLINI I ŠIRE

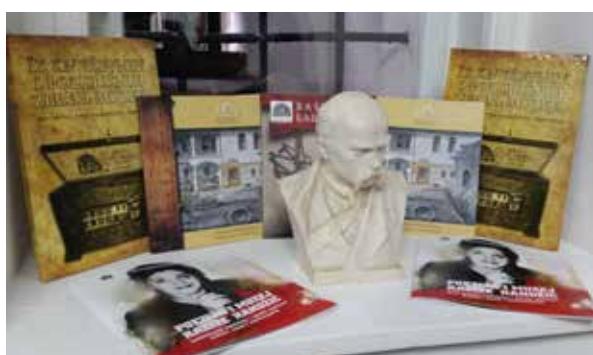
Izložba Moja kuća je i tvoja kuća, u saradnji s Crvenom, oktobar 2014. godine

i univerzitetskih biblioteka na barem tri kontinenta, za što su se postarali_e autori_ce knjige i prijatelji_ce Sarajevskog otvorenog centra kroz svoje redovne putešestvije.

Kako herstoriografska svjedočenja u izdanjima Sarajevskog otvorenog centra imaju i šire društveno-političke povode od onih isključivo aktivističkih, pa se *Zabilježenim* željelo na alternativan način obilježiti 100 godina od početka Prvog svjetskog rata, tako je i naredni značajan jubilej potaknuo dalje bilježenje ženske historije u Bosni i Hercegovini. Krajnji mjeseci 2015. godine su bili vrijeme kada se obilježavalo 20 godina od potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma – međunarodnog ugovora koji je donio mir te postavio temelje za mukotrpnu izgradnju povjerenja i pomirenja u bosanskohercegovačkom postratnom društvu. Kako je sve u vezi sa ovim sporazumom, i dokument i proces, bazirano na dominantno muškim perspektivama, tako se očekivalo i da će procesom obilježavanja 20. godišnjice Dejtonskog sporazuma dominirati upravo muškarci, politički lideri iz Bosne i Hercegovine i svijeta. Stoga je ovo bila odlična prilika da se narrativi o političkoj historiji u proteklih 20 godina *zatalasaju* uvidom i kratkim pregledom političkog života i djelovanja konkretnih akterki, političarki, institucionalnih liderki i aktivistkinja. Tako je 2015. godine i nastala knjiga *1995–2015: Žene i politički život u postdejtonskoj Bosni i Hercegovini*, autorica Arijane Aganović, Edite Miftari i Marine Veličković, u izdanju Sarajevskog otvorenog centra i Agencije za ravnopravnost spolova BiH. I ova publikacija, kao nastavak priče o *Zabilježenim*, u fokus stavlja ulogu žena, sada specifično u političkom životu Bosne i Hercegovine, i to kroz intervjuje sa 15 žena koje su svojim radom i aktivizmom doprinijele političkom životu u Bosni i Hercegovini od 1995. do 2015. godine, i čije su iskustvo, znanje i upornost omogućili dosadašnji napredak u oblasti ženske politike.

KO JE REKAO FEMINIZAM?

Iako konačno ispričane, sve ove priče ipak ostaju puko slovo na papiru. Neće se naći nastavni planovi i programi, naročito oni za izučavanje i interpretiranje historije, još dugo otvoriti prema alternativnim narrativima koji ostaju pred vratima patrijarhalnih, etno-nacionalističkih interesa u Bosni i Hercegovini. Stoga i Sarajevski otvoreni centar počinje aktivno da djeluje u oblasti educiranja o zaštiti ljudskih prava žena, rođnoj ravnopravnosti i feminismima, kroz programe Akademije ravnopravnosti i Feminističke škole Žarana Papić, pet ciklusa predavanja i razgovora pod krovnim nazivom *Neko je rekao feminizam?*, izložbe, instalacije, kampanje i zagovaranje. Iz tih aktivnosti se izdvajaju izlož-

Izložba Poezija i Muzej Razije Handžić: konfiskacija pamćenja i sistemsko zanemarivanje ženskog doprinosa kulturi, nauci i institucijama, Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti BiH, novembar 2016. Godine

ba *Laura Papo Bohoreta – Sefardska žena u Bosni*, koja je predstavljena u junu 2017. godine u Muzeju književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine; izložbe *USTAJ ŽENO! Europeizacija & emancipacija: Slučaj Nafija Sarajlić – Crtice i teme*, koja je održana u martu 2017. godine i izložba *Poezija i Muzej Razije Handžić: konfiskacija pamćenja i sistemsko zanemarivanje ženskog doprinosa kulturi, nauci i institucijama* iz novembra 2016. godine, koje su također organizovane u Muzeju književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine; izložba *Moja kuća je i tvoja kuća* iz oktobra 2014. godine u Historijskom muzeju Bosne i Hercegovine; te scensko čitanje revolucionarne dokumentarne drame *Sedam 2013.* i 2015. godine u Sarajevu, Mostaru i Banjoj Luci. Pet ciklusa predavanja *Neko je rekao feminizam?* u preko 30 razgovora dotaklo

Čaušević, predstavlja skicu za proučavanje historije žena u BiH. Građa za knjigu prikupljana je intervjuiima, razgovorima, pretragom arhiva i zapisa, rukopisa i crtica o hrabrim, zanimljivim i uspješnim ženama koje nisu pristajale na slijepu poslušnost ili su prkosile pravilima društva i borile se za bolju budućnost. *Zabilježene* pričaju neispričane priče bh. žena koje su pomjerale granice ustaljenog nekonformističkim i hrabrim djelovanjem u svojoj okolini i šire, tako glasno da već godinu dana kasnije dobijaju i drugo, dopunjeno i izmijenjeno izdanje u kojem su ispravljene greške uz dopunu novim saznanjima. *Zabilježene* su prevedene i na engleski jezik kao *Women Documented*, a danas su dijelom ličnih

se tema koje su vezane za ideologiju i jezik, digitalni feminism, odnos desnice i feminizma, reproduktivna prava žena, žene na selu, pornografiju, siromaštvo, političarke na pozicijama moći, biopolitike koje se upisuju u ženska tijela, seksualnost u obrazovanju, feminizam i žene s invaliditetom, odnos tržišta i ženskog rada, odnos prema ženama u monoteističkim religijama, te mnogih drugih tema koje živimo u Bosni i Hercegovini.

Veliki doprinos svim navedenim aktivnostima kojima se rasvjetljavala bh. herstorijska svakako su dale_i entuzijastkinje i entuzijasti koji_e su sa Sarajevskim otvorenim centrom sarađivale_i na ovim programima, publikacijama i izložbama, a posebno Zlatan Delić, kustos Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine, koji je svojim neumornim istraživačkim radom kroz *Zabilježene* otrgao od zaborava bh. spisateljice kao što su Nafija Sarajlić i Razija Handžić, i direktno inspirisao izložbe o njima kojima su javnim i dostupnim učinjena njihova stvaralaštva i dostignuća.

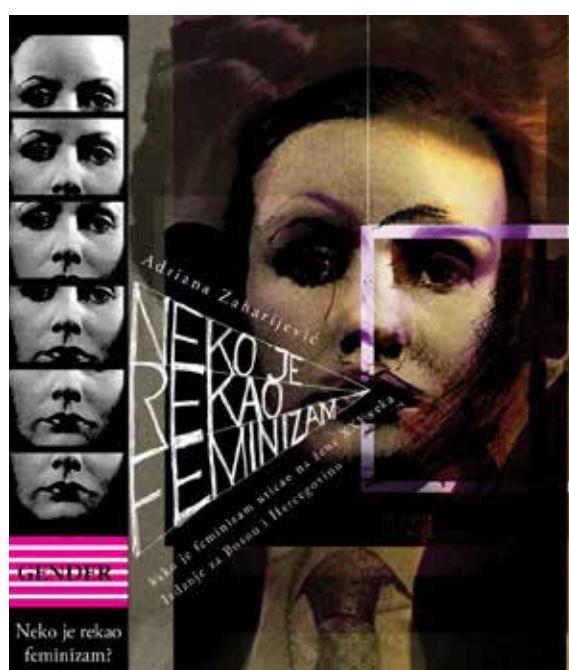
Ni deset godina rada Sarajevskog otvorenog centra i njegovih partnerica_a nije dovoljno da se ispričaju sve zaboravljene priče svih zaboravljenih Bosanki i Hercegovki, ali alternativni narativ je već artikulisan, zabilježen i predstavljen široj javnosti. Ova kocka je bačena i nema nazad. Bh. herstori-

ja u izdanju Sarajevskog otvorenog centra je definitivan dokumentarni doprinos koji pruža perspektivu o tome gdje su žene danas i gdje su oduvijek bile – a bile su tu, uvijek i svugdje, u svakom pogledu i u svakom aspektu. Naše je da prepoznamo njihova iskustva, ispričamo njihove priče, slavimo njihove poduhvate, male i velike, i kreiramo nove za vremena koja dolaze. Sarajevski otvoreni centar će stoga uvijek biti na pravoj strani bh. herstorije, i kao takav pružati platformu za dizanje glasa protiv zaborava onih koje nas mogu rodititi, ako već nisu.

Izložba Europeizacija & emancipacija: Slučaj Nafije Sarajlić – Crteže i teme, Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti, mart 2017. godine

BH. HERSTORIJA U IZDANJU SARAJEVSKOG OTVORENOG CENTRA JE DOKUMENTARNI DOPRINOS KOJI PRUŽA PERSPEKTIVU O Tome GDJE SU ŽENE DANAS I GDJE SU ODUVIJEK BILE – A BILE SU TU, UVIIJEK I SVUGDJE, U SVAKOM POGLEDU I U SVAKOM ASPEKTU

Izložba Laura Papo Bohoreta – Sefardska žena u Bosni, Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti BiH, juni 2017. godine

ZAGOVARANJE I LOBIRANJE ZA LJUDSKA PRAVA ŽENA I LGBTI OSOBA

KAKO POSTIĆI PROMJENE NA POLJU LJUDSKIH PRAVA ŽENA I LGBTI OSOBA U POLITIČKOM SISTEMU BIH?

SOC je od samog početka baštinio feministički pristup ljudskim pravima, te shvatao povezanost borbe za ljudska prava žena i ljudska prava LGBTI osoba, jer je uzrok neravnopravnosti ovih grupa u BiH isti – patrijarhat i konzervativno društvo koje robuje tradiciji, religiji i nacionalizmima. Samim tim nije bilo ni dvojbe da ćemo otvarati pitanja i zagovarati za unapređenje ljudskih prava obje ove grupe

Piše: Vladana Vasić

REKLI SU O NAMA:

Surađujući sa Sarajevskim otvorenim centrom mnogo sam obogatila svoj život i stekla neprocjenjivo znanje i iskustvo iz oblasti ljudskih prava. SOC je tim mlađih ljudi koji pomjeraju granice, bore se za prava svih marginaliziranih grupa u našem društvu i nesebično dijele znanje, a pri tome je njihov rad i angažman ispunjen jednom posebnom notom profesionalizma.

Maja Gasal Vražalica,
zastupnica u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH

Osoblje SOC-a je direktnim djelovanjem prema poslanicima_cama i delegatima_kinjama iz svih političkih opcija za kratko vrijeme stvorilo pretpostavke za usvajanje zakonskih i amandmanskih rješenja koja prate najbolju evropsku praksu po pitanju promocije jednakosti spolova, zaštite prava LGBT populacije, kao i drugih ugroženih grupa, a što je rezultiralo i podizanjem ukupne svijesti građana_ki Bosne i Hercegovine o važnosti ovakvog pristupa. Bez SOC-a, promocija ovih vrijednosti bi bila svedena na nekoliko usamljenih poslanika_ca, dok je kroz djelovanje SOC-a podrška tim vrijednostima značajno porasla.

Damir Arnaut,
zastupnik u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH

LJUDSKA PRAVA LGBTI OSOBA – OD ZABRANE DISKRIMINACIJE DO PROAKTIVNOG PRISTUPA INSTITUCIJAMA

Prvi zagovarački koraci Sarajevskog otvorenog centra u oblasti ljudskih prava lezbejki, gej muškaraca, biseksualnih, transrodnih i interspolnih osoba bili su usmjereni na postizanje regulacije kojom bi se zabranilo i adekvatno kažnjavalo nasilje i diskriminacija, a zatim i dosljednu primjenu te regulacije u svim slučajevima. Kao što je i istaknuto u tekstu o 10 najznačajnijih događaja u historiji SOC-a, prva zagovaračka akcija naše organizacije koja je urodila plodom bila je izmjena upitnika za dobrovoljne darivate-lje_ice krvi u FBiH, kojom je uklonjena diskriminacija potencijalnih darivatelja_ica na osnovu seksualne

orientacije. U borbi za otklanjanje ove diskriminacije SOC se tada obratio Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH koja je izdala preporuku kojom je predložena izmjena, a tom uspjehu je svakako doprinio i protest studenata_ica Filozofskog fakulteta u Sarajevu, i reakcije aktivista_kinja za ljudska prava LGBTI osoba u BiH.

Zakonodavne izmjene na polju zaštite od diskriminacije i krivičnih djela počinjenih iz mržnje rezultat su dugogodišnjeg rada i građenja koalicija s drugim organizacijama civilnog društva. Rad Koalicije za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje, čiji je i Sarajevski otvoreni centar dio, doveli su do izmjena Krivičnog zakona Republike Srpske u 2013, te Krivičnog zakona Federacije BiH u skladu s amandmanima

koje je SOC izradio za ovu Koaliciju. Rad na izmjenama krivičnih zakona entiteta BiH su SOC i druge članice Koalicije započele 2012. godine nakon što su mediji objavili vijest o brutalnom napadu na gej mladića u Mostaru, kada je postalo jasno da je neophodno pootkriti sankcije za krivična djela motivisana kako homofbijom i transfobijom, tako i nacionalizmom i bilo kojom drugom vrstom ksenofobije. Izmjenama krivičnih zakona bh. entiteta krivična djela počinjena iz mržnje ili predrasude prema LGBTI osobama na osnovu njihove seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta kažnjavat će se strože da bi se poslala jasna poruka da nasilje nad manjinskim grupama u društvu nije dozvoljeno. Uporedo sa zagovaranjem za izmjene zakonodavnog okvira, SOC je, samostalno i u okviru Koalicije, zagovarao za edukaciju policajaca_ki o LGBTI ljudskim pravima i pravilno istraživanje krivičnih djela počinjenih iz mržnje. Ovo je rezultiralo permanentnom obukom na ovu temu za policajce i policajke Kantona Sarajevo u 2015. godini i provođenjem *Train the Trainer* programa u 2016. godini za policijske edukatore_ice iz drugih kantona u FBiH koji će do kraja 2017. održati permanentnu obuku za policajce_ke svojih ministarstava.

SOC je od 2012. godine radio i na zaštiti LGBTI osoba od diskriminacije, pokušavajućiinicirati unapređenje postojećeg Zakona o zabrani diskriminacije BiH. Već je tada SOC započeo razgovore s Institucijom ombudsmena za ljudska prava BiH, Agencijom za ravnopravnost spolova BiH i gender centrima entiteta kao institucijama nadležnim za pitanja ravnopravnosti spolova o potrebi izmjene ovog zakona i proaktivnijeg pristupa zaštiti ljudskih prava LGBTI osoba. Inicijativa za monitoring EU integracija oformljena je kao platforma koja će raditi na unapređenju ljudskih prava građana/ki BiH u okviru procesa pridruživanja EU, a od 2015. godine SOC je u okviru Inicijative započeo jače zagovaranje koje je dovelo do bolje saradnje sa Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice BiH i usvajanja izmjena i dopuna Zakona o zabrani diskriminacije BiH u 2016. godini. Izmjenama Zakona o zabrani diskriminacije BiH, osim što su jasnije definisani pojmovi "seksualna orijentacija" i "rojni identitet" (2009. godine prilikom usvajanja ovog Zakona ovi termini su navedeni kao "spolno opredjeljenje i izražavanje"), zabranjena je i diskriminacija interspolnih osoba na osnovu njihovih spolnih karakteristika. Od 2013. SOC organizuje i godišnje obuke o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje i diskriminaciji za sudije_tkinje i tužitelje_ice, sam ili u partnerstvu s Fondacijom Heinrich Boell, Misijom OSCE-a i centrima za edukaciju sudija_tkinja i tužitelja_ica oba entiteta.

U želji da potakne institucije da zauzmu proaktivn stav prema zaštiti ljudskih prava LGBTI osoba, Sarajevski otvoreni centar od 2013. godine zagovarao je za izradu Specijalnog izvještaja o ljudskim pravima LGBTI osoba Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH. Iako je ovu inicijativu podržao i veliki broj drugih organizacija civilnog društva, Institucija ombudsmena odugovlačila je sa započinjanjem rada na ovom izvještaju. U 2015. godini saradnja između Sarajevskog otvorenog centra i zastupnika_ca Zajedničke komisije za ljudska prava oba doma Parlamentarne skupštine BiH rezultirala je održavanjem tematske sjednice o ljudskim pravima LGBTI osoba povodom 17. maja. Ova sjednica prvi je događaj ove vrste na kojoj se u nekoj instituciji BiH raspravljalo o ljudskim pravima LGBTI osoba i na-

Prva tematska sjednica Komisije za ljudska prava PS BiH o pravima LGBT osoba

rednim koracima za njihovo unapređenje. S tematske sjednice izašla su dva zaključka. Prvi je bio da se mora izmijeniti Zakon o zabrani diskriminacije BiH da adekvatno definije seksualnu orientaciju i rodni identitet, a drugi da Institucija ombudsmena treba izraditi Specijalni izvještaj. Ovaj izvještaj izrađen je i objavljen krajem 2016. godine i prvi je izvještaj jedne institucije u BiH koji daje jasne preporuke za institucije svih nivoa vlasti kako da se otklone prisutna kršenja ljudskih prava LGBTI osoba.

U maju 2017. godine u saradnji sa Zajedničkom komisijom za ljudska prava oba doma Parlamentarne skupštine BiH, Komisijom za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, Agencijom za ravnopravnost spolova BiH i Uredom UNDP-a u BiH organizovana je još jedna tematska sjednica, na kojoj je fokus stavljen na ljudska prava transrodnih osoba, pitanja pravnog priznavanja posljedica života u drugom rodnom identitetu i promjeni spola. Prisutnima je predstavljen SOC-ov model Zakona o rodnom identitetu, a obratio im se i aktivista za ljudska prava transrodnih osoba koji je govorio o svom ličnom iskustvu.

Saradnja SOC-a sa Agencijom za ravnopravnost spolova BiH, Gender centrom Federacije BiH i Gender centrom Republike Srpske krunisana je ulaskom mjera za unapređenje ljudskih prava LGBTI osoba u operativne planove za provedbu Gender akcionog plana, ali i iniciranjem izrade posebnog Akcionog plana za ravnopravnost LGBTI građana/ki BiH. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH u 2017. godini poslalo je poziv za sastavljanje radne grupe za izradu Akcionog plana za ravnopravnost LGBTI građana/ki BiH, u kojoj su prisustvo potvrđile predstavnice Agencije, oba gender centra, Vlade Brčko distrikta i Sarajevskog otvorenog centra. Izradi ovog dokumenta trebalo bi se pristupiti uskoro, a on će nakon izrade biti poslan na usvajanje Vijeću ministara BiH. U saradnji sa SOC-om Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH 2016. godine u svoj Akcioni plan za suzbijanje diskriminacije uključio je mјere koje su se ticale ljudskih prava LGBTI osoba.

LJUDSKA PRAVA ŽENA – PODRŠKA ŽENSKIM ORGANIZACIJAMA, BORBA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST U PRIVATNOM I JAVNOM ŽIVOTU

Na polju ženskih prava Sarajevski otvoreni centar najviše se fokusirao na pitanja osiguravanja rodne ravnopravnosti u javnom i privatnom životu, a posebno na političku participaciju i zastupljenost žena u izvršnoj i zakonodavnoj vlasti. U 2015. godini u cilju unapređenja političke participacije žena i osiguravanja ravnopravnog učešća žena u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti, SOC je podnio dvije inicijative prema Komisiji za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH. U saradnji s Agencijom za ravnopravnost spolova BiH potaknuo je Komisiju za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH da 2015. godine predloži izmjene Zakona o Vijeću ministara BiH kojima je bilo predviđeno da se Vijeće ministara BiH ne može ni imenovati ukoliko kvota od 40% zastupljenosti manje zastupljenog spola predviđena Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH nije ispoštovana. Ovaj prijedlog je prošao prvo čitanje, ali nije usvojen.

Drugi prijedlog SOC-a odnosio se na usvajanje amandmana na Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH kojima bi se regulisala obaveza za političke stranke da osiguraju jednak broj žena i muškaraca (50% oba spola) na kandidatskim listama, uz naizmjenično redanje kandidata i kandidatkinja, kako bi se povećao broj žena u parlamentima i skupštinama. Političke stranke koje ne bi ispoštovale ovu odredbu ne bi mogle učestvovati na izborima, a poštivanje ove odredbe dovelo bi do veće zastupljenosti žena u tijelima zakonodavne vlasti. Komisija za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH prihvatile je ovaj prijedlog i uputila zakon u proceduru. Međutim, on nije prošao ni prvo čitanje.

Rad SOC-a na ljudskim pravima žena podrazumijevao je i pružanje podrške drugim organizacijama civilnog društva u nastojanju da unaprijede položaj žena u bh. društvu. Tako je SOC 2015. godine podržao grupu drugih organizacija, koju su činile Medica Zenica, Fondacija za lokalnu demokratiju Sarajevo, Vive žene Tuzla, Žena BiH Mostar, Žene s Une Bihać i Žene ženama Sarajevo kada su podnijele žalbu Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH da ispita sistemsko kršenje Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Federacije BiH, s posebnim naglaskom na neprepoznavanje i potpuno isključivanje sigurnih

kuća koje imaju pravni status udruženja i fondacija u Nacrtu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH, koji se tada nalazio u parlamentarnoj proceduri.

Da bi se skrenula pažnja na nesiguran finansijski položaj sigurnih kuća u čitavoj BiH, a posebno u Federaciji BiH, polaznice SOC-ove Feminističke škole Žarana Papić, predstavnice SOC-a, udruženja Vive žene iz Tuzle, Medica iz Zenice, Fondacije Cure, kao i građanke/i u okviru kampanje *16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama* u 2015. godini organizovale_i su akciju ispred Parlamenta FBiH za vrijeme održavanja rasprave o Nacrtu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH.

Sa akcije je poručeno da sigurne kuće zaslužuju i imaju zakonsko pravo na podršku države, da jedna sigurna kuća koja obezbeđuje smještaj za 25 žrtava nasilja u porodici godišnje u projektu treba 240.000 KM da bi funkcionala, a da FBiH obezbeđuje tek deseti dio potrebnih sredstava. Skrenuta je pažnja i na to da država treba da sarađuje sa nevladinim organizacijama koje pružaju takvu pomoći i zaštitu i da zajedno sa njima osigura što bolji tretman žrtava nasilja, te da predloženim izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH Ministarstvo prijeti da ostavi žrtve i bez pomoći koju su do tada imale. Zahtijevano je da se izmjene i dopune povuku iz procedure, a one na kraju nisu usvojene.

U 2016. godini SOC je u saradnji sa zastupnicom u Parlamentarnoj skupštini BiH Majom Gasal Vražalicu predložio i izmjene Zakona o sportu BiH koje su usvojene i čime su se unaprijedile odredbe koje osiguravaju rodnu ravnopravnost i uvode obavezu rodno odgovornog budžetiranja u oblasti sporta u BiH.

U 2017. Komisija za jednakopravnost spolova Zastupničkog doma Parlamenta FBiH uz podršku Sarajevskog otvorenog centra održala je tematsku sjednicu o unapređenju zaštite prava koja proizlaze iz radno-pravnog statusa, a koja se vezuju za majčinstvo i očinstvo. Tom prilikom predstavljen je set prijedloga izmjena i dopuna Zakona o radu FBiH koji je SOC razvio, a koji sadrži mjere zaštitnog karaktera (od neprimjerih pitanja o obiteljskom statusu, o planovima za brak i trudnoću prilikom razgovora za posao), ali i mjere poticajnog karaktera u smislu da očevi više koriste roditeljsko odsustvo da bi se postepeno mijenjale percepcije uloga muškaraca i žena u ostvarivanju obiteljskog života i u sudjelovanju u društvenom životu. SOC će u narednom periodu u saradnji s drugim organizacijama civilnog društva i zastupnicama_ima Parlamenta FBiH raditi na zagovaranju za usvajanje ovih prijedloga.

IZGRADNJA LGBTI ZAJEDNICE KROZ SOC-OVE AKTIVNOSTI

KROZ DRUŽENJA RUŠIMO OSJEĆAJ USAMLJENOSTI, A DOBIJAMO OSJEĆAJ PRIPADANJA I SVAKODNEVNOG JAČANJA

Sarajevski otvoreni centar se, pored mnogih drugih stvari, bavi i osnaživanjem zajednice kroz različite načine rada sa LGBTI osobama. Kroz naše događaje za zajednicu mnoge osobe su imale priliku prvi put biti ono što jesu bez osude i straha. Ovaj vid druženja i razmjene iskustava, znanja, nadanja i ideja samo je dobijao na snazi i sada redovno okuplja ekipu koja je tu već dugo vremena, ali stalno prihvata nove članove i članice. O SOC-ovom radu sa LGBTI zajednicom piše Nikola Kuridža

Piše: Nikola Kuridža

Roštilj sa zajednicom, juli 2017. godine

Izgradnja zajednice je fundamentalna aktivnost. Bez izgrađene zajednice niti jedan pokret, a posebno pokret za osvajanje jednakih prava za LGBTI osobe, ne može biti uspešan. Osnaživanjem LGBTI zajednice doprinosi se sveukupnom poboljšanju prava LGBTI osoba. Za mene rad sa zajednicom znači mogućnost kreiranja jednog novog načina udruživanja i povjerenja.

Osnaživanje zajednice je stalni i često naporan posao, ali se sav napor vraća kroz uspješno savladane strahove, blokade i naizgled nerješive probleme gejova, lezbejki, transrodnih, biseksualnih i interspolnih osoba. I sve se na kraju višestruko isplati jer osnažene osobe jesu one koje mijenjaju društvo.

Sam koncept druženja sa zajednicom stalno se mijenja i prilagođava potreba-ma zajednice. SOC otvara svoja vrata svima koji_e su dobronamerni_e, i u našim prostorijama je uvijek prisutna atmosfera podržavanja, povjerenja i sigurnosti, ali i slobode i otvorenosti. Sretne_i smo što možemo raditi sa LGBTI zajednicom iz cijele Bosne i Hercegovine, jer je život LGBTI osoba mnogo teži van velikih gradova.

Proces osnaživanja se svakako nastavlja kroz proces *peer to peer* savjetovanja koje otvara mogućnost individualne podrške bez obzira na problem sa kojim se neko susreće. Nekada je samo važno podijeliti svoje zabrinutosti i one odmah postaju manje. Nudimo i uslugu psihološkog savjetovanja, tako da zajednica kroz naše servise, ali i zajedničke aktivnosti, dobija mogućnost za osjetno osnaženje i izgradnju.

NISMO SAMI_E

Gledajući iz ove perspektive, čini se da će LGBTI zajednica u Sarajevu, ali i Bosni i Hercegovini, samo jačati i postajati jedna važna društvena kategorija koja će se morati o mnogo čemu pitati. Neizmjerno sam sretan zbog toga. Pitanje je kada ćemo doći do presudnog trenutka u tom procesu, ali nije pitanje da li ćemo do njega doći. Snaga svakako jeste u solidarnosti i savezništvu. Kroz rad sa zajednicom mi sve_i radimo na samima sebi, a znamo da je lanac jak koliko i njegova najslabija karika.

Jedna od najvažnijih stvari koje dobijamo kroz udruživanje sa osobama iz naše zajednice jeste rušenje osjećaja usamljenosti i shvatanje da nismo same_i, već da negdje pripadamo i da postoji neko ko razumije sve kroz šta smo prošle_i i kroz šta prolazimo. Solidarnost među potlačenima je uvijek bila prijetnja opresivnom društvenom aparatu. Mi dajemo mogućnost solidarnosti da se razvije kao univerzalna vrijednost i na tom putu nećemo stati!

Rad sa zajednicom često podrazumijeva i fleksibilnost radnog vremena i neophodno je da se radi mnogo stvari istovremeno. S druge strane, nagrade su sretna lica, osviješteni stavovi, konačno prihvatanje svoje posebnosti i pružanje mogućnosti da se sva ljepota različitosti vidi.

Za kraj, najbolje je da sa vama podijelimo neka od iskustava koja dolaze direktno iz naše zajednice!

“Na SOC-ov event sam prvi put došao kad je gošća bila drag umjetnica Panti Bliss, u Kamernom teatru 55, prije više od godinu dana. Od početka ove godine više pratim SOC-ov rad i došao sam na skoro svaki event. Sviđa mi se u kojem smjeru napreduje. Pohvaljujem raznovrsnost sadržaja i pristupačnost članica i članova tima.” – V.O.

“Bila sam na SOC-ovim edukacijama, koje su mi jako pomogle u mom životu. Također, sviđaju mi se druženja poput roštilja. Najviše mi se sviđa što, kada se rade ankete i postavljaju pitanja, članovi i članice tima slušaju naše odgovore. Jednom sam u anketi napisala da ne mogu doći na druženja jer nemam prevoz do Sarajeva, kao ni smještaj. Za sljedeće aktivnosti sam dobila odgovor da imam obezbijeden prevoz i smještaj. Tako sam prepoznala da osluškuju potrebe zajednice.” – Mol

“Za SOC znam sedam godina. Zadivljujuće je da SOC okuplja ljude. Tema koju posebno pratim je tema životnog partnerstva – to mi je trenutno najznačajnije. Druga najznačajnija stvar je da imamo priliku da se ovako okupimo.” – Marijana

“Meni je sve stvarno super. SOC mi je jako bitan, i puno mi je pomogao, počevši od profesionalne pomoći, odnosno odlaska psihologu, kao i prihvatanju samog sebe. Kad si u nekoj zajednici, mnogo ti je bolje. Ovo su ljudi od povjerenja. Sve radionice su mi super, ali najbolja mi je bila ona o coming outu. Priča je išla spontano, neki drugi ljudi su se autali. Znao sam već neke priče o autiranju, ali ovako sam video ljude koji prolaze kroz isto. Bilo je zanimljivo vidjeti na koje su se sve načine ljudi autirali.” – Alen S.

“Na polju zagovaranja, zahvaljujući inicijativama Sarajevskog otvorenog centra dobili/e smo neke zakone, poput onog o zabrani diskriminacije, koje možemo koristiti u budućnosti, a sa ciljem poboljšanja kvaliteta života LGBTI osoba. Jedan od najdražih evenata mi je zasigurno festival Merlinka, jer je to jedno veliko okupljanje aktivista i aktivistica. Atmosfera je super, a to je i dobra prilika da se upoznaju novi ljudi. Volim i edukativne radionice jer smatram da edukacije nikad nije dosta i da je edukacija sveti gral aktivizma. Lično su mi inspiracija neki članovi i članice Sarajevskog otvorenog centra. Dale/i su mi motivaciju i pokazale/i šta sve treba da bude aktivista/kinja, što meni puno znači. Sviđa mi se škola LGBTI aktivizma, Feministička škola Žarana Papić, događaji poput roštilja, ali i činjenica da se SOC bavi radom sa institucijama. SOC daje priliku ljudima da imaju bolji i kvalitetniji život.” – Haris Begić

“Prije dvije godine sam prvi put došla u SOC, i od tada sam prošla kroz brojne radionice. Otvorile su mi se oči za trans pitanje – danas znam mnogo više o trans pravima i o LGBTI zajednici. Ono što mi je jako značajno u SOC-ovom radu je da su mi pomagali u mom radu i mojim inicijativama, poput inicijative za drag grupu. Toliko su mi pomogle/i u da se osnažim da sam spremna izjaviti da bi život bez SOC-a izgledao tužno. Sve što SOC radi je odlično za zajednicu, kako za mene, tako i za one poslije mene. SOC nam pomaže da pomognemo sebi i drugima, ali nas i uči o nama samima, kao i o drugima.” – Iwa Farah Durawi

Predstavljanje romana *U zoni* autorice Lamije Begagić

“Meni je SOC važan jer se tu družim sa ljudima koji prolaze iste stvari kao i ja. To je olakšanje. Bila sam nedavno na partiju, i to je bilo super, ali bitno je naglasiti da je meni najznačajnije da znam da sigurno mjesto poput SOC-a postoji, da postoji prostor gdje ne moram da glumim da nisam lezbejka. Iako iz ličnih razloga ne mogu uvijek biti tu, SOC ima moju podršku.” – Pot

U pet mjeseci (od februara do jula 2017. godine) na našim događajima za zajednicu je bilo oko 200 osoba. Veliko hvala svima koje_i su učestvovale_i u aktivnostima SOC-a, onima koje_i su nesebično dijelile_i svoja znanja i talente sa nama i omogućile_i ovom pokretu da se dogodi! Za narednih 10 godina izgradnje LGBTI zajednice!

NAIDA KUČUKALIĆ, KOORDINATORICA ZA RAD SA LGBTI ZAJEDNICOM U SOC-U OD SEPTEMBRA 2014. DO JANUARA 2017.

OD DRUŽENJA I AKTIVISTIČKIH AKCIJA DO TOMBOLE I PICTONARY-JA

Moj posao je podrazumijevao upoznavanje zajednice, njihovih potreba, te u skladu s tim organizovanje tematskih ili zabavnih druženja dva puta mjesечно. Kako je naša zajednica šarolika, tako su i potrebe, želje i htijenja bili raznoliki, a sve je rađeno u skladu sa mogućnostima. Organizovana su večernja druženja na najrazličitije teme: o LGBT pokretu, homoseksualnosti na našim prostorima, lezbejstvu i ženskom pokretu, biseksualnosti, transrodnosti, transeksualnosti, religiji i queer identitetu, coming outu, a razgovarali_e smo i o seksu, seksualno prenosivim bolestima, seks igračkama, aktivizmu, feminizmu...

Ugostili_e smo mnoge važne ličnosti sa prostora Balkana, aktiviste i aktivistkinje, ali i one koji_e na neki način promovišu ravnopravnost u društvu. Tu su bili_e: Lepa Mlađenović, Boban Stojanović, Marko Šelić Marčelo, Helena Vuković, Biljana Ginova, Zoe Gudović, Neprocjenjiv.A (Mihael i Neda) iz Rijeke, Franko Dota, Mima Simić, Alma Selimović, Ana Brakuš, Milan Đurić, Ljiljana Živković, Elma Islamović i mnogi_e drugi_e.

Organizovali_e smo sastanke trans grupe, te mali seminar sa transrodnim osobama iz regionala, na zahtjev trans grupe iz BiH, koji su oni_e vodili_e. Gledali_e filmove, išli_e u pozorište, sve, naravno, sa queer tematikom. U dva navrata vodili_e smo grupe na povorke ponosa u Beograd i Podgoricu.

Pravili_e smo akcije, što ulične, što online, sa minimumom sredstava, sa aktivističkom grupom, za IDAHOT, za Dan lezbejki, za Dan sjećanja na transrodne osobe koje više nisu s nama,

za Dan vidljivosti transrodnih osoba. Ovo su sve bile aktivističke akcije – ne govorim o plakatima po gradu, koji su bili plaćeni. Išli_e smo i nosili_e pisma transrodnih osoba u Federalni parlament i relevantna ministarstva, i sl.

Pored svega toga, osmišljavanja i organizovanja svih pomenu-tih dešavanja, radili_e smo i peer to peer savjetovanje, lično u prostorijama SOC-a ili mailom. Mnogo osoba se javljalo. Neki i putem telefona ili SMS-a. Mislim da je važno spomenuti da su dolazile ili su se javljale i osobe starije od 40 godina. S nekim je komunikacija trajala jako dugo, dok se ne uspostavi povjerenje, pa bi tek onda došli_e. Mnogima je pomagalo da dođu dva puta sedmično i ispričaju se, izjadaju se, napune baterije i vrate se u realan svijet. Neki_e su krenuli_e na psihoterapiju, da rade du-blje na sebi.

Dolazili su nam i roditelji. Neki su se samo javljali_e kao podrška.

Organizovali_e smo rođilje i novogodišnja druženja, redovno tokom tri godine. Tu su bile i igre i zezanja – turnir u Pictionary-ju, prava tombola sa nagradama, kada je bilo oko 50 osoba, gledanje serije Game of Thrones sa kvizovima i mnogo toga.

Bio je to jako intenzivan i dobar period. Ljudi su dolazili ne samo iz Sarajeva, već i iz drugih gradova, neki prvi put da se sretnu sa osobama sličnim sebi, iz daleke Krajine i sl. Vladala je jako dobra energija.

NAŠI ŽIVOTI POSTOJE I IZVAN ČETIRI ZIDA

ULICA JE MJESTO GDJE SE VODE NAJGLASNIJE BORBE

Tokom deset godina postojanja, Sarajevski otvoreni centar organizirao je brojne ulične akcije kojima se skretala pažnja na ugroženost prava LGBTI osoba, žena, te marginaliziranih skupina. Iako se borbe za jednakopravnost vode na različitim frontovima, ulica je jedan od najvažnijih. Akcija je bilo mnogo, a o najvažnijim je pisao Azem Kurtić

Piše: Azem Kurtić

Borba za ravnopravnost vodi se na raznim frontovima i podrazumijeva promjene zakona, zagovaračke kampanje, rad sa političarima i političarkama, sudijama i sutkinjama i policajcima i policajkama. Podrazumijeva i rad sa medijima, novinarima i novinarkama, građanima i građankama i rad sa onima koji ne vide važnost u jednakom pristupu pravima. Jedan od važnijih frontova u toj borbi je ulica.

Još od prvog osmomartovskog protesta te Stounvolske pobune 1969. godine, u svijetu je prepoznata važnost javnog okupljanja. Iz ovih događaja je SOC crpio inspiraciju kada je organizirao proteste i demonstracije ili im se pridruživao. Paradama ponosa, protestima i uličnim aktivnostima šalje se jasna poruka: Mi smo tu, postojimo i želimo jednaka prava!

U svojih deset godina postojanja, Sarajevski otvoreni centar organizirao je, često uz pomoć drugih aktivista_ kinja i organizacija, niz aktivnosti u kojima je okupirao javni prostor. Niti jedna od tih aktivnosti nije manje važna od druge, ali ćemo ipak izdvojiti samo neke od njih.

Marš nevedom Ľudu ľudských prav, decembra 2014, sedina

OKUPLJENI_E OKO JEDNE IDEJE – PRAVA ZA SVE, PRISUTNE_I NA MARŠU SU PUTEM TRANSPARENATA SLALE_I SVOJE PORUKE: “TESTIRAJ SE NA HOMOFOBIJU”, “ŠUTNJA NIJE ZLATO”, “JEDNAKOST, PRAVDA, SLOBODA = LJUDSKA PRAVA”, “PRAVO DA UDİŞEM ČIST ZRAK”

LJUDSKOPRAVAŠKI MARŠEVNI

Svaki marš protiv diskriminacije i marginalizacije određene skupine je marš za ljudska prava generalno, jer s ljudskim pravima nema kompromisa i nema liste prioriteta. Vođeni tom idejom, 10. decembra 2013. godine, na Dan ljudskih prava, aktivisti_kinje SOC-a su izašli_e na ulice sa drugim građanima i građankama pod parolom "Ljudska prava vani". Okupljanje je počelo ispred Akademije likovnih umjetnosti odakle se do Filozofskog fakulteta marširalo za prava žena, mlađih, Roma i Romkinja, LGBTI osoba, osoba s invaliditetom, za žrtve rata, izbjeglice, povratnike, ali i za sve druge koji_e možda i nisu svjesni_e da su diskriminirani_e.

Ovaj marš organiziran je u okviru sedmodnevog obilježavanja Međunarodnog dana ljudskih prava te godine. Njime je poslana poruka da se prava garantovana Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima ne mogu i ne smiju selektivno primjenjivati.

Tri godine kasnije, na isti dan i na istom mjestu, 10. decembra 2016. godine Sarajevski otvoreni centar, Fondacija CURE i Civil Rights Defenders, uz podršku drugih organizacija i pojedinki_ka organizirali su još jedan

ljudskopravaški marš. "Ljudska prava na agendu" bio je slogan ovog marša, koji je okupio oko dvije stotine ljudi. Ovo je bio dotada možda najmnogoljudniji marš, a sve_i one_i koje_i su marširali_e tog dana, kući su se vratile_i ispunjene_i pozitivnom energijom koja je vladala među ljudima. Broj ljudi koji su se priključivali maršu je rastao kako se marš približavao kraju, a prošao je bez ijednog incidenta.

Okupljeni_e oko jedne ideje – prava za sve – prisutne_i na maršu su putem transparenata slale_i svoje poruke: "Testiraj se na homofobiju", "Šutnja nije zlato", "Jednakost, pravda, sloboda = ljudska prava", "Pravo da udišem čist zrak".

Ispred zgrada zakonodavnih tijela (Federalni parlament, Vlada Kantona Sarajevo te na kraju Parlamentarna skupština) povorka se kratko zadržala, te su pročitani konkretni zahtjevi. Poseban fokus zahtjeva odnosio se na zaštitu prava na život i sigurnost, zaštitu od nasilja, izgradnju tolerantnog društva, osiguran pristup zdravstvu i zaštitu javnih dobara.

RAVNOPRAVNOST SADA!

U okviru kampanje "16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama", 21. decembra 2015. na platou ispred Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine SOC i Medica Zenica održali su press-konferenciju s ciljem skretanja pažnje na nesiguran finansijski položaj sigurnih kuća u čitavoj BiH, a posebno u Federaciji.

Sa skupa je poručeno da sigurne kuće zaslužuju i imaju zakonsko pravo na podršku države, kao i to da sigurnost žrtava nasilja ne smije biti manje važna od udobnosti političara. Jednoj sigurnoj kući, koja obezbeđuje smještaj za 25 žrtava nasilja u porodici, godišnje je u prosjeku potrebno 240.000 KM da bi funkcionala. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici propisuje da je Federacija BiH dužna učestvovati u finansiranju sigurnih kuća u visini od 70% ukupnih sredstava. U Nacrtu Budžeta FBiH za 2016. godinu, za svih šest sigurnih kuća u FBiH bilo je predviđeno ukupno 162.000 KM, kao i u prethodnom budžetu. U isto vrijeme, samo za smještaj i troškove federalnih ministara izdvaja se 226.000 KM godišnje.

Uz polaznice Feminističke škole Žarana Papić, akciji su prisustvovale i predstavnice Udruženja Vive žene iz Tuzle, Fondacije CURE, kao i građanke_i koje_i su željele_i da se uključe u akciju.

"Ravnopravnost sada" bio je moto SOC-ove ulične akcije koja je održana 27. aprila 2016. godine ispred Parlamentarne skupštine BiH, kada se na dnevnom redu sjednice Predstavničkog doma PSBiH našao prijedlog izmjena i dopuna Izbornog zakona BiH i Zakona o Vijeću ministara BiH. Protestu su se pridružile i druge organizacije i aktivisti_kinje koji_e se bave rodnom ravnopravnosću i političkom participacijom žena.

ŠETNJA KOJOM JE U SARAJEVU OBILJEŽEN IDAHOT 2016 BRZO JE DOBILA TITULU SARAJEVSKOG NULTOG PRAJDA. TOG DANA SU AKTIVISTKINJE_I KORAČALE_I NEKOLIKO STOTINA METARA OBALOM KULINA BANA, SA ZASTAVAMA, NASMISLJANE_I I SRETNE_I

Ovom simboličnom akcijom parlamentarke i parlamentari su pozvane_i da postojeću rodnu kvotu ne narušavaju, nego da podrže prijedlog Komisije za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH kako bi se uvela rodna kvota od 50 posto, čime bi i kandidatkinje i kandidati bile_i ravnopravne_i na izbornim listama od narednih izbora.

Akciji su prisustvovale_i predstavnice i predstavnici nevladinih organizacija, političkih partija, ali i zastupnice i zastupnici Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH.

NULTI PRAJD I VELIKI COMING OUT

Prilikom obilježavanja 17. maja, Međunarodnog dana protiv homofobije, bifobije i transfobije (IDAHOT), 2016. godine ispred Federalnog parlamenta, SOC-ov cilj je bio da se ukaže na neravnopravan položaj LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini. Plan je bio da se zastupnicima i zastupnicama u Federalnom parlamentu uputi poziv da se iskreno i odlučno posvete ravnopravnosti LGBTI osoba. Parlamentarkama i parlamentarcima je tog dana podijeljen proglašenje s pet konkretnih zahtjeva čiji je krajnji cilj zaštita ljudskih prava LGBTI osoba. Nakon mirnog protestnog stajanja, podjele informativnog materijala, podjele proglašenja, desila se i spontana šetnja Obalom Kulina bana. Šetnja je ubrzo dobila titulu sarajevskog Nultog prajda. Učesnice_i su tog dana koračale_i nekoliko stotina metara, sa zastavama, nasmijane_i i sretne_i.

Nulti Prajd povodom IDAHOT-a, maj 2016. godine

Akcija 'Naši životi postoje i izvan četiri zida', oktobar 2016. godine

AKCIJOM POD NAZIVOM "NAŠI ŽIVOTI POSTOJE I IZVAN ČETIRI ZIDA" SKRENUTA JE PAŽNJA NA TO DA VIDLJIVOST VODI DO VEĆEG PRIHVAĆANJA LGBTI OSOBA, TE DOPRINOSI SMANJENJU DISKRIMINACIJE I NASILJA, KOJE SE DEŠAVA SKORO SVAKODNEVNO I SKORO UVIJEK PROLAZI NEPRIMIJEĆENO

13. maja 2017. godine u 12:00. Nije se održao jer Ministarstvo saobraćaja Kantona Sarajevo nije odobrilo šetnju Titovom ulicom od Vječne vatre do Parlamentarne skupštine BiH, iako je zahtjev upućen dvije sedmice prije zakonski predviđenog roka. To je bio znak da se borba za prava LGBTI, ali i svih drugih manjinskih skupina u Bosni i Hercegovini, mora nastaviti još jače i odlučnije.

Kao odgovor na postupak Ministarstva, SOC je održao hitnu press-konferenciju na kojoj su izneseni detalji otkazivanja marša, uperen je prst u krivce, te najavljen protestni skup ispred zgrade Kantona Sarajevo. Protest je održan 13. maja 2017. godine, u 12:00 uz podršku brojnih drugih aktivista i aktivistkinja.

BRZA MOBILIZACIJA

Onda kada je trebalo, odazivale_i smo se i na skupove podrške, poput onog održanog 16. juna 2016. godine, gdje se iskazala solidarnost sa svim žrtvama terorističkih napada koji se dešavaju u svijetu, a posebno zbog žrtava terorističkog i homofobnog napada u gej klubu u Orlandu, SAD, koji je odnio 50 života i u kojem je više od 50 osoba ranjeno.

Aktivisti_kinje SOC-a odazvali_e su se i na skup ispred konzulata Republike Hrvatske u Sarajevu, kada je iskazana podrška našim saborkinjama i saborcima u Hrvatskoj, nakon što je u noći sa 11. na 12. februar 2017. godine bačen suzavac u zagrebačkom klubu SuperSuper. "Danas Zagreb, sutra Sarajevo", bila je poruka na jednom od transparenta sa ovoga skupa, jer ono što se desilo u Zagrebu se vrlo lako može desiti i u Sarajevu. Zbog toga je bilo važno da se pošalju poruke podrške i da se poruci da nećemo okretati leđa homofobnim napadima koji su definitivno zločini iz mržnje.

Ispred poljske ambasade, 3. oktobra 2016, aktivisti_kinje SOC-a su protestovali_e sa neformalnom grupom građana_ki, tako se pridružujući mnogim evropskim gradovima gdje su organizovani protesti u znak podrške ženama u Poljskoj. Obučeni_e u crno, grupa je poslala jasnou poruku da je protiv oduzimanja prava Poljakinjama da donose odluke o svome tijelu, što je direktni napad na njihovu tjelesnu autonomiju i slobodu. Razlog za "Crni protest" bila je inicijativa za kriminalizaciju abortusa u Poljskoj, koja bi pobačaj učinila legalno nemogućim, osim u situaciji kada je život majke u opasnosti. Zahvaljujući prije svega ženama u Poljskoj, ali i protestima podrške u mnogim evropskim gradovima, pa i u Sarajevu, ovaj zakon nije usvojen.

Uličnim akcijama, te okupljanjima poput ovih, kada je potrebno stati rame uz rame sa ženama u Poljskoj ili iskazati solidarnost sa LGBTI zajednicom u Hrvatskoj, posljednjih deset godina SOC je pokazivao da je protiv kršenja ljudskih prava, bez obzira gdje se ono dešavalo. Deset godina borbe za jednak prava i jednak pristup pravima za sve u Bosni i Hercegovini ne bi bilo moguće ostvariti bez aktivista i aktivistkinja, partnerskih organizacija te prijatelja i prijateljica zajednice, kojima Sarajevski otvoreni centar upućuje veliku zahvalnost. Skupa s njima, ostajemo na ulici, gdje se vode naše najglasnije borbe!

Deveta godina postojanja SOC-a će biti upamćena i po performansu na platou ispred BBI Centra u Sarajevu u okviru obilježavanja Međunarodnog coming out dana. Taj dan, 25. oktobar 2016, pamtit će se jer su aktivisti_kinje unatoč komentarima, neodobravanjima, prijetnjama i nasilju s kojima se kao lezbejke, gejevi, biseksualne, transrodne, transeksualne i interspolne osobe susreću u svakodnevnim situacijama, izašle_i na ulice, koje su njihove jednakako kao i svačije.

Akcijom pod nazivom "Naši životi postoje i izvan četiri zida" skrenuta je pažnja na to da vidljivost vodi do

većeg prihvaćanja LGBTI osoba, te doprinosi smanjenju diskriminacije i nasilja, koje se dešava skoro svakodnevno i skoro uvijek prolazi neprimijećeno. LGBTI osobe su dio ovog društva, gdje žive, rade, stvaraju, uče i doprinose na način na koji najbolje znaju, za bolje sutra svih nas.

"Ovo su i moje ulice!" – pisalo je na jednom od transparenta koje su aktivistkinje i aktivisti Sarajevskog otvorenog centra, kao i aktivistkinje Fondacije CURE te drugi aktivisti i aktivistkinje, držale_i u 45-minutnom performansu.

Na uskraćivanje slobode okupljanja nije se reagiralo čutnjom. "Nasilje nije normalno" bio je moto protestnog marša protiv nasilja nad LGBTI osobama koji se trebao održati

PLATFORMA ZA POLITIČKO LIDERSTVO

JEDNAKOST, SARADNJA I ZAJEDNIČKO DJELOVANJE POLITIČKIH LIDERKI I LIDERA I CIVILNOG DRUŠTVA

Fondacija Friedrich Ebert i Sarajevski otvoreni centar 2015. godine pokrenuli su Akademiju ravnopravnosti kojom su željeli stvoriti novu platformu za političko liderstvo i prostor za udruženo djelovanje zastupnica_ka, vijećnica_ka, liderki_a političkih stranaka i organizacija civilnog društva. Upoznajte se s radom i uspjesima Akademije ravnopravnosti, koju je nedavno završila i treća generacija polaznika_ca

Piše: Maida Zagorac

Ideja o pokretanju Akademije ravnopravnosti, platforme za političko liderstvo i prostora saradnje i udruženog djelovanja zastupnica_ka, vijećnika_ca, predstavnika_ca političkih stranaka, savjetnika_ca ministara_ica i načelnika_ca te organizacija civilnog društva, nastala je pred kraj 2014. godine na sastanku Saše Gavrića, tadašnjeg izvršnog direktora Sarajevskog otvorenog centra, i Merime Ejubović, naučne saradnice Fondacije Friedrich Ebert – Ured u BiH. Akademija ravnopravnosti je sa programom započela već u maju 2015., a nedavno je i treća generacija završila svoje školovanje.

Uz veliku želju da se ljudska prava žena stave na političku agendu, te uvidjevši da su za takvu promjenu potrebni partnerstvo i udruženo djelovanje sa predstavnicima_ama vlasti, početkom 2015. godine

krenuli smo u osmišljavanje programa prve Akademije ravnopravnosti. Već na početku su ciljevi kojima će Akademija težiti bili jasni: jačanje kapaciteta političkih lidera_ki u oblasti ravnopravnosti spolova i politika ravnopravnosti deprivilegovanih grupa u BiH, u svrhu unapređenja prava bh. građana_ki te jačanje saradnje između donositelja_ica odluka sa predstavnicima_ama organizacija civilnog društva u BiH.

VEĆ NA POČETKU SU CILJEVI KOJIMA ĆE AKADEMIJA TEŽITI BILI JASNI: JAČANJE KAPACITETA POLITIČKIH LIDERKI U OBLASTI RAVNOPRavnosti SPOLOVA I POLITIKA RAVNOPRavnosti DEPRIVILEGOVANIH GRUPA U BIH, U SVRHU UNAPREĐENJA PRAVA BH. GRAĐANA_KI TE JAČANJE SARADNJE IZMEĐU DONOSITELJA_ICA ODLUKA SA PREDSTAVNICIMA_AMA ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA U BIH

Nadali_e smo se da će najava početka rada naše Akademije probuditi interesovanje javnosti i da ćemo primiti mnogo zanimljivih prijava. No, kako stvari stoje shvatili_e smo tek kada su prijave počele pristizati. Na svaki konkurs za učešće u Akademiji ravnopravnosti stizalo je preko stotinu prijava, te smo, nažalost, mnoge od njih morali_e odbiti zbog ograničenog broja učesnika_ca. Ubrzo je Akademija ravnopravnosti postala prepoznatljiv događaj koji se po kvalitetu, novinama koje donosi na bh. ljudskopravašku scenu i sastavu učesnika_ca izdvaja od ostalih, a po čemu se prepoznaju Sarajevski otvoreni centar i Fondacija Friedrich Ebert. Svi_e su htjeli_e da učestvuju, da predaju, da daju svoj doprinos. Naši telefoni, faksovi i e-mailovi su se usijali, a i diplomate_kinje su željeli_e uzeti učešće pozdravnim govorima koji su označavali početak Akademije ravnopravnosti.

Tri generacije Akademije ravnopravnosti (2017, 2016 i 2015)

TRI GENERACIJE

Prvu i drugu generaciju Akademije ravnopravnosti činili su zastupnici parlamenta na kantonalm, entitetskom i državnom nivou; članovi stranačkih organa parlamentarnih političkih stranaka; savjetnici lidera političkih stranaka i ministara na kantonalm, entitetskom i državnom nivou, koji su bili zainteresovani da jačaju sopstvene kapacitete i rade na identifikovanju i provedbi konkretnih rješenja koja će unaprijediti ravnopravnost spolova, te položaj deprivilegovanih grupa u našem društvu. Prve dvije generacije su okupile učesnike iz svih parlamentarnih političkih stranaka, koji su Akademiju doživjeli kao prostor za rušenje stranačkih barijera, zajedničko učenje, diskutovanje, razmjenu mišljenja i iskustava, pronalazak zajedničkih rješenja i prostor za stvaranje novih partnerstava i prijateljstava. Program je obuhvatao tri modula na kojima se raspravljalo o različitim pitanjima. Kao nagradu za odlično učenje i dobro vladanje, prve dvije generacije su oputovale i u studijsku posjetu Zagrebu u okviru koje su imali priliku posjetiti Hrvatski sabor, Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, Kuću ljudskih prava, kao i Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. Fokus studijske posjete bio je na upoznavanju procesa koji su doveli do pridruživanja ove zemlje Evropskoj uniji, kao i na upoznavanju sa radom institucija Republike Hrvatske u oblasti ravnopravnosti spolova.

Učesnici su u protekle dvije godine (generacija 2015. i 2016.) slušali o političkom sistemu Bosne i Hercegovine, reformama koje nas očekuju u procesu EU integracija, o tome kako izgleda ravnopravnost spolova u okviru Dejtonskog mirovnog sporazuma, o izbornom procesu, politikama ravnopravnosti spolova, feminizmu, predstavljanju žene u patrijarhalnim modelima ("žena, majka kraljica"), javnim politikama koje tretiraju ravnopravnost spolova, Istanbulskoj konvenciji i nasilju nad ženama, finansijama i javnim budžetima, rodno odgovornom budžetiranju, povećanom učeštu žena u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti, Gender akcionom planu BiH i njegovoj provedbi na nivoima entiteta BiH i kantona FBiH, a pričalo se i o ljudskim pravima LGBTI osoba. U okviru programa upoznali su predstavnike nevladinih organizacija u BiH koje se bave pitanjima rodne ravnopravnosti, ali su i vježbali svoje prezentacijske vještine uz upute Duške Jurišić koja već tri godine moderira svaki od modula te svojim predanim angažmanom, pokretanjem diskusija, te buđenjem interesovanja kod učesnika ca svaki od modula čini posebnim. Diskusija nikada nije nedostajalo, a one su se nerijetko nastavljale i tokom pauza za kafu, nakon večere, pa i do kasno u noć, a bilo je i onih koji su i prvu jutarnju kafu začinili razgovorom o nečemu što su jučer slušali. Kako je ekipa iz prve dvije generacije Akademije ravnopravnosti pokazala veliki interes i želju za promjenama, ne čudi da je uslijedila i *follow up* aktivnost, s namjerom da se postigne stvarna ravnopravnost spolova u tijelima izvršne vlasti.

Treću generaciju Akademije ravnopravnosti, generaciju 2017, činili su vijećnici opštinskih/gradskih

KAKO JE EKIPA IZ PRVE DVIJE GENERACIJE AKADEMIJE RAVNOPRAVNOSTI POKAZALA VELIKI INTERES I ŽELJU ZA PROMJENAMA, NE ČUDI DA JE USLIJEDILA I FOLLOW UP AKTIVNOST, S NAMJEROM DA SE POSTIGNE STVARNA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U TIJELIMA IZVRŠNE VLASTI

u širem društvu. Ova generacija Akademije ravnopravnosti je friško završila svoje školovanje. U okviru ovog programa učesnici_e su slušali_e o svemu što smo dosad postigli_e i šta nas očekuje sa dosadašnjim politikama koje se tiču ravnopravnosti spolova u BiH, o Zakonu o ravnopravnosti spolova BiH, Gender akcionom planu, izbornom procesu, feminizmu, ljudskim pravima LGBTI osoba, posmatranju žena kroz prizmu patrijarhata, ulozi muškaraca u ostvarivanju stvarne ravnopravnosti spolova, rodno odgovornom budžetiranju te rodno odgovornim politikama prilagođenim lokalnom nivou vlasti. Ova generacija je u okviru svakog modula učila o rodnoj analizi i vježbala njeno primjenjivanje na konkretnе probleme, ali je i testirala svoje predrasude i stereotipe u okviru žive biblioteke i razgovora sa lezbejkom, gej muškarcem i biseksualnom osobom. Najveći uspjeh je, kao i kod prethodne dvije generacije, imala radionica prezentacijskih vještina, gdje su učesnici_e vježbali_e svoje medijsko predstavljanje, a održan je i simulirani *talk show*.

ZNANJE, PARTNERSTVA I PRIJATELJSTVA

Dobar glas koji prati Akademiju ravnopravnosti ne bi se ovako daleko čuo da nije bilo iskusnih i zanimljivih predavačica i predavača koje_i su nesebično dijelile_i znanje i iskustvo sa našim učesnicama_ima. Za svaku razmatranu oblast smo se potrudili_e dovesti najistaknutije stručnjake i stručnjakinje iz BiH i regionala, a oni_e su: Adis Arapović, menadžer, Centri civilnih inicijativa; Emina Abrahamsdotter, feministkinja i aktivistkinja; Irena Hadžiabdić, Centralna izborna komisija BiH; Gordana Sobol, SDP Hrvatska; Adnan Kadribašić, stručnjak za ravnopravnost spolova; Danijela Majstorović, profesorica na Univerzitetu u Banjoj Luci; Sonja Lokar, ekspertica za ravnopravnost spolova iz Slovenije; Karolina Leaković, SDP Hrvatska; Samra Filipović-Hadžiabdić, direktorica Agencije za ravnopravnost spolova BiH; Jasminka Džumhur, Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH; Natalija Petrić, Ministarstvo porodice, omiljene i sporta Republike Srpske; Svetlana Cenić, ekonomistica; Jelena Milinović, doktorka društvenih nauka u interdisciplinarnoj oblasti rodnih studija i šefica Odsjeka za koordinaciju, edukaciju i saradnju

vijeća/odbora u BiH; načelnici_e opština u BiH; gradonačelnici_e gradova u BiH, te članovi_ce političkih stranaka u BiH, koji_e su zainteresovani_e da jačaju sopstvene kapacitete i rade na identifikovanju i provedbi konkretnih rješenja koja će unaprijediti ravnopravnost spolova te položaj deprivilegovanih grupa u svojoj lokalnoj zajednici i

u Gender centru Republike Srpske; Mirjana Lukač, direktorica Gender centra Republike Srpske; Duška Jurišić, novinarka; Saša Gavrić, izvršni direktor Sarajevskog otvorenog centra; Kika Babić-Svetlin, stručna savjetnica za planiranje, razvoj i monitoring GAP-a BiH u Agenciji za ravnopravnost spolova BiH; Ismeta Dervoz, zastupnica u Predstavničkom domu PSBiH u mandatu 2010–2014; Sandra Zlotrg, izvršna direktorica Udruženja Lingvi-

sti; Jasmina Čaušević, programska koordinatorica Sarajevskog otvorenog centra; Ilija Trninić, izvršni direktor organizacije Perpetuum mobile; Dženita Hrelja Hasečić, ekspertica za rodno odgovorno budžetiranje; Gordana Bosanac iz Centra za mirovne studije u Zagrebu; Sabina Ćudić, zastupnica Skupštine Kantona Sarajevo i koordinatorica Inicijative F5; Mersida Mešetović, brigadirkica u Oružanim snagama BiH; Meliha Lekić, profesorica na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu; Aida Spahić, feministkinja, aktivistkinja i magistrica rodnih studija; Vladana Vasić, rukovoditeljica zagovaranja Sarajevskog otvorenog centra; Lejla Somun, ekspertica za rodnu ravnopravnost; Azir Mrđanović, ekspert za ravnopravnost spolova; Elmaja Bavčić, feministkinja, aktivistkinja i magistrica rodnih studija; Faruk Hujić, ekspert za finansije i rodno odgovorno budžetiranje.

Akademija ravnopravnosti i kontakti koji su nastali iz nje iznjedrili su mnoge pozitivne efekte: saradnju sa parlamentarnim komisijama za ravnopravnost spolova, Inicijativu za uvođenje rodno osjetljivog jezika u Parlament FBiH, prijedlog rješavanja pitanja nepostojanja institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova u kantonima FBiH, sprečavanje usvajanja Izmjena i dopuna Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH (koji bi unazadio položaj sigurnih kuća), predlaganje i zajedničko zagovaranje za izmjene Zakona o Vijeću ministara BiH (uvođenje kvote od 40%), predlaganje i zajedničko zagovaranje za izmjene Izbornog zakona BiH (uvođenje kvote od 50% na izborne liste). Također, učesnici_e Akademije su javno čitali_e dramu *Sedam* i tako digli_e svoj glas protiv rodno zasnovanog nasilja. Najveći doprinos Akademije ravnopravnosti su iskrena prijateljstva i partnerstva koja su nastala, znanje koje su usvojili_e naši_e učesnici_e, koji_e su postali_e iskreni_e zagovarači_ce promjena u našem društvu, borci_kinje za ljudska prava, naši dragi saveznici_e koji_e s nama stope na svakom protestu i koji_e samostalno reaguju na kršenja ljudskih prava žena i LGBTI osoba. Posebno se ponosimo što se često jave i sami_e da se dogovorimo šta ćemo dalje zajedničkim snagama (g)raditi.

SOC-OVA KONTRA PATRIJARHATU

100% FEMINIZAM

Sarajevski otvoreni centar jedna je od rijetkih organizacija koja se istovremeno bavi i pravima LGBTI osoba i ljudskim pravima žena. Ono što spaja ova dva programa jeste upravo feminizam kao jasno političko djelovanje u našem organizacijskom profilu. Pored feminizma kao organizacione vrijednosti, u posljednjih deset godina realizovali su smo i brojne feminističke programe i aktivnosti, smatrajući da je u korijenu problema s kojima se suočavaju žene i LGBTI osobe jedna te ista pojava: neumoljivi patrijarhat i njegov satelit – hetero/cisnormativnost. Ovo se pokazalo kao pun pogodak jer su učesnici su naših feminističkih edukativnih aktivnosti postale i i zagovarači za prava LGBTI osoba, a dešavalo se i obrnuto

Pišu: Emina Bošnjak i Jasmina Čaušević

NEKO JE REKAO FEMINIZAM?

Pitchwise 2016.

Digitalni feminizam

Učešće: Krajnje nezauzljive, Sve su to vještice i Dinja
Moderira: Berina Džemailović

Javna ustanova Centar za kulturu Kantona Sarajevo (BKK)
Branilaca Sarajevo 24
11. septembar 2016., nedjelja 11h

BKK
FRIEDRICH EBERT STIFTUNG
CURA

Donedavno niko u bh. društvu nije teme pornografije, hip-hopu, jugoslavenskog filma, sevdaha, digitalnog svijeta i ljevice iz feminističke perspektive pokušavao učiniti dijelom javnih diskusija i razgovora. Barem ne u ovakvoj kombinaciji. Nakon završetka Ženskih studija u BiH Žarana Papić, te gašenja rodnih studija na Univerzitetu u Sarajevu, nije više bilo mesta gdje bi nove generacije, ali i one starije, željne feminizma, mogle da se druže, okupljaju, solidarišu i uče kako da osnaže sebe, ali i da dobiju mogućnost da patrijarhat udare tamo gdje ga najviše боли: u javnoj sferi. U proteklih nekoliko godina pokušale smo to promijeniti.

NEKO JE REKAO FEMINIZAM?

U martu 2013. Sarajevski otvoreni centar započeo je sa organizovanjem predavanja i razgovora vezanih za feminističke teme, prava žena i različita pitanja roda. Naziv ovog ciklusa predavanja i javnih razgovora referira na poznati zbornik feminističkih tekstova *Neko je rekao feminizam? Kako je feminizam uticao na žene XXI veka* koji je 2012. priredila Adriana Zaharijević, a čije je četvrti izdanje uključilo i tekstove iz Bosne i Hercegovine. U toku je peti ciklus, a do sada je održano 35 sesija predavanja i razgovora u Sarajevu, ali i u Banjaluci. Ideja od koje je sve počelo bila je vezana za otvaranje prostora u kojem će se artikulisati kritička promišljanja i preispitivanja različitih tema, prvenstveno sa feminističkih pozicija. Predavanja su namijenjena svima onima koje zanimaju drugačije politike promišljanja, a koncipirana su tako da se nakon 60-minutnog predstavljanja teme ostavlja prostor za pitanja i razvijanje debate. Neke od dosadašnjih tema i razgovora bile su vezane za radnička i socijalna

prava, kritiku militarizma, silovanja u ratu, ideološki spektar i rodna pitanja u političkom životu BiH, erotiku u jugoslovenskom filmu, arhiv Antifašističkog fronta žena BiH, ideologiju i jezik, izazove feminizma danas, feminističku kritiku političke ekonomije, odnos desnice i feminizma, reproduktivna prava žena, feministička čitanja života žena na selu, pornografiju, siromaštvo... Predavači su bili e osobe iz akademске zajednice, mlađe, kao i iskusnije aktivistkinje, umjetnice iz BiH, ali i regionala. U posebnom sjećanju nam ostaje jedan od najposjećenijih razgovora sa ženama koje koriste društvene mreže i digitalni prostor za svoje feminističko djelovanje. Marina, Hana i Dinja su zavele, nasmijale i oduševile publiku koja je posjetila predavanje održano u okviru festivala Pitchwise 2016. godine.

“Ciklusi predavanja pod nazivom ‘Neko je rekao feminizam?’ grade jednu sjajnu priču i jedna su od meni najdražih aktivnosti SOC-a. Kroz ovaj ciklus stvoren je prostor za (raz)govor kako o aktualnim feminističkim temama, tako i o onim važnim pitanjima i problemima koji utiču na naše svakodnevne živote, a koji prethodno nisu bili u fokusu rasprava u javnoj sferi. Raznovrsnost tema, ali i veliki broj predavačica i time i raznovrsnost perspektiva, ono su što daje posebne kvalitete ovim ciklusima. Bila mi je zaista privilegija biti dio ove priče. Međutim, uz sjajna predavanja i diskusije čije snimke volim opet pogledati, preslušati i rado preporučiti i drugima, postoji još jedan važan detalj onoga prije i poslije samih događaja. Naime, svako predavanje je prilika da se sretнемo, družimo, stvaramo neke nove ideje i razgovaramo. Kako o onim ‘važnim’, tako i o onim manje ‘važnim’ temama.”

Amila Ždralović, predavačica na ciklusu Neko je rekao feminizam?

FEMINISTIČKA ŠKOLA ŽARANA PAPIĆ

Kontekst

Sredinom 90-ih godina 20. vijeka u Bosni i Hercegovini akademske_i radnice_i i teoretičarke_i, uz pomoć organizacija koje se bave ženskim pravima počinju sa neformalnim edukacijama i kursevima sa feminističkom agendom. Nevladina organizacija Žene ženama pokreće projekt "Ženske studije u BiH Žarana Papić" koji je bio zamišljen kao dvosemestralni studij koji će upoznati polaznice s glavnim idejama ženskih studija. Međunarodni Forum

Bosna u saradnji sa feministkinjama otvara Centar za rodna istraživanja (2002. godine), u okviru kojeg se nude brojni programi i radionice, te se organizuju akademske debate. Rezultat ovih debata je specijalno izdanje časopisa Međunarodnog Foruma Bosna posvećeno feminizmu *Izazovi feminizma* iz 2004. godine, koji su priredile Jasmina Babić-Avdispahić, Jasna Bakšić-Muftić, Marina Katnić-Bakaršić i Nirman Mora-njak-Bamburać. O tome koliko su ovi programi bili kvalitetni govori i podatak da su na oba saradnica bile iste profesorice Univerziteta u Sarajevu koje će u akademskoj 2006/2007. godini utemeljiti i magistarski program Rodne studije u okviru Centra za interdisciplinarne postdiplomske studije Univerziteta u Sarajevu.

O Feminističkoj školi Žarana Papić

Sarajevski otvoreni centar je od 2015. godine kroz Feminističku školu Žarana Papić nastavio program Ženskih studija Žarana Papić, koji je 1998. godine pokrenulo i vodilo Udruženje Žene ženama kao prvi studij o ženama u Bosni i Hercegovini. Feministička škola Žarana Papić je besplatni dvosemestralni akademsko-aktivistički obrazovni program, čiji je cilj da kroz teorijsko-praktične module i jedan zagovaračko-aktivistički seminar pruži feminističko obrazovanje o teorijama, konceptima i praksama potrebnim, između ostalog, za stručno i kritičko javno djelovanje u domaćim, regionalnim, međunarodnim, vladinim i nevladnim organizacijama. Dosad je kroz tri generacije prošlo više od 70 osoba. Predavačko osoblje sastoji se od stručnjaka iz različitih naučnih oblasti: Aida Spahić, Lejla Mušić, Elmaja Bavčić, Dženita Hrelja, Đermana Šeta, Zlatiborka Popov Momčinović, Lejla Hadžiahmić Asja Bakić, Sandra Zlotrg, Bojana Đokanović, Adnan Kadrić, Jelena Milinović, Kika Babić-Svetlin, Maida Čehajić, Miroslav Živanović, Danijela Majstorović, Tijana Okić, Amila Ždralović, Nebojša Jovanović, Ajla Demiragić, Damir Banović, Adriana Zaharijević, Selma Kešetović, Adrijana Hanušić-Bećirović, Gorana Mlinarević, Nela Porobić, Nejra Nuna Čengić, Tijana Cvjetićanin.

Zadatak

Zadatak Feminističke škole Žarana Papić jeste da pruži feminističko obrazovanje koje će, kroz kritičko i analitičko feminističko razmišljanje, odgovornost, solidarnost i povezivanje, osnažiti osobe u političkim, kulturnim i civilnim inicijativama da preuzimaju odgovornost i društveno djeluju. Feministička škola Žarana Papić nudi reviziju i evaluaciju dominantnih znanja kroz transdisciplinarno feminističko formalno, neformalno i zanemareno znanje, kako bi se mogla analizirati politička, kulturna, socijalna i pravna pitanja, problemi i konteksti. Feministička škola Žarana Papić djeluje podjednako na produkciju znanja, omogućavajući interakciju između nauka i različitih segmenata društva, kao i na poticanje konkretnih zagovaračkih i aktivističkih inicijativa u našem okruženju.

"Feministička škola Žarana Papić je za mene jedan od najboljih vidova neformalnog obrazovanja kojeg sam ikada imao. Širok spektar korisnih i zanimljivih tema i modula, izvrsnih predavačica i predavača, povezivanje s drugim ljudima istog svjetonazora, a sve to za postizanje plenumitih ciljeva je za mene ono najbitnije što ova škola nudi."

Matej Vrebac,
polaznik treće generacije Feminističke škole Žarana Papić

"Feminističku školu Žarana Papić pohađala sam pri samom kraju fakultetskog obrazovanja, što mi je osvijestilo nedostatak i nepostojanje ne samo feminističke svijesti i govora, nego čak i opće nepostojanje povijesti žena u cijelokupnom formalnom obrazovanju. Ova škola je jedna od najvećih prekretnica u mom intimnom i društveno-akademском djelovanju. Rekla bih kako je razvoj feminističke svijesti jedan od ključnih doprinosa Feminističke škole Žarana Papić u društvu čija nesavjesnost, neznanje i nedostatak volje sprečavaju razvoj i napredak zdravog/e pojedinca/ke i društva."

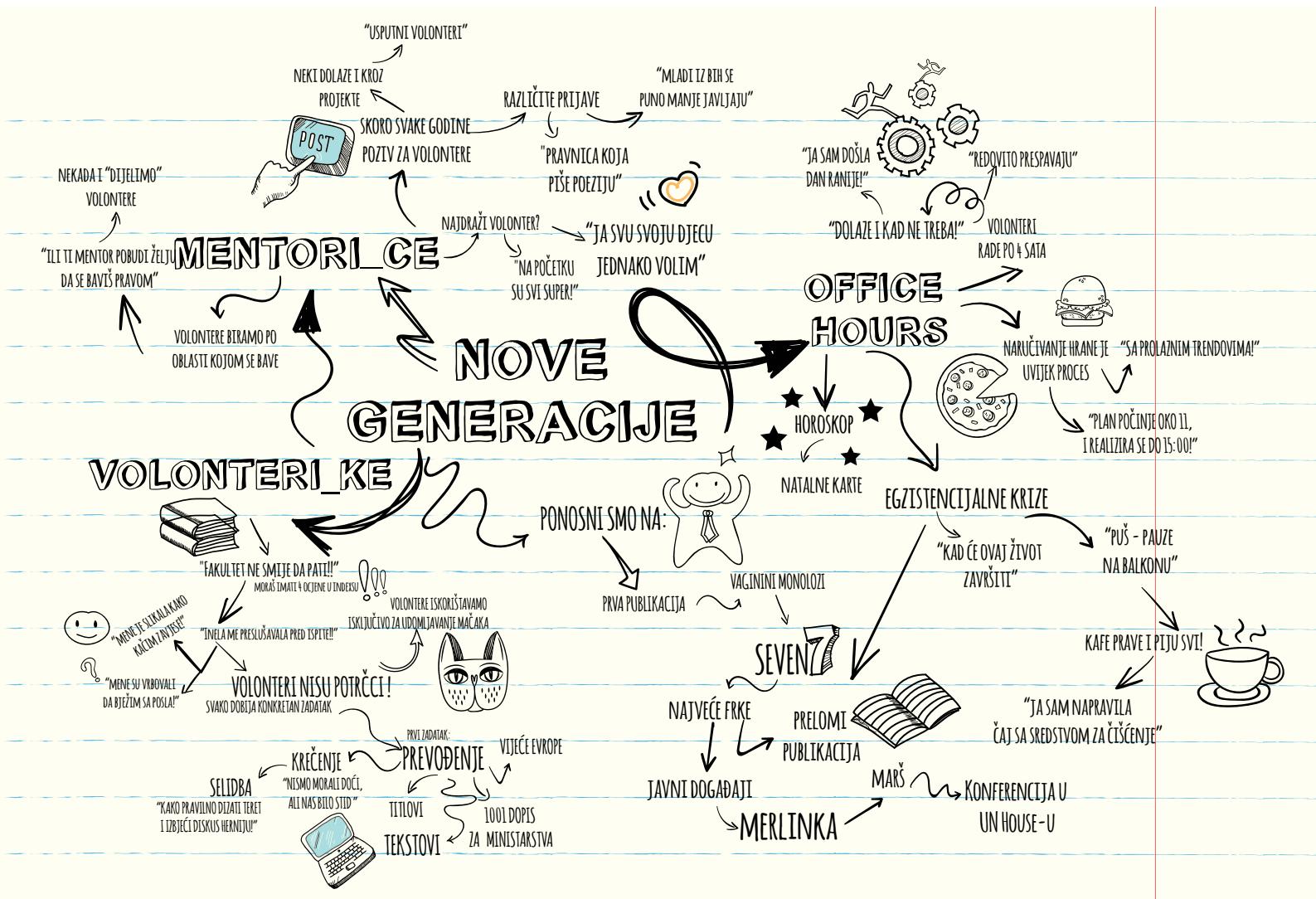
Tanja Grabovac,
polaznica prve generacije Feminističke škole Žarana Papić

PROŠLI_E SU KROZ SITO I REŠETO, OD HOROSKOPA DO EGZISTENCIJALNIH KRIZA!

VOLONTERI_I VOLONTERKE SARAJEVSKOG OTVORENOG CENTRA

Imaju svog mentora_icu (nekad i više njih), radno vrijeme, radni sto. Brzo nauče šta je to SOC-ovanje, kako organizovati radionicu, konferenciju ili kako tehnički uređiti publikaciju. Učestvuju u zagovaranju, kampanjama i nesobično pomažu i uskaču onda kad baš zagusti. Nevjerovatni_e su ambasadori_ce Sarajevskog otvorenog centra!

Prema njima smo strogi_e, ali vjerujemo da im dajemo odličnu priliku da uče, rade i usavršavaju svoje vještine. Naši_e trenutni_e i bivši_e volonteri_ke sa vama dijele kako je to pomagati timu SOC-a, a radionica na kojoj smo brainstormovali_e izvukla je iz njih smijeh, zaboravljenе zgodе i trenutke na koje su i sami_e ponosni_e.

RAJA ZA 10!

Tokom deset godina, SOC je ostvario saradnju i partnerske odnose sa brojnim pojedincima i pojedinkama iz akademskog, umjetničkog i naučnog bh. svijeta, ali i sa prirodnim saveznicima – drugim nevladinim organizacijama. Saradnja se prelila i preko granica države BiH, a pored profesionalne saradnje, stekle _ i smo mnogobrojne drugare i drugarice na čiju ekspertizu, znanje i podršku možemo računati i dan danas. Teško je sjetiti se svih i svakoga zbog poslovično kratkih rokova za pripremu publikacije, zato se nemojte ljutiti ako niste na dijagramu, već slobodno dodajte svoje ime/ime svoje organizacije!

DA NEMA SOC-A, TREBALO BI GA IZMISLITI!

Većina ljudi bi, onako na prvu, nevladinu organizaciju definisala prema onome šta ona radi i čime se bavi. Ja bih rekla da organizaciju, prije svega, čine ljudi koji nešto rade. A kada imate ljude pune energije, volje i želje da nešto u društvu mijenjaju nabolje, onda je lako raditi sa njima. Upravo tako je i sa Sarajevskim otvorenim centrom. Svojim otvorenim i iskrenim pristupom i vrijednosnim stavovima, SOC-ov tim otvorio je mnoga vrata u BiH i uspostavio veze i saradnju sa različitim akterima/kama, od pojedinaca/ki do brojnih nevladinih organizacija.

Za kratko vrijeme Sarajevski otvoreni centar je postao prepoznatljiv i nametnuo se kao organizacija koja zna šta hoće, koja profesionalno i argumentovano zagovara promjene u društvu i njeguje partnerske odnose i saradnju sa drugima.

Helsinški parlament građana Banja Luka sa SOC-om sarađuje već nekoliko godina i iskreno se nadamo da će ta saradnja, koja već odavno nadilazi puko projektno partnerstvo, potrajati. Mi se konsultujemo, razmjenjujemo mišljenja, reagujemo, podržavamo jedni druge i radujemo se svakom malom pomaku koji se napravi na polju unapređenja i zaštite ljudskih prava u BiH.

Ono što Sarajevski otvoreni centar čini specifičnim jesu žene i muškarci koji/e rade u organizaciji i koji/e strpljivo, uporno, bez straha i argumentovano razbijaju predrasude i stereotipe i promiču načela jednakih mogućnosti u našem, nažalost, još uvijek duboko patrijarhalnom i tradicionalnom društvu. Pokazali/e su nam svima kako se može i treba raditi, kako se grade odnosi i prave mostovi. Za kratko vrijeme su stvorili/e prepostavke za usvajanje ili barem razmatranje različitih zakonskih rješenja i politika u oblasti ravnopravnosti spolova, a naročito zaštite LGBTI osoba, što je donedavno bila tabu tema u BiH.

Šta reći na kraju, osim – da nema SOC-a, trebalo bi ga izmisliti!

Dragana Dardić,
izvršna direktorica Helsinškog parlamenta građana Banja Luka

Udruženje Q

QSport Sarajevo

B.U.K.A

Liberta Mo

Tuzlanski otvoreni centar

IGBII

ORGANIZACIJE

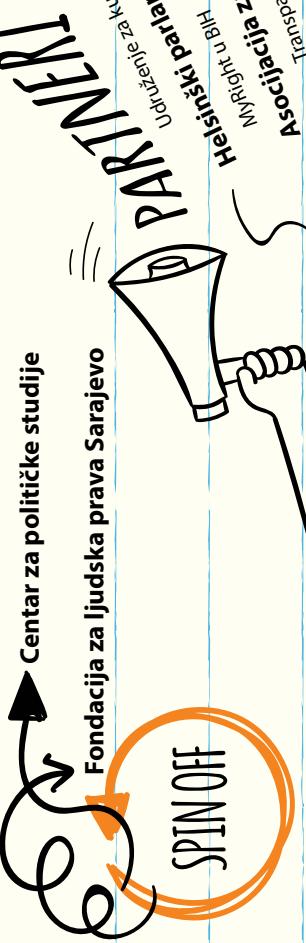
Centar za političke studije

Fondacija za ljudska prava Sarajevo

PARKINSON
Udruženje za kulturu i umjetnost BiH

Helsinski parlament Mediacentar Sarajevo (ADIL)
Udruženje za demokratske inicijative "Zemlja Djeca Tuzla

MyRight u BiH
Asocijacija za demokratiju BiH
Transparencija
Žene Ženica
Centar za mlade "Kvart"
Dodatajte svoju organizaciju ovde:

SARAJEVSKI OTVORENI CENTAR

BKC Gračanica

Multimedijalni centar "Mak"

Omladinski resursni centar Tuzla

BKC Zenica

Kinoteka BiH

Art kino Kriterion

Club Podrum

Kino Meeting point

Gradsko pozorište Jazavac

Fis Klub Bock

Bihać Kino Una

OKC Abrašević

Kuća plamena mira Tuzla

Perpetuum Mobile

Dom omladine Zvornik

Buybook Sarajevo

Centar za kulturu Goražde

Atelje Figure

STAR

Dodatajte svoje ime: _____

Adriana Hanušić-Bećirović

Zlatiborka Popov-Momčinović

Tarik Limo

Masha Durkalić

Valida Repovac-Nikšić

Elma Islamović

Stjepan Dedić

Haris Pašović

Neboja Jovanović

Hana Stojčić

Edina Spričaković

Vanja Matić

Adnan Kadribašić

LOKALNE REGIONALNE

ILGA Europe
ASTRA mreža

Slobodan Stojanović i Adam Puškar

Gayten LGBT

Parada Ponosa Beograd

Parada Slobode i Adam Puškar

Kontra Zagreb - Labris

Sanja Juras

Goran Miletić

Slavoljupka Pavlović

Queer Zagreb

Juventas

FRIENDS
ACROSS BORDERS

CEL Kosovo

Dodatajte svoje ime: _____

Matea Popović i Marko Jurić

Gej strjeljališta

Sonja Lokar

Trans Aid Hrvatska

Gordan Bosanac

Subversive Front GLIC

Predrag Azdejković

Centar za građanske inicijative Poreč

Dodatajte svoje ime: _____

Adnan Kadribašić

SHI Fondacija CURE

CIN Fondacija BiH

Vijeće za štampu BiH

BH novinari CRVENA CRD TRIAL u BiH

Ostra nula

Partizan Mediacenter

Udruženje za demokratske inicijative (ADI)

Helsinski parlament Mediacentar Sarajevo

Udruženje za kulturu i umjetnost BiH

MyRight u BiH

Asocijacija za demokratiju BiH

Transparencija

Žene Ženica

Medica Zenica

Centar za mlade "Kvart"

Dodatajte svoju organizaciju ovde:

Cloud

Roman Kuhar
Mirovni institut

Parada ponosa Beograd

Parada slobode i Adam Puškar

Gayten LGBT

Queer Zagreb

Queer Montenegrin

Zagreb pride

Matea Popović i Marko Jurić

Gej strjeljališta

Sonja Lokar

Trans Aid Hrvatska

Gordan Bosanac

Subversive Front GLIC

Predrag Azdejković

Centar za građanske inicijative Poreč

Dodatajte svoje ime: _____

Adnan Kadribašić

SOC-OVI GAY & STRAIGHT PARTYJI

LJUBLJENJE BEZ STRAHA OD FLAŠE U GLAVU

SOC je od 2010. do 2015. godine organizirao Gay & Straight partyje na nekoliko lokacija u Sarajevu. Partyji su te 2010. godine nastali na inicijativu Vanje Matić, ali je organizaciju ubrzo preuzeo SOC. Prvo su se kratko održavali u sarajevskom klubu Podroom, nakon čega prelaze u klub Fis. Ukupno je u organizaciji SOC-a u kontinuitetu održano 75 partyja u navedenom periodu, nakon čega su se počeli održavati periodično. Lejla, Naida, Dina i Jozo su se u ovome chatu prisjetili_e najvažnijih momenata vezanih za ove partyje i kako su oni doprinijeli izgradnji LGBT zajednice

Chat moderirala: Masha Durkalić

Pozivnica za prvi Gay & Straight Party u organizaciji SOC-a.

Masha: Kako su krenule ideje za partije? Šta su bile prve stvari koje su se desile?

Dina: Ja sam počela raditi od trećeg partija 2010. godine. Partiji su tada bili u Podroomu. Mi nismo mogli_e ni odrediti kada će biti party, već je o tome odlučivao gazda Podrooma. Stalno nam je davao četvrtak. Bilo je puno ljudi, ali ljutili su se jer su morali_e da rade u petak. I DJ je bio od Podrooma, pa nismo mogli ni svoju muziku puštati. Ja sam prvo radila na vratima sa Arijanom i Ivanom.

Lejla: Ja vas vala nisam ni primijetila na vratima :P

Dina: Pozvala sam jednom jaranicu sa faxa. Ona je sa mnom dvaput dežurala. Znale smo čak i bakšiš dobiti :D

Naida: Hahahaha, od raje?

Dina: Aha, od raje. Ulaz bio 5 KM, a nama ostave po 1 KM.

Naida: Dobre te dežure bile :)

Dina: Mi nismo htjele to uzeti, govorile smo svima "Pa mi smo plaćene!".

Masha: Kakav je bio odziv na tim partijima u Podroomu, kakva je bila atmosfera?

Dina: Bilo je dosta ljudi. Nije bilo straha od strane ljudi koji su dolazili. Bilo je prevrtanja očima od strane izbacivača Podrooma, ali ljudi koji su dolazili su bili oduševljeni! Sjećam se jednom, valjda su se dvojica likova posvađali, jedan je krenuo da izađe, drugi ga stigao na stepenicama, prislonio uz zid, i počeli se ljubiti. Ivana i ja se zacrvenile i hoćemo da gledamo, a neugodno nam da gledamo.

Masha: Ali gledamo!

Jozo: Hahahaha :D

Dina: A izbacivači se namrgodili, ali nisu ništa rekli.

Jozo: Bili su zatečeni :D

Masha: Lejla, čega se ti sjećaš od partyja u Podroomu?

Lejla: Samo da je bilo zabavno, da su ljudi plesali. Ja gotovo nikoga nisam znala, pa mi je dodatno interesantno bilo :) Pokupila se sa jednom curom i tako :) Mladost ludost :)

Dina: Ubrzo smo onda otkrili_e Fis. Saša je došao do vlasnika i predložio mu ideju.

Naida: Q je imao žurke u Fisu prije.

Dina: U Fisu je bilo jako lako dogovoriti kad će biti party i koja će muzika biti.

Masha: Mislite li da su ti partiji, kad su se počeli dešavati, pružili ljudima priliku da se upoznaju kao zajednica, jer se dvije godine poslije QSF-a ništa nije dešavalo, pa je to bila prilika da se stvore neke nove veze?

Dina: Definitivno. Dosta je novih veza počelo tada. Mada je bilo i raspada starih, hahahaha.

Lejla: O da, ja to mogu reći iz lične perspektive. To je bio i ostao jako važan segment. Osjetiti tu slobodu je nešto neprocjenjivo, i to se vidjelo na ljudima.

Naida: Pa ljudi su i sada željni partija, a kamoli tada.

Dina: Dosta ljudi koji su dolazili su ostavljali svoje e-mailove da ih se može opet pozvati. Tako se širila lista za pozivanje ljudi.

Masha: Znači, velik dio posla na povezivanju zajednice se dešavao u kafani?

Jozo: Tako je. Mnogi neće da dođu na sve druge događaje, ali će rado doći u kafanu :D Nekima je potrebna piva da progovore, što je sasvim ok :)

Naida: Ja sam se tu najviše povezivala s ljudima dok sam radila u SOC-u. Alkohol i osjećaj slobodnog prostora uz muziku te opuste. Nekako si kao svoj na svom. Kao što su i svi_e ostali_e ostatkom dana u sedmici.

Naida: Fis je stvarno bio idealan prostor jer je ljeti imao i vanjsku baštu pa možeš i plesati, i ljubiti se, i pričati, i minglati.

Dina: A da se ne moraš sekirati da će te neka budala napasti.

Lejla: O da, tu možeš da se ljubiš, a da ne očekuješ flašu u glavu.

Masha: Dakle, Fis je ostao kao pojam mesta gdje se partijalo. Je li bilo lijepih ljubavnih scena? :)

Jozo: Lezbejke su znale praviti frku. Kod gejeva se desi da ti mahne momka ispred očiju pa se ti slikaj, hahahah :D

Lejla: Ja sam uglavnom stajala na stepenicama i posmatrala ljude. Kad bi išla neka pjesma koja mi se sviđa, onda bih sišla. Ako sam radila na vratima, uvijek bi neko bio solidaran_na da me zamijeni dok otplešem ili dok upoznam neku curu :)

Dina: Meni je jednom prišla jedna cura, i ja joj kažem "Ja sam strejt", kad će ona meni: "Ih, svaka je moja bila strejt". Reko': "Ja sam već zaljubljena, pika li se to?". Kaže ona: "E, to se pika", i ode...

Masha: Korektna žena! Koje su koristi partiji imali za vas u radu?

Dina: Tako smo okupljali_e zajednicu, gradili_e nove kontakte, i, na kraju krajeva, stvorili_e bazu ljudi koja danas dolazi na SOC-ove evenete. A i našli_e buduće radnike_ce :)

Naida: Kada sam počela raditi u SOC-u, redovno sam išla na sve partie, ko god ih je organizovao. Već je i Okvir počeo raditi svoje, pa Qsport, pa sam išla u druge friendly kafane i startala ljude dok plešemo ili dok čekamo u redu za WC. Kažem im da SOC ima neko druženje, ostavim viziku, otplešem s njima, i ljudi dođu na event u SOC. To sam radila jer nisam znala nove generacije, tako da sam baš provodadžisala :)

Jozo: Joj, sjećam se da smo Fis zvali "Lady Vlaga", zato što je bilo tako zapušeno!

Lejla: Nisi li ti, Dina, jednom zaspala na vratima dok smo radile, ili je to neko drugi bio?

Dina: Hahahaha, bila sam ja! Bio party na kojem je bila elektronska muzika, a ona mene stvarno uspava, ne znam zašto. Tako sam dežurala, i samo fino zaspala, hahahaha :D Mislim da me tada Saša poslao kući, a ti si nastavila da dežuraš.

Jozo: Mislim da su se ljudi u Fisu osnažili i upoznali, pa se tako i stvorila jedna osnažena grupa ljudi koja je htjela dolaziti na druge evenete.

Lejla: Da, bilo bi ljudi koje sretnemo negdje, na nekom događaju koji nema LGBT predznak, pa im kažemo za partyje, i oni se pojave. To je bilo divno.

Masha: Ja mislim da su partiji "prizvali" dosta ljudi, i to ne samo LGBT, nego i hetero ljudi.

Dina: Da, dosta je hetero ljudi dolazilo, čak i parova.

Jozo: Sjećam se samo koliko je stranaca_kinja u vrijeme SFF-a dolazilo... Pa to im je bila glavna žurka u gradu.

Dina: Nekima je bilo zanimljivo da vide kako to izgleda, pa bi im se onda svidjelo, pogotovo ženama.

Masha: Zato što svi_e žele plesati! Mislim da su ti partiji baš pravili doprinos u smislu mesta gdje se može plesati u Sarajevu.

Lejla: Da, to je bio jedan vrlo bitan momenat za sve, da možeš da plešeš, i da te niko ne gleda kao da si sa Marsa pao_la. Tada smo imali_e energije raditi partie. Manje smo radili u SOC-u, pa smo imali_e vremena da se odmorimo i dodemo navečer. Ali znalo je biti dana kada smo puno radili_e i u SOC-u, a navečer radili_e na vratima kafane. Ali nije nam bilo mrsko. Voljeli_e smo taj dio. Bar ja jesam. Jeste bilo naporno, ali je bilo i zabavno.

Dina: Kada su se partiji počeli dešavati dva puta mjesečno, tada je postalo naporno, jer stvarno izgubiš energiju, a ti kao odgovorni_a moraš ostati do fajronta, i ne smiješ se napiti, jer paziš na sve.

Jozo: Sjećam se, nekad posljednje pare skršiš na partiju u Fisu, ali ti bude dobro, pa ti nije žao :D No, partiji su postali teret nakon napada na Merlinku 2014. Poslije toga smo počeli_e policiju obavještavati o partijima i zvati ih da budu prisutni.

Lejla: A pošto je to bio komercijalni događaj, onda smo ih morali_e i plaćati. A nisu bili jeftini, plus još i zaštitari. Ali nisu shvatali da ih ne zovemo zbog komercijalnog partija, nego zbog sigurnosti. Ne zbog ljudi koji su tu, nego zbog kretena na ulici.

Masha: Koliko je godina trajao niz partija u organizaciji SOC-a?

Jozo: Od 2010. do 2014. godine.

Lejla: A to je dug period za kontinuirane partije.

Masha: I onda ste prestali_e?

Jozo: Da.

Lejla: Nismo više imali snage, a i naišli smo na neke organizacijske probleme sa **Fisom**. A u SOC-u se radilo tristo na sat, nismo mogli_e stići.

Naida: Ali i zato jer su i drugi_e počeli_e raditi partije, a ljudima je važno da party postoji.

Lejla: Mislili_e smo da će sad neko drugi preuzeti taj zadatak. Bilo je bitno da ih ima, nije bilo bitno ko ih pravi. To je odličan prostor za druženja, jačanja i razmjenu iskustava. Ja smatram da bi bilo divno kada bi se okupila neka mlada ekipa da to radi. Rado ćemo im prenijeti svo znanje o partyjima, pa da organizuju nešto poput Zbeletrona u Zagrebu.

Masha: SOC sada ponekad organizuje partyje?

Lejla: Da, periodično. Zadnji smo imali 13. maja u The Loftu.

Jozo: Imamo previše posla, a osjećamo veliku odgovornost za ljude koji nam dolaze na događaje.

Lejla: A znamo da je bitno, pa smo pronašli_e kompromis da to onda radimo dva do tri puta godišnje, plus kad je Merlinka.

Naida: A realno nema ni dobrog prostora više.

Jozo: Smatram da ima drugih ljudi koji bi to mogli da rade sasvim super i korektno. Da mi je doživjeti situaciju u Sarajevu da nas više radi stvari vezane za LGBT tematiku, pa da svi_e nekako pripomognemo jedni_e drugima.

Masha: A znali su i ljudi iz drugih gradova doći na partije u Sarajevo, zar ne?

Dina: Jesu, i to dosta njih. Znam cijelu ekipu iz Tuzle, maksuz su dolazili.

Lejla: Zenička ekipa redovno!

Masha: Dakle, partiji ostaju kao potreba, ali ipak i za njih treba logistike i organizacije, a nisu svi_e spremni_e primiti se tog posla.

Lejla: Upravo tako.

Dina: Očekuju to od nas, jer su naši bili najbolji.

Naida: Sad ima više i organizacija/inicijativa, ali iako se toliko radi na sigurnosti, ljudi se boje preuzeti odgovornost.

Masha: Da, pitanje odgovornosti i sigurnosti je ključno. I dalje smo nesigurna sredina za tu vrstu provoda.

Jozo: Da, nažalost.

Lejla: Ma bili_e smo nesigurni_e i prije šest godina, ali nismo odustajali_e, organizovali_e smo ih i treba to nastaviti. Ja vjerujem da će se tu nešto iskristalisati, nadam se uskoro.

Masha: Vrijeme je za završne riječi, impresije i zaključke. Izvolite :)

Dina: Zaključak je da fale partyji i prostor u kojem bi se radili, te mlađi ljudi koji bi preuzeли organizaciju.

Naida: Meni je nekako sve prije imalo više duše. Bilo je srčanije, išlo se, pa šta bude. Dolazili_e su i stari_e i mlađi_e. Šta god ide od muzike, dobro ti je, jer si svoj_a na svome. Ljubiš se, plešeš, i šta te briga, jer znaš da se to dešava jednom mjesecu i ideš.

Jozo: Vrijeme partyja u Sarajevu je bilo ekstra. Žao mi je što ih više nema. Jako je važno da se ljudi sretnu, upoznaju. Nove generacije, osjećajte se slobodnim da preuzmete!

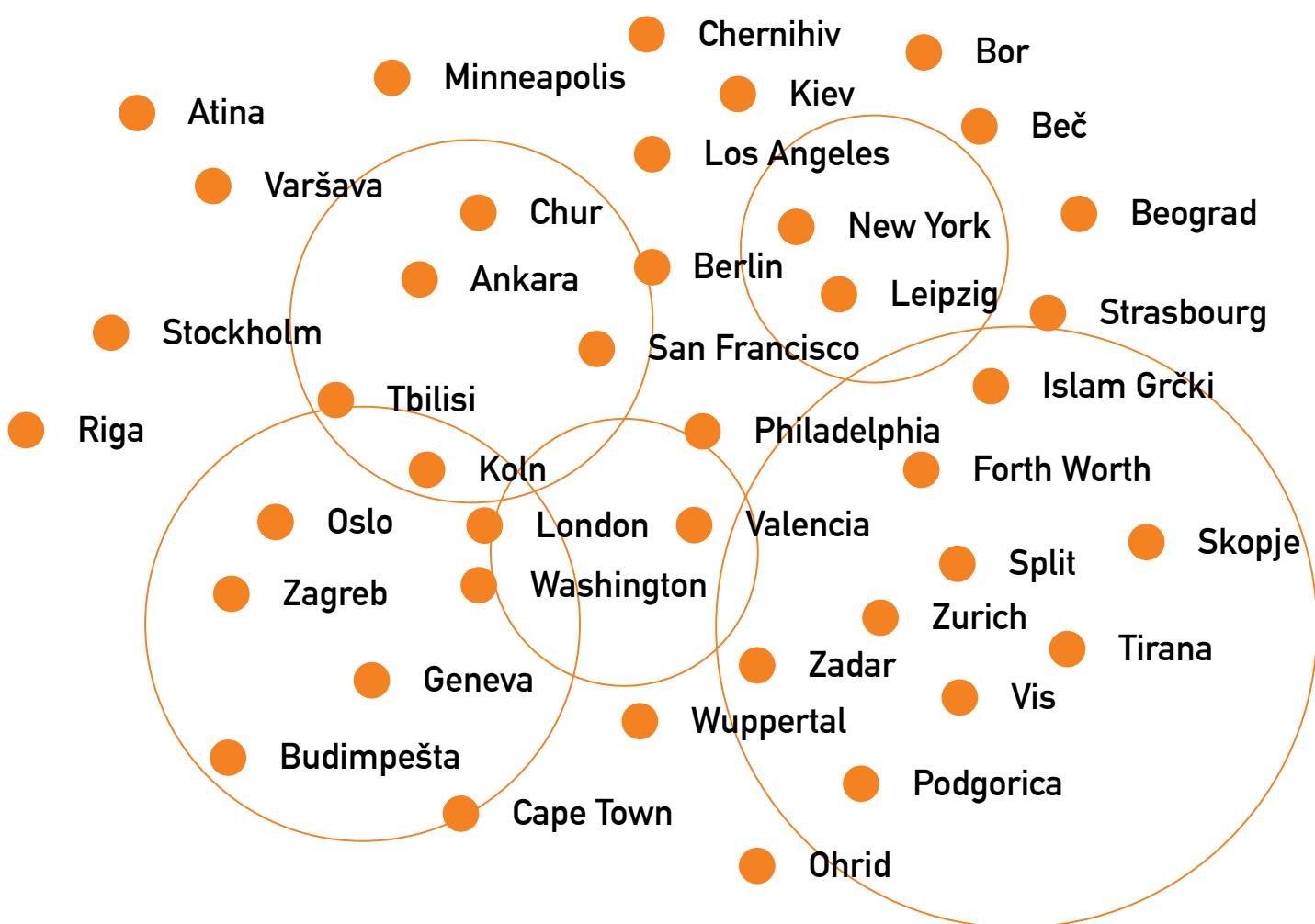
Lejla: Party nudi mogućnost za sve, od jačanja kroz priče drugih, preko prelude zabave, do divnih ljubavi, prijateljstava i sutrašnjeg mamurluka, kojeg ne podnosimo svi isto :)

PUTOVANJA ČLANOVA I ČLANICA SARAJEVSKEGA OTVORENEGA CENTRA

PUTOVANJA ČLANOVA I ČLANICA SARAJEVSKEGA OTVORENEGA CENTRA

Networking je neizostavan dio posla organizacije civilnog društva. Za nas je to predstavljalo jedinstvenu mogućnost da upoznajemo, razgovaramo i učimo od drugih aktivista_kinja, zagovarača_ica, ljudi koji su uspjeli da nabolje mijenjaju svoje zajednice, zakone i politike. Tako smo unapređivali_e svoj rad, osvježen novim idejama, a inspiracija koju smo stekli_e pomagala nam je da istrajemo u svojim namjerama. Vjerujemo da smo mi bili_e dobri_e ambasadori_ce i da smo i sami_e prenijeli_e nešto pozitivno našim domaćinima.

LOKACIJE:

SOC-OVI RECEPTI ZA USPJEH

10 KORAKA

DO USPJEŠNE ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA

Evaluacija dvogodišnjeg programskog rada Sarajevskog otvorenog centra (2015–2016) pokazala je da je šest faktora doprinijelo našem uspjehu: pristup radu s pojedincima i pojedinkama i institucijama, prepoznavanje i građenje "šampiona_ki zagovaranja", osnaživanje drugih aktera_ki kako bi preuzeli_e odgovornost, proizvodnja znanja, interna organizacija i način rada, i povećana vidljivost. Postali smo organizacija koja ima kapacitet da zagovara te ostvari institucionalne i zakonske promjene javnih politika koje su značajne i održive. Uspjeh nam ne znači toliko ako ne možemo naučene lekcije podijeliti s drugima.

1. Work, work, work, work, work!

Nije neuobičajeno da se u nevladinom sektoru odnos prema poslu i lična uvjerenja te aktivistički pristup stапaju. Veliki broj članova_ica SOC-a je žrtvovao i privatno vrijeme kako bi uspjeli_e u nekim nakanama. Iako smo u početku radili_e četiri sata dnevno, nakon profesionalizacije organizacije 2011. godine, rad u kancelarijama po osam i više sati dnevno isplatio se, ali samo zato što se držao strateških ciljeva, bio povezan s drugim aktivnostima, te uvijek u obzir uzimao druge aktere i analizu konteksta. Izgubljene vikende i ne brojimo!

2. Cjeloživotno učenje

U organizaciji u kojoj je biti štreber_ka bilo poželjno, stvorila se organizaciona kultura u kojoj su sve osobe bile ohrabrene i potaknute da uče: o finesama bh. političkog sistema, zagovaranju, finansijama i administraciji, javnom komuniciranju, engleskom jeziku... Brojni su treninzi, seminari i edukativni programi koji_e smo pohađali_e, ali su posebno bitne interne edukacije u kojima članovi_ce tima stečena znanja i vještine prenose drugima. Konstantno učenje je ključno jer ni sami_e nemamo dovoljno znanja, tako da ga nikad ne smijemo prestati sa strpljenjem prenositi na mlađe, nove i neiskusnije članove_ice tima, uključujući i volontere.

3. "Nemogući" ciljevi

Vjerovatno ne bismo postigli_e upola onoga što jesmo da nije bilo ciljeva koji su bili postavljeni visoko, ali ne i nerealno. Ono što je nama pomoglo jeste strateški plan koji smo, uz pomoć izvana, sami_e "porodili_e", u kojem smo posložili_e ciljeve koje bismo voljeli_e vidjeti ostvarene. Na kraju su došle aktivnosti koje su doprinisale svakom od ovih ciljeva. Ovako smo stalno mogli_e testirati da li ono što radimo vodi ka našim ciljevima, te propitivati da li nove aktivnosti koje želimo i planiramo raditi potencijalno vode ka njima.

4. Sendvič taktike

Poznajete li dovoljno zastupnika_ca, donositelja_ki odluka? Komunicirate li s njima redovno? Informišete li ih o svom radu, pitate li ih o njihovim planovima? Koliko često konsultujete svoje krajnje korisnike_ce? Znate li njihove potrebe i možete li ih (i koliko brzo) mobilizirati da podrže vaše zahtjeve? Da li će se desi neka promjena politika ukoliko nema društvene promjene koja ju prati? Ako se desi, da li će biti održiva? Kako mediji mogu da doprinesu promjenama koje zagovarate? Ovo je niz pitanja koja stalno sebi postavljamo jer vjerujemo da je bolje i efektivnije vršiti pritisak i tražiti promjenu i odozgo (donositelji_ke odluka) i odozdo (iz baze i zajednice za koju radimo).

5. Dovedi stvari do kraja

Poslati dopis/mail/fax nekoj instituciji nije dovoljno. Trebate ih nazvati, provjeriti da li je stigao. I tako opet sedam dana poslije jer su velike šanse da je, recimo, ključna osoba – možda baš ona koja čita mailove – na odmoru. Mjesec dana poslije treba ponovo nazvati. Ponoviti po potrebi, sve dok ne dobijete neki odgovor. Ništa nije lakše nego zaboraviti da ste nekome poslali_e neki upit, pogotovo kad ne dobijate odgovor. Ipak, na vama je odgovornost jer vi želite odgovor, reakciju ili informacije.

Ovo pravilo pogotovo vrijedi za druge, puno kompleksnije aktivnosti, poput zagovaračkih akcija.

6. Komunikacija ka vani

Web stranica, Facebook, YouTube, newsletter, pressice, predstavljanja, info sesije... Koristili_e smo različita sredstva i načine da svoj rad i uspjehe predstavimo drugima. Rad u nevladinoj organizaciji je često potpuna misterija za ljudi izvana: šta to oni – i što je još važnije – kako rade? Naš najveći izazov je bio kako komunicirati tako da nas mogu razumjeti i donositelji_ke odluka, ali i mladi studenti_ce, i komšija frizer sa trećeg sprata. Zapamtite da je vrlo bitno biti transparentan prema svim partnerima i korisnicima_ama o načinima rada i rezultatima, te prema donatorima o utrošku sredstava. Ako dobro radite, stavite to do znanja drugima!

7. Koalicije, inicijative, mreže

Dosta naših uspjeha se ne bi desilo bez podrške drugih organizacija civilnog društva, te aktivista_kinja. Jednostavna matematika nam govori da i druge organizacije imaju slične ili iste ciljeve te da nam udruživanje u nekim poduhvatima samo može pomoći. Odličan primjer je zagovaranje za uključivanje zločina iz mržnje u Krivični zakon FBiH jer se on nije ticao samo LGBTI osoba, već i povratnika_ca, Roma_kinja, i mnogih drugih. Na taj način i zahtjevi koji dolaze iz civilnog društva pred vlastima imaju veći legitimitet, a glas civilnog društva postaje jači.

8. Slaviti svoje pobjede

Nakon prve tematske sjednice u bilo kojem parlamentu u BiH o pravima LGBTI osoba, a koja se desila na našu inicijativu, otvorili_e smo bocu šampanjca. Jeftinog, doduše, ali nas to nije omelo u našem slavlju. Bitno je prepoznati pobjede, koliko god se činile malim, kako bismo imale_i osjećaj da doprinosimo promjenama i da trud koji uložimo u mijenjanje društva, javnih politika i zakona nikako nije uzaludan. Takođe, rad treba da nas i uveseli i ispuni, a ako pratite ovaj savjet, to će se i desiti.

9. Tražiti nove izazove

Nešto vam je pošlo za rukom? Odlično, idemo dalje! Proslavite, ali nemojte spavati na lovorkama. Svet se i dalje okreće, i najvjerovaljnije i dalje treba vaše djelovanje. Čitajte, pratite nove trendove i istražujte, koliko god vam to vrijeme i obaveze dozvoljavaju. Nadite vremena ako ga nemate!

10. Znati kad stati

Ponekad su stvari jednostavno van naše kontrole. Koliko god se trudili_e, na neke promjene ne možemo utjecati u mjeri u kojoj bismo željeli_e. Kada se to desi, najpametnije je stati, triput premjeriti i evaluirati situaciju, i ako treba, jednostavno je pustiti. S druge strane, ponekad je za neke borbe potrebno restartovati stvari, pogledati ih iz druge perspektive, ako je moguće uz pomoć ljudi izvana. Svakako ne treba ići glavom kroz zid ako ne želimo da nas na kraju procesa boli glava.

AKTIVISTIČKA ZVJEZDANA PROGNOZA

Horoskop – svi_e ga čitaju, ali niko ne vjeruje u njega. Obilježavajući ovih 10 velikih aktivističkih godina, nismo mogli_e odoljeti a da se ne poslužimo omiljenim zabavnim formatom da najbitnije aktivističke momente iz prošlosti, kao i one koji dolaze, ne pogledamo kroz prizmu 12 zodijačkih znakova. Nemojte ovaj aktivistički horoskop shvatiti preozbiljno, ali vas pozivamo da zapamtite sve ove bitne događaje i datume i priključite nam se u aktivnostima kojima ih obilježavamo. Naš aktivistički horoskop nudi nove momente, ideje i aktivnosti. Jer, budimo iskreni_e – ko ne voli kad mu_joj je dobar horoskop? Pogledajte našu aktivističku zvjezdanu prognozu!

Piše: Nera Mešinović

MERLINKA

Sarajevski otvoreni centar krajem januara već nekoliko godina zaredom organizira queer filmski festival Merlinka. Sunce je tada najčešće u vodoliji, i slijedi znak jarca koji je najveći radnik u Zodijaku. Tako vidimo da, nakon velikog rada, slijedi veliki umjetnički i društveni događaj, vodolijski progresivnih načela jednakosti i ljudskih prava. Također, pozicija planete Uran, prirodnog vladara vodolije, trenutno je u ovnu do 2024. godine, što znači da će aktivistički napori biti nagrađivani i ohrabreni vatrenom snagom Marsa.

MEĐUNARODNI DAN ŽENA

Pod vladavinom sazviježđa fluidnih riba, u New Yorku je 28. februara 1909. godine prvi put obilježen Dan žena. Najveći potencijal senzitivne ribe leži u tome da ona ne poznaje granice između sebe i drugog_drugih. Metafora za ribe je okean, i upravo je to ono što već više od stotinu godina vidimo na ulicama mnogih gradova u svijetu – žene i muškarce koji_e, uslikani_e iz ptičije perspektive, izgledaju kao velika rijeka, neprepoznatljivi_e kao individue. Kao i mnogi drugi ljudi i organizacije, Sarajevski otvoreni centar učestvovao je u protestnom maršu, spojen u empatiji i zajedničkom osvještavanju razlika u iskustvima, što je popraćeno i prigodnom diskusijom u okviru programa *Neko je rekao feminizam*.

SEDMICA ZDRAVLJA LGBTI OSOBA I DAN VIDLJIVOSTI TRANS* OSOBA

U prvoj sedmici nove horoskopske godine, čiji se datum poklapa sa prvim danom vladavine sazviježđa ovna, govorimo o bitnim temama. Od 26. do 30. marta traje sedmica zdravlja LGBTI osoba. Dio tijela kojim vlada ovan su glava, mozak, oči, sinus, uši. U ovom periodu se

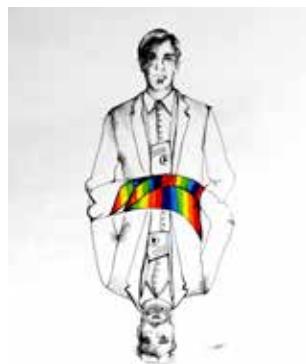
vrlo često pojavljuju alergije koje aktiviraju upravo procese na glavi, pa savjetujemo LGBTI osobama, sa naglaskom na škorpije, ovnove, djevice i rakove, da se unaprijed pripreme. (P.S. Ako trebate kondoma, dodite na neko od SOC-ovih druženja.) Drugi bitan dan je 31. mart, Dan vidljivosti trans* osoba. Tradicija obilježavanja ovog datuma započeta je 2009. godine, i nimalo neobično – pod vladavinom ovna. Upravo osobe rođene sa Suncem u ovnu svako nezadovoljstvo iskazuju i ne pristaju da budu ušutkane. Aktivistički je to ogroman kvalitet. Na proljeće počinje ciklus novih borbi i osvajanja slobodnih prostora. Možda to nije najbolji period za nečujno autiranje, no zasigurno jeste period za izgradnju i potvrdu sopstvenog tjelesnog i mentalnog integriteta. Tako je Sarajevski otvoreni centar upravo u to vrijeme radio na nacrtu prijedloga zakona koji bi olakšao transrodnim osobama pristup administraciji prilikom mijenjanja dokumenata.

IDAHOT

U vrijeme IDAHOT-a – Međunarodnog dana borbe protiv homofobije, bifobije i transfobije – kada je Sunce u biku (čiji je prirodni vladar Venera), vlada najbolja planetarna atmosfera za noćne izlaska i uživanje u DJ-ingu i VJ-ingu. Posebno se ohrabruju pripadnici_e LGBTI zajednice čije je Sunce u znacima bika i vase da obrate pažnju na potencijalne udvarače_ice u znacima ovna, blizanca ili djevice.

Osim toga, drugi vladar bika je Zemlja, pa je tako maj najbolji mjesec za izlazak na ulice i proteste. Priroda cvjeta, ali cvjetaju i aktivističke ideje u umovima jarčeva i jarčica i strijelčeva i strijelčica. Vodolije i ribe namaštavaju ideje i mantraju da događaji prođu bez incidenata i sa puno kreativnih zaključaka. Rakovi i račice skupa sa lavovima i lavicama su se pobrinuli_e za piknik, a škorpije pišu oslobođajući manifest.

MEĐUNARODNA KONFERENCIJA VRIJEME JE ZA RAVNOPRavnost

U znaku blizanca, 22. maja 2015. godine održan je referendum za bračnu jednakost u Irskoj. Blizanac je znak koji je kreirao demokratiju, on je istraživač svih oblika komunikacije, pa mu samim tim ni referendumi nisu strani. Blizanačka energija je pozitivna i progresivna, otvorenog uma, pa ne iznenađuje da je na referendumu u Irskoj izglasana bračna jednakost. To je bila velika stvar za Irsku. A mi smo imali_e priliku slušati o kampanji u okviru međunarodne konferencije *Vrijeme je za ravnopravnost* koja je u februaru 2017. održana u organizaciji Sarajevskog otvorenog centra. Od Craiga Dwyera, koji je učestvovao u kampanji YesEquality za bračnu jednakost u Irskoj, saznali_e smo da se jednakost i napredak mogu postići i u konzervativnijim društвима, pod vladavinom vrсnog komunikologa Merkura. Isto tako, ovo je za članove i članice SOC-ovog tima bio odličan period za strateško planiranje.

DRUŽENJE SA ZAJEDNICOM

Došlo je vrijeme za ljeto i odmore. Sunce, koje ulazi u sazviježđe raka, svojim intenzivnim zrakama donosi osjećaj kako je vrijeme za opuštanje i samonjegu. Baš tada je SOC-ov koordinator za rad sa zajednicom Nikola, kao predstavnik horoskopskog znaka raka, prepoznao da je vrijeme za roštilj, muziku i sunce. Pošto je prirodni vladar raka

Mjesec, razgovori puni utisaka i emocija su tekli do kasno u noć, u privatnosti SOC-ovog prostora. Aktivistički rad je bio usmjeren na unutra – na preboljevanje *burn outa*, na evaluaciju proteklog perioda. Tada je super znati da postoji *peer to peer* savjetovanje ili neko ko će saslušati vaše ideje. Stoga, ohrabrujemo sve koji_e imaju ideje ili žele da razgovaraju da se jave na e-mail nikola@soc.ba. (Rak čak i u šaljivom horoskopu mora ponuditi neku uslugu.)

ODMOR UZ PARADE PONOSA

Kraj jula i čitav avgust bili su rezervisani za godišnje odmorate tima Sarajevskog otvorenog centra. U sazviježđu lava, odmor zasigurno nije tek ljenčarenje na plaži. Sunce koje je prirodni vladar lava donosi nam visoke temperature, ali i ogromnu količinu energije za druženje. Ovaj je period odličan za putovanja i nova poznanstva. Također, pod

ovim utjecajem, vrijeme je za proslavu napornog rada, za što su idealne parade ponosa koje se u ovo vrijeme održavaju po cijeloj Evropi.

10 GODINA POSTOJANJA SARAJEVSKEGA OTVORENEGA CENTRA

Na dan koji obilježava deset godina od osnivanja Sarajevskog otvorenog centra – 30. avgust – Sunce opet pada u sazviježđe djevice. Sunce je budni dio naše ličnosti, pa kada padne u djevicu možemo biti sigurni_e da će svi započeti poslovi biti završeni sa velikom pažnjom i studioznosću. Djevica, kojom

vlada Merkur (u ovom smislu Merkur vlada višim umnim konceptima, poput strukture sastavljene od dijelova od kojih se nijedan ne zanemaruje), vrlo dobro poznaje i prepoznaće društvene mehanizme opresije, i jedan je od rijetkih znakova Zodijaka koji se u ogroman rad, poput onoga koji čini Sarajevski otvoreni centar, upušta sa vizijom pravednijeg društva. Merkur u svom višem domenu, u djevici, daje veliku strpljivost i posvećenost detaljima, pa to objašnjava zagovaračke inicijative i napore da se pronađe način za rad sa institucijama. Tako je i Sarajevski otvoreni centar krajem 2016. godine bitno utjecao na prilagodbu Zakona o zabrani diskriminacije BiH, koji je prvi antidiskriminacijski zakon u zemljama jugoistočne Evrope koji uključuje spolne karakteristike kao zabranjene osnov diskriminacije.

COMING OUT

Sazviježđe vase natalno pada u sedmu kuću, koja vlada vrlo ličnim odnosima, no, za razliku od vladavine strijelca gdje bi odnosi bili slobodni da se prirodno razvijaju, vaga vlada odnosima koji su uređeni društvenim normama, kao što su brakovi ili ugovori za posao. Vagom vlada Venera (u svom višem obliku u odnosu na vladavinu zemljjanog bika, u vagi,

Venera postaje princip harmoničnosti, ali one ravnoteže što se oslanja na apstraktne ugovore). Upravo vaga na jednom tasu važe patrijarhat, a sa druge strane nudi prazan tas za javne istupe i govore. To nam govori o tome kako patrijarhat prevaže, i vaga to ne poriče. No, vaga nas, pored toga, uči lakoći kretanja, govorenja, balansu tjelesnog i duhovnog, kao i iskrenom samozražavanju u društvu. Jedanaestog dana mjeseca oktobra se u svijetu obilježava Međunarodni coming out dan, a upravo se tada, pod utjecajem ekstrovertne i pravične vase, otvara prostor za razgovore. Sve više LGBTI osoba traži balans između onoga što osjeća da jeste i onoga što od osjećaja smije prezentirati u društvu. To je bilo vidljivo i iz rezultata istraživanja problema i potreba LGBTI zajednice u BiH koje je Sarajevski otvoreni centar proveo tokom 2017. godine, a čije se objavljanje uskoro očekuje.

AKTIVISTIČKI JUBILEJI

Od kraja oktobra do polovine novembra mnogo je datuma posvećeno obilježavanju aktivističkih jubileja. Taj period je pod vladavinom naizgled zlokobne i zločudne škorpije. Škorpija, čiji je vladar Pluton, planeta dubinske spiritualne i tjelesne transformacije, često je na lošem glasu. Kada se u svakodnevnim diskusijama spomenе znak škorpije, obično svi_e

počnu da govore kako su to ludaci_luđakinje i manjaci_manjakinje. Životinja škorpion posjeduje moćni otrov i ljudi ga se često plaše. Pluton je vanjska planeta, kreće se veoma sporo, treba mu 20 godina da prođe kroz jedan znak, no kako se kreće, on sa sobom transformiše, najčešće ne na lijep način. Živimo u svijetu koji negira vjećnost i bitnost emotivnog i misaonog procesa. Škorpija, koja je arhepolje koje vlada ciklusima rođenja i smrti, upravo danas igra ključnu ulogu u preobrazbi društva. Naime, osim što osvještava da civilizacijske postavke moraju da se transformišu, ona glasno govori o tabuima. Tako krajem oktobra obilježavamo sedmicu podizanja svijesti o asekualnosti, potom Dan borbe protiv raka dojke (24. okto-

bar), pa Dan podizanja svijesti o interpolnosti (26. oktobar), pa Međunarodni dan sjećanja na trans* osobe koje su bile ubijene zbog transfobije i mržnje (20. novembar). Upravo tada škorpija napominje kako postoje i seksualnost i aseksualnost, promiče ideje o nebinarnosti, diže veliku bunu da bi interpolne osobe dobile prikidan neinvazivan tretman, i radi kampanju za dizanje svijesti o raku dojke. Eno je, u inat Ferhadijom, šeta bez majice.

16 DANA AKTIVIZMA

Krajem novembra ulazimo u vladavinu sazviježđa strijelca. Vitalna energija kojom Kentaurovo tijelo odiše i osjećaj za pravdu izveden iz ogromnog čitalačkog iskustva upravo su najveći kvaliteti ovog znaka. Hiron, veliki učitelj skoro svih antičkih junaka, mitska je slika po kojoj je sazviježđe dobilo ime. Prirodni vladar strijelca je Jupiter, rimski bog neba, najveća planeta u Sunčevom sistemu. Njen utjecaj je snažan, ali ekspanzivan. Čini se da osobe rođene u ovom znaku sa sobom uvijek nose veliki polet i entuzijazam. Mnogi astrolozi_ginje, pišući o aktivizmu i horoskopu, upravo ovaj znak proglašavaju najposvećenijim_om aktivistom_icom u poređenju sa ostalima. Strijelac_strijelčica uvijek staje na stranu onih čiji se glas manje čuje. Tako od 25. novembra do 10. decembra obilježavamo 16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama. Pošto je Jupiter planeta ekspanzije i kolektiviteta, kampanje se odvijaju u velikom dijelu svijeta. Na Međunarodni dan ljudskih prava, 10. decembra 2016, Sarajevski otvoreni centar organizirao je protestni marš, iznoseći zahtjeve koji se tiču zanemarenih ljudskih prava. Radujemo se što će se tradicija nastaviti, i nadamo se da će strijelčev utjecaj ove godine ponukati i mnoge druge da nam se pridruže u zajedničkoj šetnji, za zajednički cilj.

NEMA ZIMSKOG SNA

Vrijeme je velikih promjena, gotovo tektonskih razmjera, u svijetu. Porast neofašističkih tendencija je aktivističku zajednicu poprilično zabrinuo. No, osobe rođene sa suncem u znaku jarca zasigurno to neće pokazati. Već smo u ranijim redovima spomenuli_e kako je jarac najveći radnik u horoskopu, ali mislimo da to moramo još malo pojasniti. Zimi, kada zaveje u decembru, na našem dijelu zemaljske kugle potrebna je veća količina energije kako bismo se zagrijali_e. Upravo na takav, hladan način, kao zima, Saturn, strogi otac, osobama rođenim u ovom znaku izražava osobit imperativ prema odgovornom ponašanju. To znači da pripadnice_i znaka jarca, da bi doble_i darove od Saturna, moraju uložiti puno više energije i puno više rada. Jarcu_jarčici je prirodno da, ukoliko osjeća odgovornost prema nekoj aktivističkoj ideji, upravo na to usmjeri sve moguće resurse i uloži puno više energije nego što bi to bilo koji drugi znak napravio. LGBTI osobama rođenim u ovom znaku stalno se mora napominjati kako život ne može biti samo posao bez zabave, ali aktivistima_icama rođenim u ovom znaku su zabava i odgovornost dvije strane istog novčića. Direktorica Sarajevskog otvorenog centra je rođena pod vladavinom sazviježđa jarca i predstavlja primjer neumornog entuzijazma i upornog posvećenog rada. Jarčica je i šefica finansija, pa možemo biti sigurni_e da na tom polju nema p(r)opusta.

ZAHVALUJUJEMO SE SVIM NAŠIM DONATORIMA
KOJI SU PODRŽAVALI NAŠ RAD TOKOM PROTEKLIH 10 GODINA!

SWEDEN

NORWEGIAN EMBASSY

Kingdom of the Netherlands

National Endowment
for Democracy
Supporting freedom around the world

Switzerland.

HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG
BOSNA I
HERCEGOVINA

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO VANJSKIH
I EUROPSKIH POSLOVA

Internews

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

NORWEGIAN MINISTRY OF DEFENCE

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO VANJSKIH
I EUROPSKIH POSLOVA

URGENT ACTION FUND
FOR WOMEN'S HUMAN RIGHTS

traduki